

ÅRSRAPPORT 2015 – MATTILSYNET

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Leders beretning.....	3
2	Introduksjon til virksomheten og hovedtall	5
3	Årets aktiviteter og resultater	7
3.1	Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk	7
3.2	Mattilsynet skal arbeide for å sikre trygg mat og trygt drikkevann	9
3.2.1	Hygiene	12
3.2.2	Fremmedstoffer.....	14
3.2.3	Kosttilskudd og mat som er tilsatt vitaminer og mineraler og «andre stoffer».....	17
3.2.4	Sjømat.....	18
3.2.5	Drikkevann.....	20
3.3	Mattilsynet skal arbeide for å fremme god helse hos planter, fisk og dyr	22
3.3.1	Plantehelse	24
3.3.2	Fiskehelse og fiskevelferd.....	26
3.3.3	Dyrehelse.....	33
3.3.4	Fôr til landdyr og akvatiske dyr	36
3.3.5	Animalske biprodukter og avlede produkter	37
3.4	Mattilsynet skal arbeide for å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr	38
3.4.1	Dyrevelferd landdyr.....	40
3.5	Mattilsynet skal arbeide for å fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn	46
3.5.1	Genmodifisering i mat, fôr og såvarer.....	48
3.5.2	Kosmetikk	50
3.6	Mattilsynet skal arbeide for å ivareta miljøvennlig produksjon	51
3.7	Mattilsynets arbeid med verdiskaping og markedsadgang	53
3.8	Slik har Mattilsynet arbeidet i 2015	55
3.8.1	Arbeid med effektivisering, utvikling og kontinuerlig forbedringer.....	55
3.8.2	Regelverksutvikling og internasjonalt arbeid	56
3.8.3	Tilsyn.....	59
3.8.4	Beredskap	62
3.8.5	Kommunisere og veilede	64
3.8.6	Innhente kunnskap og analysere tilstand.....	66
3.9	Ressursbruk og produktivitet	68
4	Styring og kontroll i virksomheten	71
4.1	Overordnet styring og kontroll i virksomheten.....	71
4.2	HR-området.....	73
4.3	Digitalisering og IKT	75

5	Framtidsutsikter	77
6	Årsregnskap	79
6.1	Ledelseskomentarer	79
6.2	Note 1 Regnskapsprinsipper	81
6.3	Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2015	83
6.4	Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2015	85
	VEDLEGG 1: RAPPORTERING KNYTTET TIL MATTILSYNETS PRODUKSJONSINDIKATORER	89
	VEDLEGG 2: SÆRLIG RAPPORTERING OM RESSURSBRUK	90
	VEDLEGG 3: STATISTIKK	92
	VEDLEGG 4: TILLEGGSRAPPORTERING OM LIKESTILLING (LØNN OG KJØNN)	94

1 LEDERS BERETNING

Gode resultater i omstillingsåret 2015

Jeg er fornøyd med Mattilsynets måloppnåelse i 2015. Vi har levert gode resultater på våre effektmål. Produksjon og drift er gjennomført som planlagt, samtidig med at vi har innført en ny organisasjonsmodell og gjennomført utviklingsprosjekter.

Mattryggheten og kvaliteten på drikkevannet i Norge er god. Det ble registrert få tilfeller av sykdom som følge av matsmitte eller forurenset drikkevann i løpet av året. Statusen innenfor dyrevelferd, dyrehelse og plantehelse er også god.

Samtidig er det mange utfordringer. Selv om 97 prosent av befolkningen får drikkevann av god kvalitet, er risikoen for forurensning stor. Ledningsnettene trenger omfattende oppgradering, og nødvendige forbedringer vil innebære store kostnader for samfunnet.

Situasjonen for fisk i oppdrett, villaksen og miljøet rundt merdene, er utfordrende. Vår forvaltning skal bidra til bærekraftig vekst, men det er næringsaktørene selv som må finne de gode løsningene for å få bukt med problemene. Lakselussituasjonen ble ikke bedre i 2015, selv om vi mener at Mattilsynets virkemidler bidro til å bremse den negative utviklingen. Dårlig fiskehelse og -velferd påfører også oppdretterne store økonomiske tap og hindrer målet om vekst i oppdrettsnæringen.

2015 forløp uten store nasjonale hendelser. Vi håndterte imidlertid flere mer avgrensede hendelser. Vi jobber kontinuerlig med å utvikle og forbedre vår beredskapsevne både internt og i samhandling med andre.

Vi rapporterer på effekten av arbeidet vårt

Årets rapport skiller seg fra tidligere årsrapporter ved at den legger mer vekt på å dokumentere effekten og resultatene av arbeidet vårt, enn den tradisjonelle aktivitetsrapporteringen, jf. de nye kravene til årsrapportering. Vi har også tydeliggjort de viktigste utfordringene, og hvordan vi skal møte dem. Utviklingen av rapporten har vært både krevende og nyttig.

Mange forhold og aktører påvirker hvorvidt maten i Norge er trygg, og om dyrehelsen og dyrevelferden er god. Mattilsynet spiller en viktig, men avgrenset rolle for å nå disse effektmålene. Det gjør rapporteringen mer kompleks. Rapporten skal bidra til å vise om vi lykkes på våre ansvarsområder og om vi i samspillet med andre aktører lykkes i å oppnå ønsket effekt av arbeidet. Årsrapporten tydeliggjør også hvor vi trenger å utvikle målstyringen og hva den strategiske styringsdialogen bør handle om i tiden fremover.

God produksjon til tross for færre årsverk

Jeg vurderer måloppnåelsen både innenfor regelverks- og tilsynsproduksjonen som god. Vi kommuniserte aktivt og godt innenfor vårt virksomhetsområde. Vi fortsatte forenklingen av regelverket og flere nye nasjonale forskrifter bidrar til forenklinger for næringen. Målet for tilsynsproduksjonen var å gjennomføre like mange tilsyn som i 2014. Vi endte nær dette målet til tross for færre årsverk i 2015.

Streng styring i et krevende år

Jeg styrte mot et økonomisk mindreforbruk i 2015 for å sikre midler i 2016 og 2017 til omstilling og investeringer i digitalisering og nye kontorløsninger. Ressurssituasjonen har vært krevende og arbeidspresset stort. Vi har tilpasset ressursbruken til de økonomiske rammene og strategiske føringene. Tilsetningsstoppen i regionene ble opphevet 1.juli. Sykefraværet steg til 5,90 prosent fra 5,25 prosent

året før. Mattilsynet er en IA-virksomhet, og vi jobber aktivt for å forebygge sykefravær og følge opp sykemeldte.

Organisasjonsutvikling skal frigjøre tid til kjerneprosessene

Omorganiseringen preget året. Målet er et enklere og mer effektivt Mattilsyn som kan levere i henhold til strategien fram mot 2020. Antall ledere er redusert med 30 prosent. Målet mitt er at den nye organiseringen skal frigjøre ressurser til tilsyn, regelverksutvikling, kommunikasjon/veiledning og kunnskapsinnhenting/analyse. Digitale løsninger blir et effektivt virkemiddel for bruk av fellesskapets ressurser. Vi jobber kontinuerlig med forbedring og skal utvikle mer effektive arbeidsprosesser med bedre metodikk og bruk av ny teknologi. Smilefjesordningen som innføres i 2016 er et godt eksempel på dette. Ordningen effektiviserer tilsynet og revolusjonerer kommunikasjon rundt tilsynsresultater. Forbrukerne får umiddelbar tilgang til informasjon om de hygieniske forholdene ved stedene som er med i ordningen.

Krafttak ga resultater

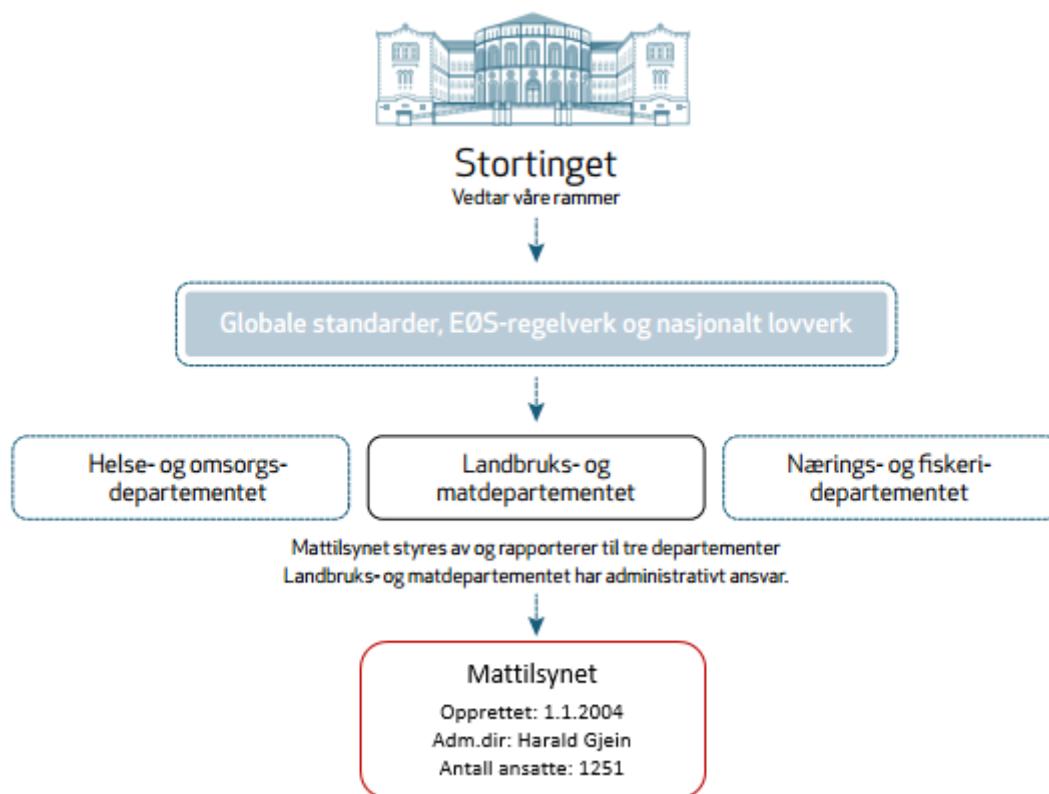
Som administrerende direktør er det svært gledelig å kunne konstatere at ledere og medarbeidere har klart å levere meget bra i et krevende år. Det forteller meg at vi er klare til å møte framtidige utfordringer. Tusen takk for flott innsats til alle mine dyktige og engasjerte medarbeidere i Mattilsynet.

Harald Gjein
Administrerende direktør
Mattilsynet

2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

Mattilsynet er Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Vi utfører oppdraget innenfor rammer som er definert av Stortinget, og av våre tre eiere, Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Mattilsynet er et bruttobudsjettert forvaltningsorgan. Vår visjon er «et samfunn hvor maten er trygg og dyra har det godt».

FIGUR 1: MATTILSYNETS Plass I FORVALTNINGEN

Mattilsynets samfunnsoppdrag

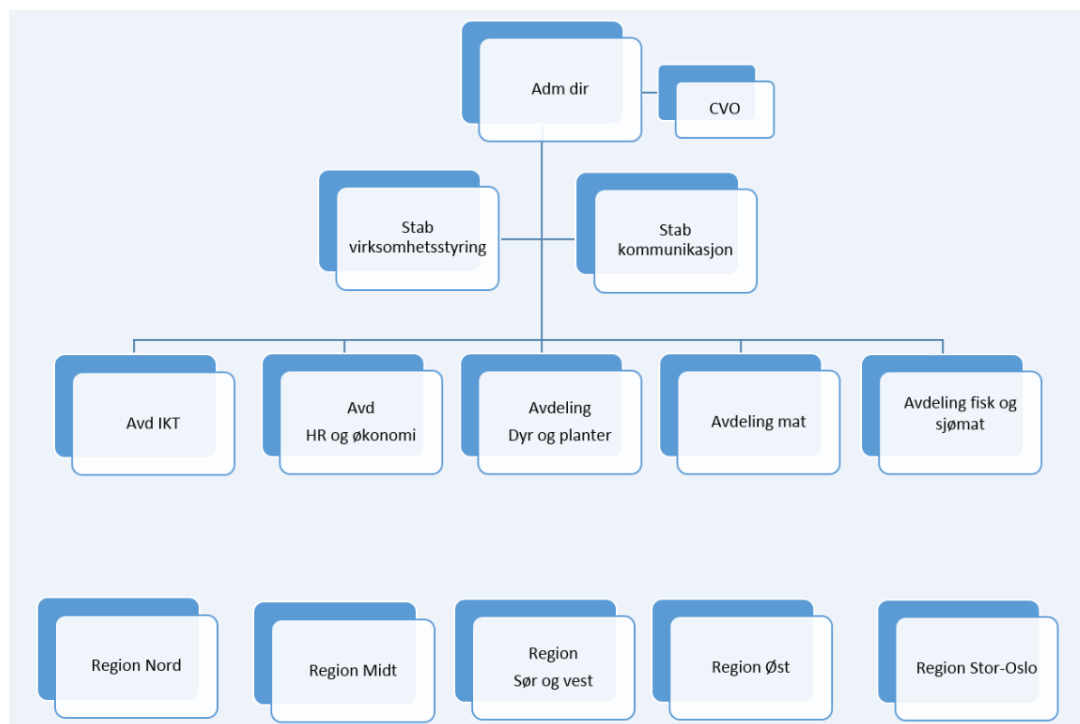
Mattilsynet påvirker i større eller mindre grad alle nordmenns hverdag. Vi skal sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann. Vi skal fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden. Vi skal fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, samt god helse hos planter, fisk og landdyr. Vi skal ivareta hensynet til næringsaktørens verdiskaping, inkludert markedsadgang. Til slutt skal vi også ivareta miljøvennlig produksjon. Når flere hensyn står mot hverandre, veier hensynet til trygg mat tyngst.

Slik løser vi samfunnsoppdraget

Mattilsynet løser oppdraget ved å innhente kunnskap og analysere tilstand, utvikle regelverk, føre tilsyn etter lovene vi forvalter og ved å kommunisere og veilede innenfor våre områder. Mattilsynet skal ha beredskap innen eget forvaltningsområde. I tillegg har vi sivil beredskap, atomberedskap og deltar i og er rådgiver for andre fageters beredskap. Mattilsynet samarbeider med en rekke andre aktører internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt.

Mattilsynet skal ha nærhet til brukerne og har medarbeidere over hele landet.

I 2015 bestod Mattilsynet av to forvaltningsnivåer med hovedkontor og fem regioner med 52 avdelinger på ca. 70 kontorsteder. Hovedkontoret er lokalisert i Oslo, Bergen, Sandnes, Sortland, Ås og Brumunddal.

FIGUR 2: MATTILSYNETS ORGANISASJON

Ledelsen i Mattilsynet

- Administrerende direktør: Harald Gjein
- Direktør avdeling Mat: Ole Fjetland
- Direktør avdeling Dyr og planter: Hilde Bremnes
- Direktør avdeling Fisk og sjømat: Elisabeth Wilmann
- Direktør Stab virksomhetsstyring: Nina Grøttan
- Direktør Stab kommunikasjon: Kenneth William Vikse
- Direktør HR og økonomi: Tone Celius
- Direktør IKT: Per Håvard Pedersen

Hovedtall

Tabellen under viser utvalgte volumtall. Tallene er ytterligere kommentert rapporten.

TABELL 1. UTVALGTE HOVEDTALL FOR MATTILSYNET 2013 - 2015

	2013	2014	2015
Antall tilsyn	55 335	71 071	68 133
Gjennomsnittlig antall årsverk ¹	1304	1281	1251
Samlet tildeling og mottatte belastningsfullmakter post 01-99	1 285 506 000	1 263 085 000	1 281 053 837
Utnyttelsesgrad post 01-29 1 ²	99 %	98 %	94 %
Driftsutgifter 2	1 270 257 897	1 225 442 887	1 182 955 962
Lønnsandel av driftsutgifter	62 %	62 %	65 %
Lønnsutgifter per årsverk	608 826	596 263	612 205

¹ Antall årsverk er endret til gjennomsnitt antall årsverk, dvs. samme definisjon som benyttes i årsregnskapets ledelsesberetning.

² Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

3.1 SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK

God måloppnåelse i omstillingsåret 2015

Vi vurderer den samlede måloppnåelsen i omstillingsåret 2015 som god. Maten og drikkevannet er fortsatt trygt. Samtidig er vi bekymret for utviklingen i fiskehelse- og velferd i oppdrettsnæringen, og et stadig dårligere ledningsnett for drikkevann er alvorlig.

Maten er trygg i Norge. Det er færre farlige bakterier i maten i Norge sammenlignet med andre land. Likevel blir en del mennesker syke av mat hvert år. Mattilsynets og virksomhetenes arbeid med forebygging, god slaktehygiene og økt innsats for å hindre smittestoffer i vegetabiliske næringsmidler, har gitt resultater. Bedre kompetanse og rutiner i næringsmiddelindustrien er av stor betydning. Mer kunnskap om kjøkkenhygiene i private hjem er viktig for å gjøre maten enda tryggere.

Mattilsynets årlige overvåking avdekket, som tidligere år, få uønskede stoffer i maten. Samtidig er det vanskelig å vurdere helseeffektene for befolkningen. Forbrukerne utsettes for uønskede stoffer fra mange ulike kilder, og årsakene til helseskader er som regel sammensatte. Ofte viser eventuelle helseskader seg lenge etter at maten er spist. Vi ser behov for bedre overvåking og tilsyn med tilsetningsstoffer, forurensningsstoffer og stoffer fra matkontaktmaterialer i mat.

Det er få som blir syke av å spise fisk, men deler av hvitfisksektoren har fremdeles problemer med å håndtere fisk på en hygienisk god måte.

De fleste menneskene i Norge har trygt drikkevann. Kvaliteten på vannforsyningen er høy. Vårt tilsyn de senere årene har imidlertid avdekket at ledningsnettet er i for dårlig stand. Kommunene og andre aktører tar for lite hensyn til drikkevann i sine langsiktige planer, og mange vannverk har for dårlige rutiner for internkontroll og beredskap.

Norge har fortsatt god plantehelse, men økt import gir større risiko for innførsel av nye skadegjørere.

Fiskehelsen og fiskevelferden har blitt dårligere. Oppdrettsnæringen sliter fortsatt med sykdommer, høy dødelighet av fisk, mangelfull beredskapskapasitet og økende problemer med lakselus. Mattilsynet bidro til å bremse den negative utviklingen, men situasjonen er bekymringsfull. Stor innsats fra både myndigheter og oppdretterne er fortsatt nødvendig for å snu utviklingen.

Dyrehelsen i Norge er god. Sykdom hos dyr og sykdommer som kan smitte mellom mennesker og dyr (zoonoser) forekommer fortsatt langt sjeldnere i Norge enn i de fleste andre land.

Dyrevelferden i Norge er i hovedsak god. De aller fleste dyr i Norge har det godt. Vi ser en positiv utvikling på flere områder, men det er også utfordringer. Tap av dyr på beite er fortsatt et stort dyrevelferdsproblem i Norge, og vi er bekymret for velferden til slaktekalkun. Det var flere alvorlige tilfeller med dårlig velferd i minkfarmer.

Våre erfaringer viser at det fremdeles er behov for tilsyn med at aktørene følger merkeverket og regelverket om ernærings- og helsepåstander. God merking er viktig for at forbrukerne skal velge riktig matvare, og for å sikre like konkurransevilkår. Mangelfull merking er spesielt alvorlig for allergikere.

Forekomsten av genmodifisering i mat og fôr på det norske markedet er stabilt lav. Store importører har generelt god kontroll, mens kontrollen er dårligere blant små importører og i nisjeorienterte deler av fôr- og matbransjen.

Én til tre prosent av befolkningen opplever bivirkninger av kosmetikk. Vi trenger mer kunnskap for å kunne slå fast om stoffer i kosmetikk fører til alvorlige langtidseffekter som kreft og fosterskader.

Norge fikk i 2015 nytt regelverk for plantevernmidler som tok inn EUs regelverk. Nye regler for bruk og godkjenning av plantevernmidler vil gi bedre beskyttelse av helse og miljø.

Antibiotikabruken i norsk kjøttproduksjon er fremdeles lav og medikamentbruken mot lus i oppdrettsnæringen er fortsatt høy.

Økologisk areal og husdyr økte samtidig som det ble færre økologiske landbruksvirksomheter.

Mattilsynet sikrer norske matvarer adgang til mange markeder. Mattilsynet utstedte ca. 50 000 attester i 2015. Stadig flere tilleggs- og særkrav fra ulike importland gjør arbeidet vanskeligere og mer krevende.

Mattilsynet gjennomførte i 2015 en omfattende omorganisering for bedre å møte utfordringene framover. Gjennom omorganiseringen er det lagt et godt grunnlag for videre utvikling og effektivisering av virksomheten.

Omorganiseringen, redusert bemanning og flere ressurskrevende tilsyn førte til at antall tilsyn gikk ned med 4,2 prosent sammenlignet med 2014. Antallet som følger reglene viser en positiv utvikling.

Regelverksutvikling på våre ansvarsområder er omfattende og krevende, men det er god måloppnåelse. Mattilsynet tok en aktiv rolle i utvikling av nytt regelverk også i året som gikk, og vi vurderer gjennomføringen av EØS-regelverket som tilfredsstillende. I 2016 prioriterer vi å videreutvikle regelverksprosessene og å effektivisere implementeringen av nytt regelverk.

Mattilsynet har i 2015 brukt et bredt spekter av kommunikasjonskanaler og -tiltak for å være en åpen og tilgjengelig organisasjon, og for å nå effektmålene våre.

Det er økt behov for dokumentasjon av effektene av arbeidet vårt. Våre beslutninger og prioriteringer skal være basert på kunnskap. Vi må videreutvikle samhandlingen med kunnskapsmiljøene, bedre datakvaliteten og dokumentere effekter av arbeidet vårt bedre.

Mattilsynets strategi og organisasjonsmodell har preget HR-området i 2015, med lansering av ledelsesutviklingsprogram og strategisk utvikling av kompetanseområdet. Disse områdene skal styrkes ytterligere.

Ressursbruken i 2015 var preget av omorganiseringen. Det ble lagt ned en stor innsats for å implementere ny organisasjon. Dette skal på sikt gi gevinster ved at andelen av de disponible ressursene som går til kjerneaktiviteter øker.

Styringen i 2015 er gjennomført med særlig oppmerksomhet på produksjonsmålene, implementering av ny organisasjon og økonomi.

Ny struktur for kapittel 3 basert på Mattilsynets effektmål

I årsrapporten for 2015 rapporterer vi for første gang på de fem effektmålene våre:

- Trygg mat og trygt drikkevann
- God helse hos planer, fisk og landdyr
- God dyrevelferd og respekt for dyr
- Helse, kvalitet og forbrukerhensyn i hele matproduksjonskjeden
- Miljøvennlig produksjon

Hvert effektmål har en eller flere effektindikatorer som naturlig nok ikke gir et fullstendig, men kun et delvis bilde av status og utviklingen, altså om Mattilsynets innsats har hatt ønsket effekt. Vi gir en tydelig vurdering av måloppnåelsen for hver indikator. I tillegg gir vi en overordnet og helhetlig vurdering av den totale måloppnåelsen. Vi har laget ett effektregnskap for hvert effektmål. Effektregnskapet er et overordnet regnskap for et stort område og består av fire deler: kort statusbeskrivelse, en tabell med

vurdering effektindikatorer, samlet vurdering av måloppnåelse og strategiske grep og prioriteringer framover.

Under hvert effektregnskap har vi laget ett eller flere temaregnskaper som for de viktigste fagområdene faller under det enkelte effektmål. Hvert temaregnskap består av fire deler: mål, resultater, utfordringer og planer framover.

Vi har valgt å lage et felles temaregnskap for fiskevelferd og fiskehelse, mens dyrehelse og dyrevelferd behandles separat. Vår vurdering er at et felles regnskap for fiskehelse og –velferd gir et riktigere og en mer helhetlig forståelse for viktige utfordringer, sammenhenger og tiltak, selv om de to temaområdene ligger under to ulike effektmål.

Under effektmålet «fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn», er det mange tilgrensende områder som beriking av mat, kosttilskudd, kvalitetstilsyn på sjømat og matkriminalitet på hele forvaltningsområdet. Disse områdene har vi valgt å omtale under andre effektmål.

Under 3.8 rapporterer vi på seks områder som er sentrale for Mattilsynets virksomhet, inkludert de fire kjerneprosessene. Disse seks virksomhetsregnskapene følger samme mal som temaregnskapene:

- Overordnet om arbeid med effektivisering, utvikling og kontinuerlig forbedringer
- Regelverksutvikling og internasjonalt arbeid
- Tilsyn
- Beredskap
- Kommunisere og veilede
- Innhente kunnskap og analysere tilstand

Til slutt, under 3.9, gir vi vår vurdering av ressursbruk og produktivitet i Mattilsynet – også etter samme mal som temaregnskapene.

3.2 MATTILSYNET SKAL ARBEIDE FOR Å SIKRE TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN

Maten er trygg og drikkevannet trygt, men utfordringene øker

Det er få farlige bakterier i maten vår. Kvaliteten på drikkevannet er høyt. Forebyggende arbeid gjennom mange år har hatt effekt, men det er utfordringer med ledningsnett. Samtidig utfordrer økende import og handel, og mer kompleks matproduksjon den gode statusen. Vi trenger også mer kunnskap om uønskede stoffer i maten som kan føre til helseskade på sikt.

Kort statusbeskrivelse

Vi har generelt trygg mat og trygt drikkevann i Norge. Viktige årsaker til den gode statusen er høy kvalitet på drikkevannet fra de store vannverkene og lav forekomst av farlige bakterier og fremmedstoffer i maten. Det er likevel en del som årlig blir syke av mat og vann, og på drikkevannsområdet er det store langsiktige utfordringer med vedlikehold av ledningsnett.

Kjemiske farer fra stoffer i mat, matkontaktmaterialer eller kosmetikk fører sjelden til akutt sykdom, men kan forårsake langtidsskader hos mennesker. Det er mange kilder til eksponering av disse stoffene, som også kan være regulert av ulike regelverk. Det er derfor krevende for Mattilsynet å ha oversikt over forekomsten av farlige stoffer. Vi trenger mer kunnskap om forekomsten av kjemiske farer i mat, inkludert sjømat og kosmetikk.

Komplekse varekjeder hvor råvarer og ingredienser krysser landegrensene mange ganger før de når forbrukeren gir næringen og myndighetene nye utfordringer og gjør det vanskeligere å beholde den gode statusen på mattryggheten i Norge.

Mål, effektmål og vurdering av måloppnåelse

Mål: Sikre helsemessig trygg mat	
Effektindikator:	Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer (som for eksempel plantevernmiddelrester, dioksiner, PCB og legemiddelrester)
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Få overskridelser på de fremmedstoffene som undersøkes Plantevernmiddelrester og legemiddelrester overvåkes årlig, og jevnt over er det få funn. Dette har vært stabilt over tid, og det er også i år svært få funn over tillatte grenseverdier eller i mengder som kan gi helseskader.	
Effektindikator:	Antall meldte partier som har vært årsak til matvareallergi/-intoleranse på grunn av reaksjoner på udeklarete allergener
Vurdering av effektindikator:	Middels måloppnåelse
Jevn økning i meldinger til Matallergiregisteret To norske notifikasjoner ble sendt til det europeiske meldesystemet (RASFF) i 2015 på grunn av allergiske reaksjoner i Norge som følge av udeklart allergen (egg). Det har vært en jevn økning av meldinger til Matallergiregisteret hvert år, fra 69 i 2010, til 159 i 2015. To matprøver ble analysert og ingen viste udeklarete allergener.	
Effektindikator:	Antall registrerte sykdomstilfeller etter smitte av Salmonella, Campylobacter, Yersinia, Chigella, Listeria, EHEC (MSIS)
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Antall syke er stabilt Folkehelseinstituttet fører statistikk over tilfellene med matforgiftning som registreres årlig. Foreløpige tall for 2015 tyder på at antall syke er stabilt og det er minimale variasjoner fra 2014. I europeisk sammenheng er nivået lavt.	
Effektindikator:	Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF)
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Færre notifikasjoner fra Norge til RASFF Antall norske notifikasjoner sendt i 2015 til varslingsystemet RASFF var det laveste siden 2010 med 34 meldinger. Ti av disse gjaldt kosttilskudd.	
Mål: Sikre trygt drikkevann	
Effektindikator:	Andel personer i Norge tilknyttet vannverk med tilfredsstillende analyseresultater mht drikkevannskvalitet (E. coli, farge, turbiditet og pH)
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
De fleste får drikkevann av god kvalitet Over 97 % av de personene som er knyttet til godkjenningspliktige vannverk, får drikkevann av god mikrobiologisk kvalitet. Stadig flere personer får trygt drikkevann i Norge. Tilsvarende tall for 2004 var på litt over 95 %, og stigningen har vært relativt jevn siden da. Vi har lite informasjon om de minste vannverkene.	

Samlet vurdering av måloppnåelse

I vårt samfunnsoppdrag har hensynet til folkehelsen høyest prioritet, og forventningene til Mattilsynet er derfor store. Mattryggheten i Norge er god.

Effektindikatorerne for mattrygghet viser en gunstig status, men gir ikke et godt nok bilde av helheten. For uønskede stoffer i mat, trenger vi en mer systematisk oversikt over uønskede stoffer i mat enn dagens effektindikatorer gir oss. På drikkevannsområdet gjenspeiles ikke langsiktige utfordringer som vedlikeholdsetterslepet på ledningsnettet og spesielle utfordringer ved mindre vannverk tilstrekkelig i dagens målindikatorer.

Situasjonen for smittestoffer i mat er av de gunstigste i Europa. Mattilsynets og virksomhetenes arbeid med forebygging av smittsomme sykdommer og arbeid for god hygiene i alle ledd, har gitt resultater. Det har blant annet vært spesiell oppmerksomhet mot god slaktehygiene og økt innsats for å hindre smittestoffer i vegetabiliske næringsmidler. Mat er uansett ikke fri for smittestoff og folk må sikre god kjøkkenhygiene for å unngå sykdom. Derfor prioriterte vi informasjon til forbrukere om dette i 2015.

Sjømaten i Norge er trygg. Det viser både overvåkingsresultatene og tilsynene vi gjennomførte i fjor. Analyser av importert sjømat fra land utenfor EU/EØS-området viste kun få tilfeller der innholdet av uønskede stoffer var over grenseverdien. Det er få som blir syke av å spise fisk.

Deler av hvitfisknæringen har over lang tid vist at de har problemer med å oppfylle de hygieniske kravene til matproduksjon. Mattilsynet har derfor ført mye tilsyn med næringen. Inspeksjon fra ESA i 2015 konkluderte med at tiltakene vi har satt i verk har gitt positiv effekt. Likevel er ikke forholdene gode nok i deler av denne næringen.

De fleste menneskene i Norge får trygt drikkevann. Ledningsnettene er imidlertid i for dårlig stand, noe som kan medføre innsug av forurensinger i det rene drikkevannet. Kommuner og andre aktører tar for lite hensyn til drikkevann i sine langsiktige planer. Mattilsynet følger opp vannverkseierens ansvar, men vi kan bruke de nødvendige virkemidler på en tydeligere og mer enhetlig måte. Klimaendringer med mer flom og påfølgende forurensinger av råvannskildene, samt vedlikeholdsetterslep på ledningsnettene kan gi større utfordringer med drikkevannskvaliteten i framtiden. Vi ferdigstilte et utkast til ny drikkevannsforskrift for høring i 2015.

De faste overvåkingsprogrammene på plantevernmidler, legemiddelrester, tungmetaller og enkelte miljøgifter viser få funn av fremmedstoffer i mat, noe som er gunstig. Samtidig har Mattilsynet avdekket høye verdier av bly i elgkjøtt og dårlige rutiner omkring matkontaktmaterialer og akrylamid i mat. En del stoffer som kan føre til alvorlig helseskade, bør kartlegges mer systematisk. Vi har ikke grunnlag for å si om forekomsten av farlige stoffer i Norge skiller seg fra andre europeiske land. Flere stoffer dekkes av flere regelverk som forvaltes av ulike etater som Legemiddelverket og Miljødirektoratet. Risikovurderinger må derfor ta hensyn til totaleksponeringen fra alle kilder.

Det er en utfordring at ikke alle produsenter og importører av kosttilskudd kjenner og følger regelverket i tilstrekkelig grad. Særlig handel av kosttilskudd fra utlandet via internett kan medføre fare for folkehelsen.

Kosmetikkbransjen er stor og preget av høy innovasjonshastighet. Dette gjør det krevende for Mattilsynet å ha oversikt og være i forkant. De store utfordringene er bivirkninger av ulik karakter, samt villedende informasjon om kosmetiske produkter.

Problemet med matkriminalitet er stort i Europa og kan forventes å øke de neste årene. En økende kompleksitet i produksjonen og transport av ingredienser og matvarer, gjør det vanskeligere å avdekke matkriminalitet for virksomheter og tilsynsmyndighet. Dette utgjør en trussel mot mattryggheten og øker faren for at forbrukerne blir svindlet.

Strategiske grep og prioriteringer framover

For å opprettholde den gode mattryggheten i Norge, må Mattilsynet og virksomhetene opprettholde det forebyggende arbeidet. Vi må også få bedre oversikt over og være forberedt på å håndtere nye trusler mot mattryggheten.

Mattilsynet prioriterer i 2016 innføringen av en landsdekkende smilefjesordning. Vi skal det kommende året veilede og føre tilsyn med ca. 8 000 serveringsvirksomheter. Smilefjesordningen vil styrke forbrukernes mulighet til å ta informerte valg i tillegg til at vi effektiviserer tilsynet vårt med serveringsstedene.

Mattilsynet har startet oppdraget med å lage løsninger for å effektivisere eksport av norsk sjømat og andre eksportprodukter. Vi forventer å presentere resultatet av arbeidet høsten 2017. Vi vil også følge opp virksomhetene som har problemer med å etterleve regelverket for hvitfisk.

Mattilsynet vil prioritere arbeidet med å ferdigstille ny drikkevannsforskrift for å gjøre den til et best mulig verktøy til å møte framtidige og langsiktige utfordringer på drikkevannsområdet. Vi skal bruke de virkemidlene vi har til rådighet for å få vannverkene til å prioritere langsiktige utfordringer som vedlikeholdsetterslepet på ledningsnettet, selv når det er store kostnader forbundet med dette.

I løpet av 2016 skal vi vurdere nærmere hvilke tiltak som er de beste for å skaffe oss en bedre oversikt over forekomsten av uønskede stoffer i mat. Mattilsynet prioriterer å forbedre regelverket for kosttilskudd for å gjøre det enklere å følge regelverket og å føre tilsyn. Vi skal øke kunnskap om og tilsyn med uønskede stoffer i mat. Vi vil informere tydeligere om farene ved å kjøpe kosttilskudd og kosmetikk på nett og av useriøse aktører.

Vi vil prioritere informasjon til publikum for å forhindre helseskade forårsaket av produkter som er kjøpt fra utlandet via internett.

Vi vil fortsatt delta i internasjonale prosjekter for å avdekke matkriminalitet sammen med Tolletaten.

3.2.1 Hygiene

Lite smitte i mat og husdyr i Norge

Det er færre farlige bakterier i maten i Norge sammenlignet med andre land. Imidlertid blir noen mennesker syke av mat hvert år i Norge. Mattilsynets og virksomhetenes arbeid med forebygging, god slaktehygiene og økt innsats for å hindre smittestoffer i vegetabiliske næringsmidler, har gitt resultater. Vi må opprettholde det forebyggende arbeidet for å beholde den gode statusen. Blant annet skal vi styrke kompetansen og rutinene i næringsmiddelindustrien og kunnskapen om kjøkkenhygiene i private hjem for å gjøre maten enda tryggere.

Mål – Mattilsynet skal sikre at maten er trygg

Folk skal ikke bli matforgiftet eller utsatt for uønskede antibiotikaresistente bakterier. For å unngå dette fører Mattilsynet tilsyn med at

- slaktehygiene er god og kjøttkontrollen effektiv
- det er lite smittestoffer også i vegetabilisk mat
- næringsmiddelvirksomhetene har god kompetanse og gode produksjonsrutiner

I tillegg jobber vi aktivt for at forbrukerne skal ha forståelse for hva som skal til for å sikre trygg mat i eget kjøkken.

Resultater – Maten i Norge er blant den tryggeste i Europa

Folk forventer at maten skal være trygg og melder i økende grad fra når de mistenker at noe ikke er som det bør være. Antallet bekymringsmeldinger knyttet til mulig matsmitte øker år for år. I 2015 mottok Mattilsynet over 4 000 bekymringsmeldinger fra publikum.

Folkehelseinstituttet fører statistikk over tilfellene med matforgiftning som registreres hvert år. De endelige tallene for 2015 vil ikke være klare før andre kvartal 2016. De foreløpige tallene for 2015 er på nivå med tallene på samme tid i 2014. Tallene viser at den matbårne bakterien vi oftest ble syke av i 2015 fremdeles var *Campylobacter*. De viktigste kjente risikofaktorene for å bli smittet var – og er – bruk av ikke-desinfisert drikkevann, å spise eller tilberede rå kylling og hyppig kontakt med dyr.

TABELL 2: ANTALL NÆRINGSMIDDELBÅRNE INFEKSJONER DER SMITTEN HAR SKJEDD I NORGE

Diagnose	2011	2012	2013	2014	2015*
Campylobacteriose	1 174	1 114	1 147	1 364	860
E. coli-enteritt	138	164	139	236	254
herav EHEC	25	55	79	95	120
Listeriose	19	26	18	20	10
Salmonellose	314	260	237	230	179
Shigellose	66	11	17	12	11
Yersiniose	33	22	31	177	42
Totalt	1 744	1 597	1 589	2 039	1 476

* = Tallene for 2015 er foreløpige, det er forventet at de endelige tallene vil være høyere.

Det er ikke påvist at resistente bakterier i mat har gitt sykdom hos mennesker i Norge. Mattilsynet har jobbet aktivt og langsiktig med forebygging og kunnskapsinnhenting. I desember 2015 mottok Mattilsynet rapporten «Vurdering av sannsynlighet for overføring av antimikrobiell resistens fra mat og matproduserende dyr i Norge» fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM). Rapporten konkluderer med at det er lite sannsynlig at vi blir utsatt for antibiotikaresistente bakterier fra norske matvarer.

I Norge har vi god slaktehygiene

Mattilsynet kontrollerer hvert eneste dyr som slaktes til mat.

EU-kommisjonen har startet et prosjekt for å forbedre slaktehygiene i Europa. Under et besøk fra europeiske land og organisasjonene FVO og ESA fikk vi gode tilbakemeldinger på slaktehygiene. EU-kommisjonen fortsetter arbeidet med å modernisere og risikobasere kjøttkontrollen. Norge, Sverige og Finland samarbeider for å oppnå tilsvarende for kjøttkontrollen på tamrein.

Enkelte E. coli-bakterier forårsaket så sent som i 2014 alvorlig og irreversibel nyrelidelse hos barn i Norge. Disse bakteriene kan finnes i småfebesetninger. I etterkant av E.coli-utbruddet i 2006, besluttet Mattilsynet å øke innsatsen for god slakterihygiene. Praktiseringen av regelverket for hygiene ved slaktning av småfe er derfor skjerpet i 2015. Flere slakterier i Norge har fått pålegg om å endre sine slaktemetoder.

Arbeid med importert vegetabilsk mat

Mattilsynet gjennomførte i 2015 et overvåkningsprogram for importerte friske og fryste bær. Dette blir videreført i 2016. Resultatene for programmet i 2015 var gode. Kun ett parti med importerte friske bringebær ble trukket fra markedet pga. dårlig hygienisk kvalitet.

EFSA har utarbeidet seks rapporter om folkehelseisiklo knyttet til sykdomsfremkallende bakterier i vegetabilsk mat, som danner et grunnlag for videre oppfølging i EU.

EU-kommisjonen har innført fire nye EU-forordninger som skal forebygge utbrudd av sykdom forårsaket av sporer.

EU-kommisjonen jobber med en veileder for god hygienisk praksis for primærproduksjon av frisk vegetabilsk mat. Mattilsynet bidrar i arbeidet.

En del virksomheter har for dårlig kompetanse og produksjonsrutiner

Mattilsynets tilsyn viste at de største kjøtt- og melkevirksomhetene generelt har god kompetanse, mens de små har utfordringer. Flere har for dårlig styring med produksjonsprosessene og mangelfulle rutiner for renhold og vedlikehold. Mattilsynets tilsyn med små og mellomstore eggpakkerier i 2015 dokumenterte avvik knyttet til hygiene, kvalitet og merking. Riktig håndtering av egg er en forutsetning for helsemessig trygge egg. Tilsyn med bakeri- og konditorbransjen viste i en del tilfeller for dårlig kompetanse og mangelfulle hygienerutiner.

Mattilsynet gjennomførte 5 800 tilsyn i serveringsvirksomheter i 2015. Mange av serveringsvirksomhetene har tilfredsstillende hygiene og gode produksjonsrutiner. Likevel fant vi

utfordringer med hygienen hos halvparten av alle virksomhetene vi besøkte. Mattilsynet registrerte også noen alvorlige brudd på regelverket hos enkelte av disse. Dette førte til at 148 serveringsvirksomheter ble helt eller delvis stengt på grunn av helsefarlige forhold.

Kjøkkenhygienens bør forbedres

Som et bidrag i folkeopplysningen laget Mattilsynet i 2015 en kort film om kjøkkenhygiene, rettet mot både voksne og barn. Filmen «Ikke nok å være god kokk» er en viktig del av Mattilsynets informasjonsarbeid til publikum.

Utfordringer – Større smitterisiko krever bedre ressursutnyttelse og forbrukerkommunikasjon

Trendene viser at nordmenn spiser mat oftere ute enn før. Det er moderne med utradisjonell tilvirkning og omsetning av mat. Dette gjelder for eksempel nettsalg, kolonialkurver på døra, utnyttelse av ressursene for å unngå matsvinn, pop-up restauranter og innleid kjøkkenfaglig personell. Dette er utfordrende for Mattilsynet, særlig med tanke på tilsyn.

Vi bruker ca. 11 prosent av våre årsverk i regionene til kjøttkontroll. Det er ressurskrevende at mye av registreringene og informasjonsflyten foregår manuelt. Det er behov for bedre dataløsninger.

Vi vet for lite om hvordan antibiotikaresistens oppstår og overføres mellom mat, dyr og mennesker.

Planer videre – Mattilsynet skal fortsette å føre tilsyn med at virksomhetene har god hygiene og gode produksjonsrutiner i hele matkjeden

Den 1. januar 2016 innførte Mattilsynet en landsdekkende smilefjesordning i Norge. I 2016 vil vi føre tilsyn med ca. 8 000 serveringsvirksomheter.

Vi skal fortsette arbeidet med å utrede hvordan bedre datasystemløsninger for kjøttkontrollen kan gjøre arbeidet mer effektivt og risikobasert.

Vi skal også videreføre tilsynene med import av frisk vegetabilsk mat, overvåkningsprogrammet for bær og oppfølging av nytt regelverk for spireprodusenter.

I 2016 skal vi vurdere en justering av overvåkningsprogrammet for antibiotikaresistente bakterier i mat, for å øke kunnskapen om resistensoverføringen mellom mat, dyr og mennesker.

3.2.2 Fremmedstoffer

Vi avdekket i liten grad uønskede stoffer i maten, men vi trenger å øke kunnskapen

Mattilsynets årlige overvåkning avdekket få uønskede stoffer i maten også i 2015. Samtidig er det vanskelig å vurdere helseeffektene for befolkningen. Forbrukerne utsettes for slike stoffer gjennom mange ulike kilder, og årsakene til helseskader er som regel sammensatte. Ofte viser eventuelle helseskader seg lenge etter at maten er spist. Vi ser behov for bedre overvåking og tilsyn med tilsetningsstoffer, forurensningsstoffer og stoffer fra matkontaktmaterialer i mat.

Mål - Vi skal sikre at maten ikke inneholder helseskadelige mengder av fremmedstoffer

Uønskede stoffer i mat omfatter rester etter legemidler til dyr, rester etter plantevernmidler, naturlige giftstoffer, forurensing fra miljø eller stoffer som oppstår i produksjonen.

- Vi skal ha en god overvåkning av legemiddelrester, plantevernmiddelrester og andre fremmedstoffer
- Matkontaktmaterialer skal ikke avgi stoffer til maten i helseskadelige mengder
- Bruken og merkingen av stoffer som tilsettes maten skal følge regelverket

- Bruken av plantevernmidler og legemidler skal være trygg
- Forbrukeren må bli gitt mulighet til å ta informerte valg

Resultater – Undersøkelser viser få funn av fremmedstoffer, men vi trenger mer kunnskap

I 2015 publiserte Mattilsynet en rapport om innholdet av stoffet akrylamid i matvarer på det norske markedet. Akrylamid regnes som kreftfremkallende og skadelig for arvestoffet. Analyser tatt med jevne mellomrom over lang tid viser at flere matvarer fortsatt har høye nivåer av akrylamid. Disse resultatene sendes inn til EU som et bidrag i arbeidet med å utvikle klarere krav til virksomhetene. Det har vært dialog med næringen, men ytterligere tiltak må til for å begrense dannelsen av akrylamid i maten.

Mattilsynet publiserte også en rapport på innhold av bly i elgkjøttdeig. Bly er et giftig tungmetall. Det kan, for sårbare grupper, gi økt risiko for å få høyt blodtrykk og nyreskader, og kan skade utviklingen av hjernen hos foster og barn. Produkter samlet inn fra ulike dagligvarebutikker, slaktere og spesialbutikker viste at mer enn to tredjedeler av prøvene av oppmalt elgkjøtt lå over grenseverdien for bly. Resultatene viste at jegere og bransjen må forbedre rutine sine. Mattilsynet har fulgt opp med økt informasjon til bransjen og mer tilsyn.

Overvåkingsprogrammet på legemiddelrester, tungmetaller og enkelte miljøgifter i mat avdekket ikke funn som gir oss mistanke om ulovlig bruk av legemidler eller andre stoffer. Vi har likevel fortsatt utfordringer med kadmium fra miljø i dyr på utmarksbeite. Noen få prøver var over grenseverdi på legemidler. Enkeltfunnene ble fulgt opp og Mattilsynet jobbet videre med forbrukerinformasjon og informasjon til virksomheter om saken.

TABELL 3: PRØVER TATT FRA DYR OG ANIMALSKE NÆRINGSMIDLER FOR Å UNDERSØKE LEGEMIDDELRESTER

	2011	2012	2013	2014	2015
Nasjonale prøver					
Antall prøver	3 773	3 787	3 968	3987	4222
Andel prøver med overskridelser i %	2,3 %	2,3 %	2,2 %	0,8 %	1,3 %
Importprogrammet					
Antall prøver	103	122	121	111	83
Andel prøver med overskridelser i %	0	0	0	0	0

Økt innsats på matkontaktmaterialer

Matkontaktmaterialer blir brukt i alle trinn i matproduksjonskjeden og kan være en kilde til forurensing. Mattilsynet har ledet et felles nordisk tilsynsprosjekt på området matkontaktmaterialer. Målet var å øke kompetansen på området hos de aktuelle virksomhetene og internt i Mattilsynet. Det nordiske tilsynsprosjektet ble publisert i 2015 og avdekket at regelverksetterlevelsen var varierende. Særlig hos importører bar funnene preg av manglende kunnskap på området. Sammenlignet med Danmark som har ført mer tilsyn på området, hadde Norge dårligere regelverksetterlevelse. Dette gir en tydelig indikasjon på at godt tilsynsarbeid er effektivt for å bedre status. Det understreker at det er det nødvendig å fortsette tilsynsarbeidet på området matkontaktmaterialer.

Tilsynskampanje avdekket omfattende mangler i merking av tilsetningsstoffer

På områdene aromastoffer, enzymer og tilsetningsstoffer føres det lite tradisjonelt tilsyn. I Mattilsynets tilsynskampanje «Merkesjekken» i 2015 ble bruken av tilsetningsstoffer inkludert. Tilsynet avdekket omfattende mangler i merkingen. Manglene er gjennomgående i hele produksjonskjeden fra råvarer og ingredienser. Dette gjør at virksomhetene har mangelfull styring med hvilke stoffer som brukes og i hvilke mengder. Tilsvarende funn er gjort i EUs medlemsland ved inspeksjon fra deres tilsynsorgan Food and Veterinary Office (FVO). Det er derfor ikke grunn til å tro at tilstanden i Norge skiller seg ut fra andre europeiske land.

Liten sannsynlighet for helseskade som følge av plantevernmiddelester i mat

Overvåkningsprogrammet for plantevernmiddelester viser at det er få overskridelser av gjeldende grenseverdier. Trenden er at norskproduserte vegetabilier har færre overskridelser enn importerte produkter. Tabellen under viser at nivåene har vært stabilt lave over tid. Den gir en oversikt over prøver tatt fra vegetabiliske og animalske næringsmidler for å undersøke for plantevernmiddelester. I alt analyseres det for ca. 330 forskjellige stoffer. I 2015 tok Mattilsynet 459 prøver av norskproduserte varer og 846 prøver av importerte varer.

TABELL 4: OVERSIKT OVER PRØVER TATT FRA VEGETABILISKE OG ANIMALSKE NÆRINGSMIDLER

	2011	2012	2013	2014	2015
Innenlands					
Antall prøver	540	491	469	526	459
Andel prøver med overskridelser i %	0,0	0,4	0	0,2	0,2
Import					
Antall prøver	931	934	924	864	846
Andel prøver med overskridelser i %	3,2	2,6	2,4	2,5	2,2

God informasjon til forbrukere

Vi ønsker at forbrukerne kan ta informerte valg. I 2015 bestilte Mattilsynet vurderinger fra Vitenskapskomiteen for Mattrygghet (VKM) på utvalgte stoffer, deriblant akrylamid, uorganisk arsen og radioaktive stoffer i mat. Vurderingen fra VKM er at selv om forbruksmønsteret av ulike matvarer varierer mellom landene, er det sannsynlig at norske forbrukere utsettes for tilsvarende mengder akrylamid som andre europeiske forbrukere. Mattilsynet vil bruke vurderingen til å endre forbrukerrådene der det er nødvendig.

Utfordringer – Vi trenger bedre oversikt over status på forekomst av uønskede stoffer i maten

Mattilsynet finner få uønskede stoffer i maten. På områdene tilsetningsstoffer, forurensningsstoffer og stoffer fra matkontaktmaterialer i mat er det imidlertid ikke god nok systematisk overvåking og tilsyn. I den grad dette har vært gjenstand for tilsyn, er resultatene varierende. Eksempler på dette er innhold av akrylamid, bly og matkontaktmaterialer. Dette gir oss indikasjoner på at det er behov for økt og mer systematisk overvåking på dette området.

Deler av regelverket på området oppfattes som komplisert, både av virksomhetene som skal følge det og av Mattilsynets inspektører. Vi er også bekymret for om virksomhetenes kompetanse er tilstrekkelig til å ha god styring med bruk av tilsetningsstoffer. Viktige tiltak vil være kompetansebygging for egne inspektører og økt tilsyn på området.

Medieoppmerksomheten på området øker. Forbrukerne er generelt svært opptatt av om det finnes stoffer i maten som kan påvirke helsen vår negativt. I media og på nett er det mye informasjon og mange påstander som ikke alltid kommer fra pålitelige kilder og holder faglig mål. Mattilsynet har en viktig rolle i å hjelpe forbrukerne til å ta informerte valg.

Planer framover - Mattilsynet øker tilsyn med uønskede stoffer.

Et av våre strategiske mål på området mat er å skaffe bedre oversikt over forekomsten av uønskede stoffer. I 2016 vil vi planlegge en tilsynskampanje på tilsetningsstoffer som skal gjennomføres i 2017. Økt kunnskap hos inspektørene og økt vekt på uønskede stoffer i tilsynet vil bidra til økt kunnskap hos virksomhetene.

Tilsyn med matkontaktmaterialer blir også et av våre prioriterte områder i 2016.

I løpet av 2016 vil vi oppdatere informasjonen til publikum og virksomheter, blant annet på områdene tilsetningsstoffer, forurensende stoffer og plantevernmidler.

3.2.3 Kosttilskudd og mat som er tilsatt vitaminer og mineraler og «andre stoffer»³

Hvert år blir noen personer syke av kosttilskudd

Tilbudet og forbruket av kosttilskudd og mat som er tilsatt vitaminer og mineraler og «andre stoffer» er fortsatt høyt i 2015. Det er en utfordring at produkter kan inneholde stoffer som kan være helseskadelige. Det er større risiko å handle kosttilskudd på internett fra utlandet enn fra norske aktører som må forholde seg til særnorske regler og norske myndigheter.

Mål - Mattilsynet skal sikre at virksomhetene tilbyr trygge kosttilskudd og trygge tilsetninger av vitaminer og mineraler og «andre stoffer» til mat

Mattilsynet skal forebygge helseskade gjennom å utvikle regelverk og føre tilsyn med kosttilskudd og mat som er tilsatt vitaminer og mineraler og «andre stoffer». Mattilsynet skal sikre at vi har gode regler som virksomhetene kjenner, forstår og følger - og at forbrukerne får informasjon som gjør det lettere å velge trygge produkter.

Resultater – Noen personer blir syke av kosttilskudd hvert år

Flere forbrukere har fått ulike helseskader ved bruk av kosttilskudd. I tillegg kan kosttilskudd i kombinasjon med legemidler gi negative helseeffekter. I 2015 ble det nasjonalt og internasjonalt avdekket produkter med potensielt helseskadelige mengder av stoffer samt rapportert helseskader som følge av inntak av kosttilskudd.

Mattilsynet håndterte publikumshenvendelser, henvendelser fra ulike etater, og meldinger via meldesystemene RASFF og RELIS. Norge og EU har stort sett de samme reglene på hele matområdet, unntatt for vitaminer, mineraler og «andre stoffer» til kosttilskudd og mat. Norge har særnorske maksimums- og minimumsgrenser for vitaminer og mineraler i kosttilskudd. Forslag til nye grenseverdier ble sendt på nasjonal høring i desember 2015.

I 2015 videreførte vi arbeidet med å etablere en særnorsk forskrift om tilsetning av «andre stoffer» til kosttilskudd og mat. VKM har fått i oppdrag å vurdere om dagens bruksmengder av «andre stoffer» i kosttilskudd og mat på det norske markedet er trygge, og har vurdert 12 av 44 stoffer.

I 2015 gjennomførte vi to tiltak for å identifisere skadelige stoffer i kosttilskudd:

- Vi deltok i en internasjonal aksjon i samarbeid med Legemiddelverket, Tollvesenet og Helsedirektoratet
- Vi gjennomførte et overvåknings- og kartleggingsprogram for kosttilskudd og sportsprodukter i samarbeid med Antidoping Norge

Det har vært en reduksjon i antallet søknader til Mattilsynet om tillatelse til å tilsette vitaminer, mineraler og aminosyrer i mat. Et pilotprosjekt på tilsyn med importører og produsenter av drikker som er tilsatt vitaminer og mineraler viste at virksomhetenes rutiner kan forbedres.

Omsetning av kosttilskudd foregår i økende grad via internett. Det er en felles bekymring i alle nordiske land. De nordiske myndighetene etablerte i 2015 en felles kommunikasjons- og samarbeidsplattform for arbeid med kosttilskudd.

Norge har etter mange år fått harmoniserte regler med EU på ny mat.

³ «andre stoffer» = stoffer med ernæringsmessig eller fysiologisk effekt og som ikke er vitaminer eller mineraler

Utfordringer – Forbrukerne er ikke tilstrekkelig forsiktige når de bruker kosttilskudd

Forbrukerne etterspør i større grad enn tidligere mat som kan bidra til å fremme god helse og bedre livskvalitet. Tilbudet av kosttilskudd og mat som er tilsatt vitaminer, mineraler og/eller «andre stoffer» er stort. Bransjen er preget av høy innovasjonshastighet og til dels mangelfull kunnskap om - og etterlevelse av regelverket. Dette gjør det krevende for oss å ha oversikt og være i forkant.

Regelverket er ikke EU harmonisert. Dette er en utfordring for bransjen og for Mattilsynet.

Mange forbrukere handler kosttilskudd på nett og av useriøse aktører. Det øker risikoen for at forbrukerne kjøper produkter som kan gi helseskader. Når særnorske regler kommer på plass vil det bli tryggere å kjøpe norske produkter.

Det er en utfordring å få forbrukere til å melde inn bivirkninger. Det må legges vekt på å øke bruken av meldesystemet i større grad.

Planer framover - Mattilsynet fortsetter arbeidet med forebygging og vil legge vekt på at forbrukerne tar informerte valg

I 2016 skal vi, i påvente av harmoniserte EU-regler, fortsette arbeidet med å revidere grenseverdiene for vitaminer og mineraler i kosttilskudd-forskriften og etablere særnorske regler for tilsetning av «andre stoffer» til kosttilskudd og mat.

Regelverket for mat for spesielle ernæringsmessige behov endres fra juli 2016. Mattilsynet må i den forbindelse vurdere om vi bør endre dagens søknadspraksis for mat som tilsettes vitaminer, mineraler og aminosyrer.

Vi skal i 2016 fortsette samarbeidet med blant andre Legemiddelverket, Tollvesenet, Helsedirektoratet og Antidoping Norge, og gjennomføre både tilsyn og analyser av kosttilskudd.

For å bidra til at forbrukerne kan ta informerte valg, vil vi i 2016 øke informasjon til forbrukerne om bruk av kosttilskudd. Det er viktig at forbrukerne forstår at det er større risiko å handle kosttilskudd på internett fra utlandet enn fra norske aktører som må forholde seg til særnorske regler og norske myndigheter.

3.2.4 Sjømat

Sjømaten er trygg, men flere virksomheter må bedre hygien

Det er få som blir syke av å spise fisk. Likevel har hvitfisksektoren fremdeles problemer med å håndtere fisk på en hygienisk god måte.

Mål – Vi skal sikre at norsk sjømat er trygg

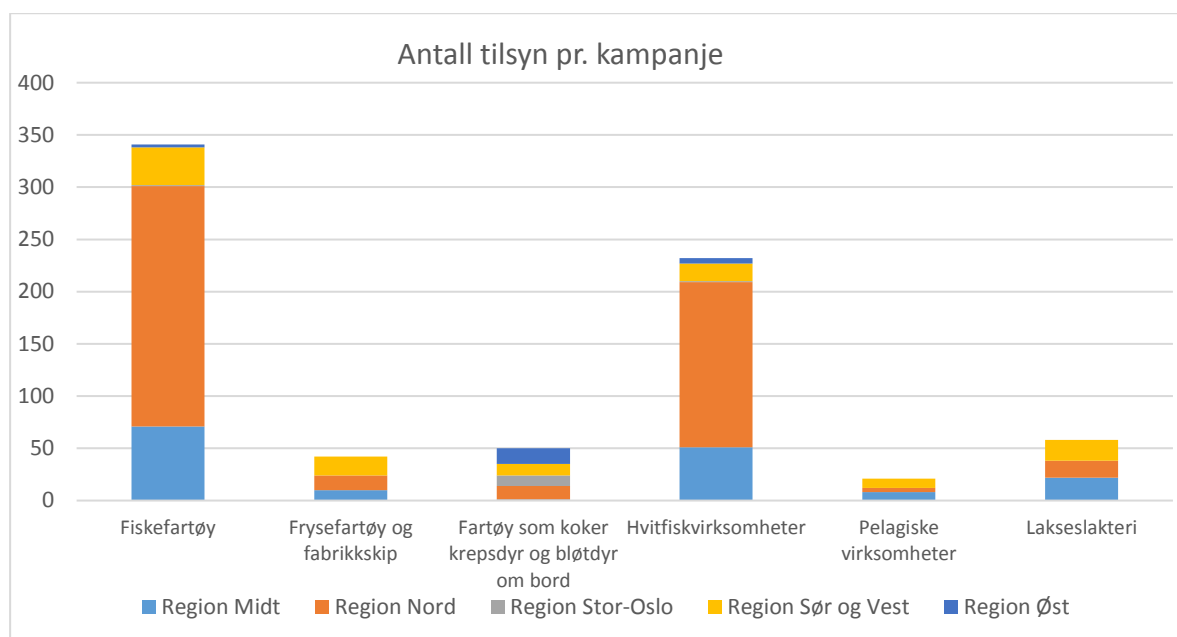
Sjømaten skal være trygg. De hygieniske forholdene i deler av hvitfisksektoren skal bli bedre. Vi skal konsentrere innsatsen vår der hvor forholdene er dårligst.

Fiskekvaliteten skal heves, i samarbeid med Norsk Råfisklag. Regelverket skal gjøres enklere for næringen og tilsynet. En gjennomgang og endring av merkebestemmelsene i fiskekvalitetsforskriften skal bidra til dette.

I varepartier med fisk som forlater landet skal mattryggheten og redelig produksjon være ivaretatt. Tilsynskampanjer på eksportpartier skal bidra til dette.

Resultater – Tilsynet viser at sjømaten er trygg, men flere har utfordringer med hygien
Overvåkingsresultatene og de 1 902 tilsynene vi gjennomførte i fjor, viser at sjømaten er trygg.

Vi gjennomførte seks kampanjer hvor det ordinære tilsynet ble gjort i konsentrerte tidsperioder. Kampanjene var rettet mot fiskefartøy (primærprodusenter), fartøy som koker krepsdyr og bløtdyr om bord, fryse- og fabrikkfartøy, hvitfiskvirksomheter, lakseslakterier og pelagiske virksomheter. Kampanjene tok for seg kvalitet og hygiene, og det ble utviklet veiledningsmateriell i forkant av hver kampanje.

FIGUR 3: ANTALL TILSYN PER KAMPANJE

De viktigste avvikene var manglende renhold, orden, vedlikehold, personlig hygiene og produksjonshygiene. Oppsummering av kampanjene er ikke avsluttet, men resultatene indikerer at fartøy og virksomheter har utfordringer med hygienen.

Overvåking av ulovlige stoffer, lovlig legemidler og organiske og uorganiske miljøgifter i oppdrettsfisk viste at ingen var over grenseverdi og at oppdrettsfisken er trygg å spise.

Analyser av importert sjømat fra land utenfor EU/EØS-området viste kun få tilfeller der innholdet av uønskede stoffer var over grenseverdien. Analyser av muslinger viste svært få funn over grenseverdiene.

Det er gjort en omfattende kartlegging av fremmedstoffer i kveite og dypvannsfisk, og foreløpige resultater viser at det er overskridelser av kvikksølv i kveite. Øvrige resultater vil bli lagt fram når rapporten er ferdig analysert for enkelte fremmedstoff i noen arter.

Deler av hvitfisksektoren følger fremdeles ikke hygienekravene

Deler av hvitfisknæringen har over tid vist at de har problemer med å oppfylle de hygieniske kravene til matproduksjon. Vi har derfor ført mye tilsyn med næringen. Inspeksjon fra ESA i 2015 konkluderte med at tiltakene vi har satt i verk har gitt positiv effekt. I deler av hvitfisknæringen er forholdene likevel fortsatt ikke tilfredsstillende.

Utfordringer – Vi trenger mer kunnskap om fremmedstoffer i fisk og sjømat

Innholdet av de forskjellige fremmedstoffene varierer med art, utbredelsesområde, alder, størrelse, kjønn med mere. Vi må øke kunnskapen for å kunne sette i verk tiltak for å hindre at fisk og sjømat med høyt innhold av fremmedstoffer når fram til forbruker.

I oppdrettsnæringen brukes det nå mye lakselusmidler, både i kombinasjoner og doseringer som ikke har vært vanlig. Vi har ingen indikasjoner på at dette har noen betydning for mattrykgheten. Likevel er det en utvikling vi følger tett slik at det ikke utvikler seg til et problem.

Det er en utfordring at stadig flere land som importerer norsk fisk også krever at Mattilsynet fører tilsyn etter deres regelverk.

EU-regelverket for skjellproduksjon er ikke tilpasset forholdene og strukturen i norsk skjellproduksjon. Derfor klarer verken skjellprodusentene eller Mattilsynet å oppfylle kravene i regelverket.

Det er en tiltakende interesse for bruk av tang og tare og andre makroalger til mat og fôr i Norge og også i andre land. Aktiviteten innen både dyrking og høsting av makroalger i Norge er økende. Det er behov for mer kunnskap og eventuelt mer spesifikk regulering av slike produkter framover.

Planer framover – Fortsatt følge opp sektoren

Arbeidet med å følge opp de hvitfiskvirksomhetene med flest regelverksbrudd fortsetter.

Mattilsynet har et prosjekt som skal jobbe med effektivisering av arbeidet med eksportattester. Prosjektet vil også se på hvordan vi skal forholde oss til krav om å føre tilsyn etter andre lands regelverk.

Vi vil arbeide for å påvirke EU-regelverket på skjellområdet slik at det passer bedre for norske forhold, og gjøre tilpasninger som gjør at Norge i større grad oppfyller sine forpliktelser.

Sluttrapporten etter kartleggingen av fremmedstoffer i fisk er klar høsten 2016. Vi skal offentliggjøre resultatene og sette i verk tiltak som hindrer at fisk med fremmedstoffer over grenseverdiene kommer på markedet.

Vi planlegger å ferdigstille endringene i merkebestemmelsene i kvalitetsforskriften i løpet av første halvår i 2016. Dette for å sikre at regelverket på merking blir forståelig både for næringen og for oss som fører tilsyn med det.

Vi skal gjennomføre kampanjer med hensyn på tilsyn med eksportpartier i andre halvår i år.

3.2.5 Drikkevann

Drikkevannet er trygt, men vannverkene forebygger for dårlig

De fleste menneskene i Norge har trygt drikkevann. Mattilsynets tilsyn de senere årene har imidlertid avdekket at ledningsnettene våre er i for dårlig stand. Kommunene og andre aktører tar for lite hensyn til drikkevann i sine langsiktige planer og mange vannverk har for dårlige rutiner for internkontroll og beredskap.

Mål – Alle skal ha tilstrekkelige mengder trygt drikkevann

Drikkevann er vårt viktigste næringsmiddel. For å sikre at flest mennesker får tilstrekkelige mengder trygt drikkevann er det viktig at;

- vannverkene følger kravene i regelverket
- hele ledningsnettene er i tilstrekkelig god stand slik at vannet ikke blir forurenset
- kommunene, fylkeskommunene og andre aktører tar hensyn til drikkevannsforsyningene i sine planer, slik at råvannet holdes så rent som mulig
- kvaliteten på dataene som viser drikkevannskvaliteten i Norge er så god som mulig, og at disse formidles til alle som kan ha nytte av dataene
- vannverkene informerer forbrukerne om tilstanden på det drikkevannet de får

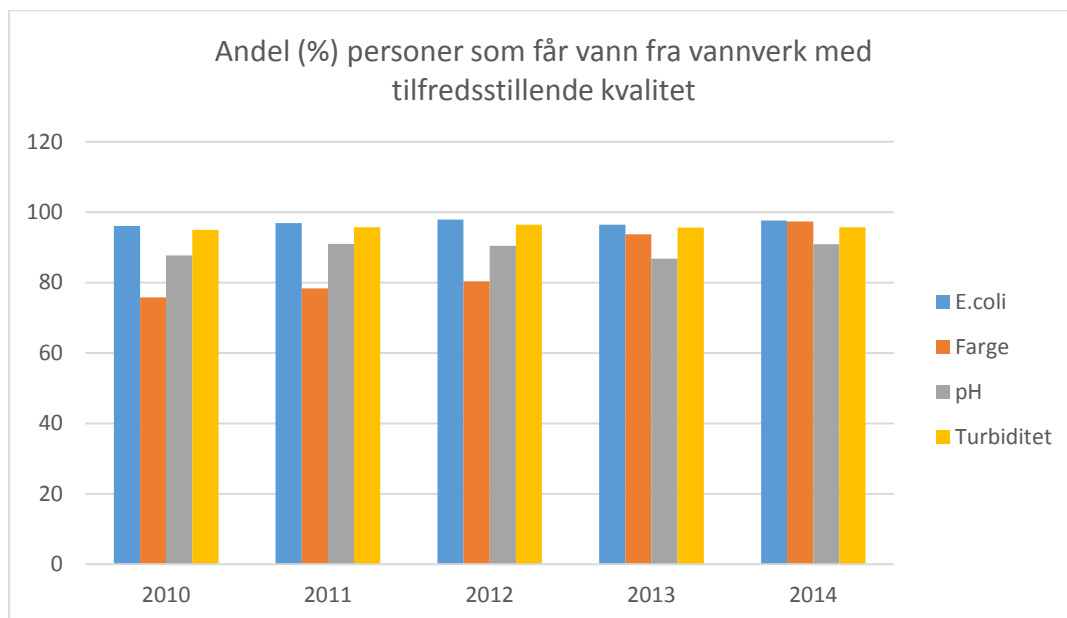
Resultater – De fleste får trygt drikkevann

Antall tilsyn med drikkevannsanlegg varierer noe fra år til annet. I 2015 ble det gjennomført 1 446 tilsyn, som er et noe lavt antall sammenholdt med 2014 med 1 724 tilsyn.

Den årlige rapporteringen gir Mattilsynet en oversikt over kvaliteten på drikkevannet. Tallene for 2015 blir ikke klare før våren 2016, fordi vannverkernes frist for rapportering er satt til april.

Som det framkommer av figuren under får de fleste vann av god mikrobiologisk kvalitet. Den visuelle kvaliteten, målt som farge, har blitt merkbart bedre etter år 2010.

Vi har derimot lite data som beskriver sammenhengen mellom dårlig drikkevann og sykdomstilfeller.

FIGUR 4: ANDEL PERSONER SOM FÅR VANN FRA VANNVERK MED TILFREDSSTILLEND KVALITET

Protokoll for vann og helse og ny drikkevannsforskrift skal bedre regelverksetterlevelsen

Protokoll for vann og helse er en internasjonal avtale i regi av verdens helseorganisasjon (WHO). Mattilsynet har bistått Helse- og omsorgsdepartementet i arbeidet med protokollen. Det er satt konkrete mål for å sikre tilstrekkelige mengder trygt drikkevann til alle. Mye av det vi har gjort på drikkevannsområdet i 2015 er en oppfølging av dette arbeidet.

Vi ferdigstilte et utkast til ny drikkevannsforskrift for høring i 2015, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. Utkastet til ny drikkevannsforskrift er utformet for å gjøre kravene til vannverkene tydeligere.

Ledningsnett i Norge er generelt i for dårlig stand

Det ferdig rensede drikkevannet fraktes i rørledninger fram til forbrukerne. I blant vil det oppstå undertrykk i disse rørene. Hvis rørene ikke er tette kan forurensninger bli sugd inn til det rene drikkevannet.

Vannverkene rapporterer årlig vedlikehold på ledningsnett. Tallene fra 2014 viser at utskiftingsgraden fortsatt er for lav. Dette skyldes kostnadene som er forbundet med denne utskiftningen. Det er en lang vei å gå før vi har et tilfredsstillende ledningsnett for drikkevannet i Norge.

Drikkevannshensynet blir ofte glemt i kommunale og fylkeskommunale planer

Mattilsynet har deltatt i det forebyggende arbeidet etter vannforskriften, for å bidra til rene råvannskilder. I enkelte regioner har vi også deltatt aktivt i kommunale prosesser etter plan- og bygningsloven, for å ivareta drikkevannshensynet. Vi ser at drikkevannshensynet i mange tilfeller blir glemt, eller vurdert for sent i prosessen.

I 2015 har vi gjort en del forbedringer i skjematjenesten for å gjøre det enklere for vannverkene å rapportere godt. Vi har også lagt de innrapporterte dataene som «åpne data» slik at brukerne fritt kan lage de sammenstillingene de ønsker.

Vi har laget en brosjyre i 2015 som er rettet mot vannverkene med informasjon om målene under Protokoll for vann og helse. Vi laget også en informasjonsfilm til forbrukerne som forklarer hva de forvente og kreve av vannverket.

Utfordringer – Dårlig kvalitet på ledningsnett og rutiner

Ledningsnett i Norge er i for dårlig stand, og Mattilsynet utnytter ikke virkemidlene godt nok.

Mange vannverk har for svak beskyttelse mot forurensning av nedbørsfeltet og råvannskilden.

Datasettet som beskriver tilstanden på drikkevannet vårt er for unøyaktig.

Flere vannverk etterlever ikke egne beredskapsplaner og rutiner for internkontroll. Nasjonal sikkerhetsmyndighet har også påpekt at den fysiske sikringen av norske vannverk er for dårlig, til tross for at drikkevannsforsyningen er en helt sentral del av infrastrukturen i landet.

Planer videre – Mattilsynet øker innsatsen på forebygging

Mattilsynet skal prioritere tilsyn med drikkevann og følge opp manglende etterlevelse av regelverket ved å benytte virkemidlene som er nødvendige for å trygge vannkvaliteten, selv om pålegg om for eksempel oppgradering av ledningsnett kan påføre kommuner og deres innbyggere betydelige kostnader.

Arbeidet med å styrke kommunenes planarbeid etter plan- og bygningsloven, slik at drikkevannshensynet skal bli ivaretatt fortsetter i 2016. Vi skal også se spesielt på hvordan vannverkene beskytter inntaket i råvannskilder.

Vi skal fortsatt følge opp vannverkernes innrapportering, og bidra til at dataene blir kvalitetssikret.

I 2016 skal vi gjennomføre et tilsynsprosjekt rettet mot vannverkernes beredskap. Målet er at alle vannverkene har aktive beredskapsplaner som fungerer når det er behov for dem.

3.3 MATTILSYNET SKAL ARBEIDE FOR Å FREMME GOD HELSE HOS PLANTER, FISK OG DYR

God helse hos planter og dyr, alvorlig utvikling for oppdrettsfisk

Dyrehelsen og plantehelsen i Norge er god. Fiskehelsesituasjonen i oppdrettsnæringen er alvorlig. Sykdommer og økende problemer med lakselus påfører store mengder fisk lidelser. Stor innsats fra både myndigheter og oppdretterne er nødvendig for å snu utviklingen.

Kort statusbeskrivelse

Antallet utbrudd av dyre- og plantesykdommer er fortsatt stabilt lavt, og situasjonen er god på disse to områdene. Med økende import og handel over landegrensene blir det viktig å sikre at dette forblir slik også framover.

Situasjonen i oppdrettsnæringen er en annen, og langt mer alvorlig. Antallet utbrudd av Infeksiøs lakseanemi (ILA) økte, spesielt i Nord-Norge. I Sør-Norge er Pankreassykdom (PD) fortsatt et stort problem. Kampen mot lakselus blir vanskeligere etter hvert som resistensproblematikken øker. Sammen bidrar sykdommer og lakselusbekjempelse til betydelige fiskevelferdsproblemer og fortsatt høy dødelighet for oppdrettsfisk. Resultatet er at produksjonen av oppdrettslaks har flatet ut til tross for at det er satt ut mer fisk. Det påfører oppdretterne store økonomiske tap.

Mål, effektmål og vurdering av måloppnåelse

Mål: Fremme god helse hos planter	
Effektindikator:	Antall skadegjørere på EPPOs A2-liste som regnes som forekommende i Norge.
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Nedgang i antall utbrudd	
Trenden de siste fem årene viser en nedgang i antall påviste listeførte planteskadegjørere. Vi har få sykdomsutbrudd sammenlignet med andre europeiske land. Vi vurderer måloppnåelsen på plantehelse som god. Nedgangen skyldes imidlertid også en endring i forvaltning og bekjempning – flere planteskadegjørere bekjempes nå kun i planteproduksjon (avlsmateriale), og ikke lenger i frukt- og bærproduksjon.	
Mål: Fremme god helse hos fisk	
Effektindikator:	Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer på oppdrettsfisk og villlevende fisk.
Vurdering av effektindikator:	Ikke tilfredsstillende måloppnåelse
Økning i antall utbrudd og påvisninger	
Antallet utbrudd av listeførte fiske sykdommer økte i perioden 2011-2015. Pankreassykdom (PD), Infeksiøs lakseanemi (ILA), problemene med å holde lave lakselusnivå i oppdrettsanleggene og resistensutvikling gir størst grunn til bekymring. Lakselus har også blitt et fiskevelferdsproblem. Dødeligheten er fortsatt høy. Mattilsynet anser måloppnåelsen innen fiskehelse og fiskevelferd som ikke tilfredsstillende.	
Mål: Fremme god helse hos dyr	
Effektindikator:	Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer på domestiserte og villlevende landdyr
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Svak nedgang i antall alvorlige smittsomme sykdommer på landdyr	
Norge har generelt god dyrehelsestatus sammenlignet med andre land. Målet har vært å holde sykdomssituasjonen på et stabilt lavt nivå. Antallet utbrudd av listeførte smittsomme dyresykdommer har vært stabil i perioden 2011-2015 og trenden viser en svak reduksjon. Vi vurderer derfor måloppnåelsen på dyrehelseområdet som god.	

Samlet vurdering av måloppnåelse

En viktig årsak til den gode plante- og dyrehelsen, er samarbeidet mellom næring og forvaltning. I tillegg er offentlige erstatningsordninger et viktig insentiv som gjør at næringen og myndighetene samarbeider godt om forebygging og bekjempelse ved utbrudd.

Mattilsynet har i flere år jobbet for å tydeliggjøre ansvaret til planteprodusentene og -importørene. Vi har i stor grad lyktes med dette.

Mattilsynet bruker fremdeles betydelige ressurser på beredskap og på å bekjempe utbrudd av listeført dyre- og plantesykdommer. Vi samarbeider med næringen for å beholde vår gode tilstand.

Det samme kan vi ikke si om situasjonen i oppdrettsnæringen. Mange aktører håndterer utfordringene på en god måte, mens andre tar ikke situasjonen alvorlig nok og lykkes dårlig. Lakselusituasjonen er alvorlig fordi effekten av lakselusmidlene fortsetter å bli dårligere uten at alternative metoder er ferdig utviklet. Legemiddelforbruket og resistens mot legemidlene øker. Vi ser flere tilfeller med stor dødelighet under og etter avlusing. Den omfattende behandlingen er en stor påkjenning for oppdrettsfisken. De negative konsekvensene dette har på fiskehelsen og fiskevelferden viser at oppdrettsnæringen i mange tilfeller har omfattende utfordringer med å håndtere situasjonen på en forsvarlig måte.

Samarbeidet med oppdrettsnæringen er krevende. Næringsaktørene har ofte ulikt syn på hvordan utfordringer skal håndteres. Det er vesentlige verdier på spill, og Mattilsynets tiltak innebærer ofte store økonomiske kostnader og tap for den enkelte aktør. Det er ikke etablert erstatningsordninger slik det er på plante- og dyreområdet.

Strategiske grep og prioriteringer framover

Kontroll med importerte dyr og planter er viktig for å opprettholde den gode plante- og dyrehelsen. Tilsynsaktiviteten fortsetter på dagens nivå.

Hovedansvaret for å løse problemene i oppdrettsnæringen ligger hos næringen selv. Deres innsats, vilje og evne til samordning er avgjørende for å løse problemene. Situasjonen krever imidlertid også økt og enda mer samordnet innsats fra Mattilsynet på de fleste områder, både regionalt og sentralt. Vi øker veiledningen, effektiviserer tilsynsmetodene og øker tilstedeværelsen ute på anleggene. Vi vil reagere enda strengere på alvorlige brudd på regelverket. I 2016 gjennomfører vi en tilsynskampanje om forsvarlig bruk av legemidler i oppdrettsnæringen. Vi styrker samarbeidet med aktørene i oppdrettsnæringen, fiskehelsepersonell og kunnskapsstøttemiljøer, og vil jobbe enda tettere med Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet. Disse tiltakene er avgjørende for å sikre vekst i oppdrettsnæringen.

For å oppnå god plante-, dyre- og fiskehelse og fiskevelferd, må virksomhetene selv kartlegge farer, vurdere og iverksette tiltak for å forebygge og begrense risiko. Tilsynet vil rette seg mer mot virksomhetenes systemer for dette. Vi må utvikle tilsynsmetodikken slik at vi kan gjennomføre effektive tilsyn. Kjede- eller konserntilsyn er et aktuelt tiltak for å føre tilsyn med konserner. Vi vil fortsette med å forbedre og forenkle fiskehelse- og fiskevelferdsregelverket. Vi vil ha mindre detaljert regelverk og legge større vekt på virksomhetens systematiske styrings- og forbedringsarbeid. Det nasjonale regelverket kan vi gjøre mye med selv, mens der vi er underlagt internasjonalt regelverk må vi jobbe mer langsiktig sammen med andre land.

Vi fortsetter arbeidet med å sikre at vi bruker virkemidlene riktig, tydelig og likt. Vi styrker forvaltningskompetansen for å sikre at rettsikkerheten til tilsynsobjektene blir ivaretatt.

3.3.1 Plantehelse

Norge har fortsatt god plantehelse

Norge har fortsatt god plantehelsestatus. Økt import gir større risiko for innførsel av nye skadegjørere.

Mål – Holde Norge fritt for tapsbringende plantesykdommer

Hovedmålet for Mattilsynets plantehelsearbeid er å holde Norge fritt for tapsbringende plantesykdommer. Antallet utbrudd skal holdes så lavt som mulig. Overvåkingen skal både dokumentere tilstand og sørge for at vi er i forkant med tiltak når nye farer truer.

Mattilsynet skal tydeliggjøre ansvaret planteprodusenter og –importører har for å forhindre introduksjon og spredning av skadegjørere.

Mattilsynets skal oppfylle internasjonale forpliktelser og gjennomføre overvåkingsprogrammer som dokumenterer fravær av sykdom og mulige nye smittetrusler.

Resultater – Få utbrudd, men risikoen øker med mer import

Status for plantehelse i Norge er god sammenlignet med mange andre europeiske land. Av 153 alvorlige skadegjørere (unntatt invaderende planter) som EPPO⁴ har på sin liste⁵ er det 15 som er kjent å

⁴ Den regionale plantevernorganisasjonen for Europa og Middelhavsområdet.

⁵ EPPOs A2-liste inneholder skadegjørere som fins i regionen og som EPPO anbefaler medlemslandene å ta forholdsregler mot.

forekomme i Norge. Av disse 15 var sju under bekjempelse ved utgangen av 2015. Dette er på samme nivå som i 2014. Mattilsynet samarbeider godt med næringen i bekjempelsen.

Det ble påvist *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni*, *Phytophthora ramorum* og søramerikansk minérflue (*Liriomyza huidobrensis*) i flere importsendinger.

Økt import gir mer ansvar for importører

I 2015 ble det åpnet for import av eple- og pæretrær og jordbærplanter. Virksomhetene har ikke god nok kompetanse om farene ved import av slike risikovarer og ansvaret de har. Mattilsynet har over flere år jobbet med dette, og arbeidet fortsetter.

Det ble importert i overkant av to millioner jordbærplanter fordelt på 28 sendinger, hovedsakelig fra Nederland. Mattilsynet gjennomførte forsterket tilsyn med denne importen (100 prosent dokumentkontroll og fysisk kontroll for utvalgte sendinger). Etter melding fra nederlandske myndigheter om smitte av Strawberry crinkle virus i sorten Fleurette, ble alt importert plantemateriale av denne sorten destruert, dvs. ca. 100 000 planter. Ingen av plantene viste symptom på smitte.

Tre-emballasje eller trepaller benyttes ofte ved importert. Dette representerer en betydelig risiko for overføring av skogskadegjørere fra andre deler av verden.

TABELL 5: FUNN AV ALVORLIGE PLANTESKADEGJØRERE PÅ NYE LOKALITETER I NORGE 2011 - 2015

Skadegjører	2011	2012	2013	2014	2015
Frukt og bær					
Sharkavirus	10	3	18	0	0
Heksekost	29	60	12	37	1
Rød marg	0	2	0	1	0
Rød rotråte	6	18	4	3	5
Candidatus phytoplasma pyri	-	-	-	-	1
Xanthomonas arboricola pv. Pruni	-	-	-	-	5
Xanthomonas fragariae	-	-	0	0	0
Grøntanlegg					
Phytophthora ramorum	46	4	2	5	21
Veksthus					
Hvit krysantemumrust	2	1	0	0	0
Pelargoniumrust	3	5	0	0	0
Pepinomosaikkvirus	0	0	0	0	0
Tospovirus	0	2	13	1	1
Søramerikansk minérflue	2	0	0	1	0
Grønnsakminérflue	1	0	0	0	0
Pelargoniumrust	3	5	0	0	0
Fusarium foetens	0	0	0	0	2
Potato spindle tuber viroid	1	0	0	0	0
Poteter					
Gul potetcystenematode	35	52	16	19	8
Hvit potetcystenematode	4	0	0	0	0
Potetcystenematode (ikke artsbestemt)	-	9	20	6	6
Lys potetringråte	0	1	3	6	3
Dickeya solani	-	1	0	0	3
SUM	154	159	88	79	56

*Celler med (-) indikerer at det ikke er søkt etter eller tatt ut prøver for skadegjøreren.

I 2015 ble det gjennomført OK-program for sharka, heksekost, potetcystenematoder, lys ringråte, *Xanthomonas fragaria* og *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni*. *Candidatus phytoplasma pyri* (pærevisnesyke) og *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni* ble i 2015 for første gang påvist i Norge.

Forvaltningspraksisen for noen skadegjørere er endret ved at oppfølging er rettet mot planteproduksjon og ikke lenger i samme grad mot frukt/bærproduksjon. Denne endrede tilsynspraksisen medfører færre påvisninger i 2015 sammenlignet med tidligere år.

Utfordringer – Mer import øker faren for utbrudd av skadegjørere

Økt import av planter og formeringsmateriale gir høy risiko for nye utbrudd av skadegjørere. Introduksjon av nye skadegjørere i skog og landskap representerer en høy risiko fordi de samfunnsmessige konsekvensene kan bli store og bekjempelsestiltakene kan bli omfattende og kostbare. utfordringen framover er å følge opp med et risikobasert tilsyn som bidrar til å redusere introduksjon og etablering av nye planteskadegjørere. Vi må også oppdatere regelverket etter hvert som trusselbildet endrer seg.

Det er stor utbyggingsaktivitet, og flytting av jord kan spre skadegjørere. Utbyggere er ofte ikke klar over dette. utfordringen er å ha oversikt over utbyggingsaktivitet, gi involverte tidlig informasjon om risiko og plikter og føre et enhetlig tilsyn med området

Uønskede organismer kan også komme via andre veier enn planter og jord. Alvorlige skogskadegjørere kan følge med treemballasje, dersom denne ikke er varmebehandlet.

Ordnningen med samlesertifikat gjør det utfordrende å ha oversikt over importen og få kontrollert de plantene vi ønsker.

Planer framover – Mattilsynet skal få bedre oversikt over import.

Mattilsynet skal få bedre oversikt over import via e-handel og andre nye import- og omsetningsformer. I 2015 laget vi forslag om endringer i de generelle importbestemmelsene. Selv om ordningen med samlesertifikater består, vil endringene bedre vår mulighet til å føre et effektivt tilsyn med planteimporten. Endringene er planlagt å tre i kraft fra mars 2016.

Moderniseringen av tilsynet med norsk planteproduksjon (4B-virksomheter) fra mars 2016 vil gi mer ansvar til virksomhetene for å følge opp kravene i regelverket, og å tydeliggjøre aktørenes plikter og ansvarsforhold. Dette gir behov for veiledning og oppfølgende tilsyn.

3.3.2 Fiskehelse og fiskevelferd

Fiskehelsen og fiskevelferden har blitt dårligere

Oppdrettsnæringen sliter fortsatt med sykdommer, høy dødelighet, mangelfull beredskapskapasitet og økende med lakselusproblemer. Mattilsynet søker gjennom vår virksomhet å bremse den negative utviklingen, men situasjonen er bekymringsfull. Vi vurderer derfor måloppnåelsen for fiskehelse og fiskevelferd som ikke tilfredsstillende. I oppfølgingen av Stortingsmeldingen om forutsigbar og bærekraftig⁶ vekst styrker Mattilsynet innsatsen overfor oppdrettsnæringen.

Mål – Mattilsynet skal fremme god helse og velferd hos fisk

Fiskevelferd henger tett sammen med fiskehelse og omtales derfor under dette kapittelet.

Oppfølging av Stortingsmeldingen

Som ledd i oppfølgingen av Stortingsmeldingen om forutsigbar og bærekraftig vekst skal Mattilsynet styrke tilsynet, effektivisere tilsynsmetodene og utarbeide forslag til en handlingsplan mot resistens mot legemidler som brukes til behandling av lakselus

⁶ Stortingsmelding 16 (2014-2015) – Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse – og ørretoppdrett

Bruken av legemidler skal reduseres, mens fiskevelferden og lusesituasjonen skal bli bedre

Målet er at alle anlegg overholder lusegrensene. Antallet medikamentelle behandlinger mot lakselus skal reduseres fra ca. 2 000 per år på landbasis til under 500. Mengden legemidler som brukes skal reduseres tilsvarende. På sikt skal oppdrettsnæringen ha lakselus under kontroll uten nevneverdig bruk av legemidler. Produksjonen og beredskapen skal være tilpasset muligheten til å holde kontroll på lakselus, både av hensyn til villfisk og oppdrettsfisk. Kapasiteten på transport og slakting av fisk skal være stor nok til at anleggene raskt kan tømmes for fisk når det er nødvendig. Dette er næringens ansvar. Antall tilfeller der mye fisk dør eller blir skadet i forbindelse med behandling skal reduseres.

Antall utbrudd av listeførte sykdommer skal reduseres

Målet er å redusere antallet utbrudd av listeførte sykdommer som ILA og PD, holde områdene nord for Sør-Trøndelag fri for PD, og begrense konsekvensene av nye sykdommer.

For villfisk er det langsiktige målet å utrydde *Gyrodactylus salaris* fra smittede vassdrag.

Redusert dødelighet i oppdrettsanleggene til under 10 prosent

Målet er at det totale/samlede produksjonssvinnet i næringen skal reduseres fra et gjennomsnitt på ca. 20 prosent til under 10 prosent. Mattilsynet får inn månedlige tall på dødelighet fra hvert anlegg, men mangler data for de ulike generasjonene av laks og regnbueørret. Det må også bli en betydelig reduksjon i dødeligheten hos rensefisk.

Økt og målrettet tilsyn

Mattilsynet skal øke og målrette tilsynet. Vi skal bruke virkemidlene våre likt og effektivt i alle regionene.

Resultater – Målet om god helse og velferd hos fisk er ikke oppnådd

Færre, men flere krevende tilsyn

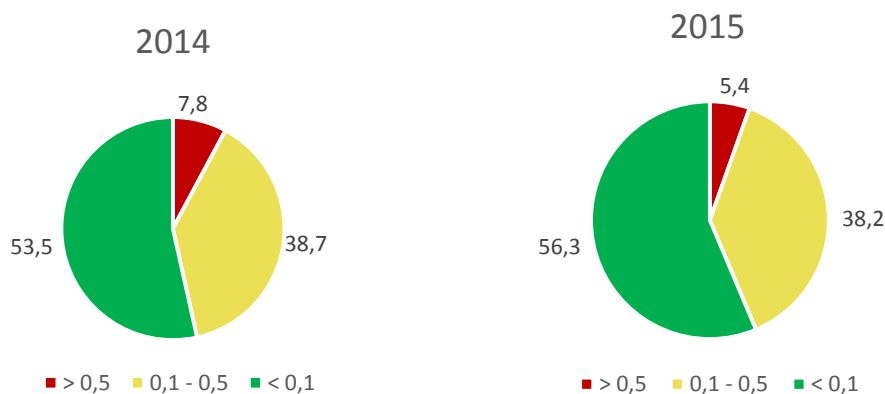
Antall tilsyn ble noe færre i 2015. Dette skyldes at vi fulgte opp anleggene med størst problemer med lakselus. Dette er omfattende og krevende saksbehandling. Vi har også omprioritert ressurser for å håndtere ILA-epidemien i Nord-Norge.

Vi har levert et satsningsforslag til departementet til budsjettet for 2017 for å kunne styrke innsatsen innen fiskehelse og fiskevelferd.

Vi har jobbet for å ansvarliggjøre næringen og kommunisert tydelig at vi bruker strengere virkemidler ved alvorlige regelverksbrudd. Mattilsynet anmeldte 11 saker til politiet i 2015.

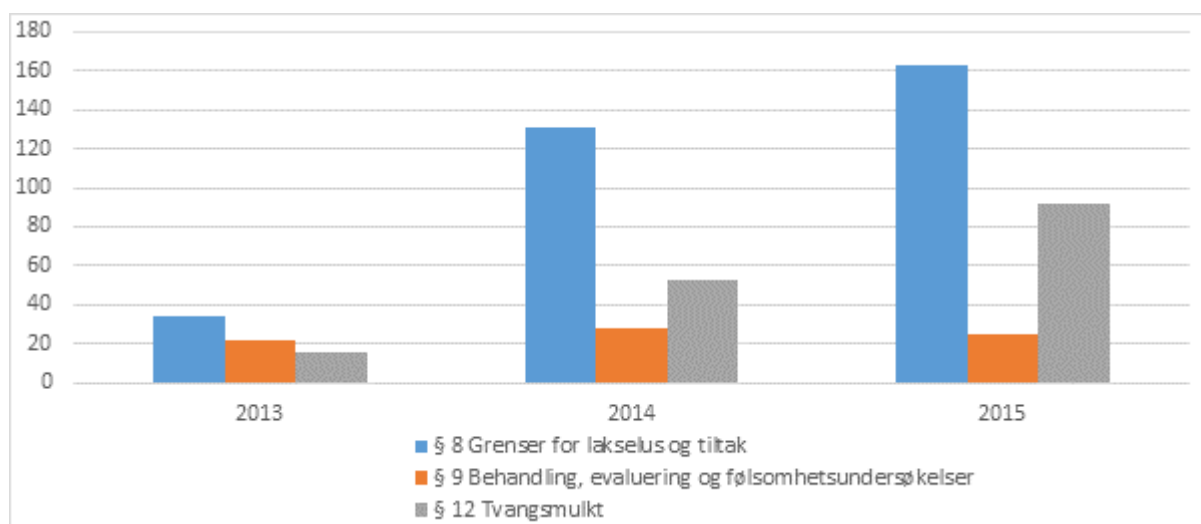
Et krevende lakselusår med variasjoner

Lakselusnivået var under grensen i store deler av landet, med unntak av deler av Midt-Norge. 5,4 prosent av de ukentlige rapportene i anleggene var over den lovlige lusegrensen. Flere av rapportene kom fra de samme anleggene. Det er en bedring fra 2014, men fremdeles er det for mange som ikke greier å overholde grensen. De lave lakselusnivåene i deler av landet, skyldes blant annet naturgitte forhold som lav temperatur og mye snøsmelting. Vi avdekket enkelte tilfeller av feilrapportering som ble politianmeldt. Figuren nedenfor viser fordelingen av luserapporter med mindre enn 0,1 (grønn), fra 0,1 til 0,5 (gul) og mer enn 0,5 (rød) voksne hunnlus i 2014 og 2015.

FIGUR 5: ANDEL AV RAPPORTER MED GJENNOMSNITTLIG ANTALL VOKSNE HUNNLUS UNDER 0,1 OG 0,5 OG OVER 0,5

På grunn av problemene med lakselus ble fisken i mange anlegg slaktet ut tidligere enn vanlig, enten frivillig eller etter pålegg fra oss. Vi prioriterte å følge opp anleggene med størst problemer, og brukte flere og strengere virkemidler enn noen gang tidligere. Et av virkemidlene er midlertidig redusert produksjon, og 20 anlegg fikk slike vedtak i 2015. Av disse var 16 anlegg i Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal.

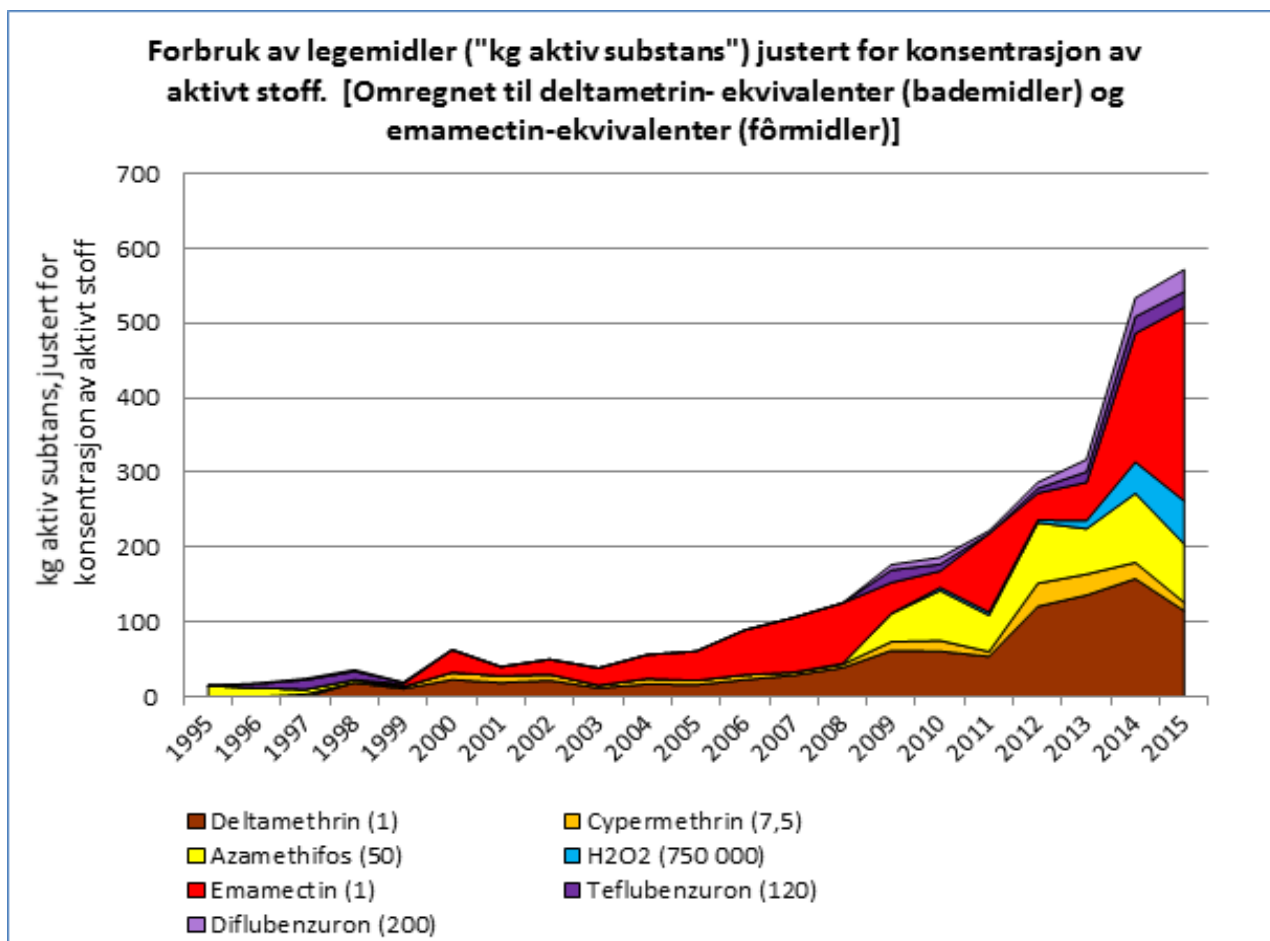

FIGUR 6: ANTALL VEDTAK OM IVERKSETTING AV TILTAK (HERUNDER UTSLAKTING) OG BRUK AV TVANGSMULKT I MEDHOLD AV LAKSELUSFORSKRIFTEN 2013 - 2015

Beredskapen i næringen er fremdeles for dårlig og ikke tilpasset utfordringene med lakselus. Det førte til store utslipp av lakselus som i mange tilfeller er resistent mot ett eller flere medikamenter. Mattilsynets vedtak om reduksjon av produksjon bidro til større oppmerksomhet omkring dårlig beredskap, men har foreløpig ikke ført til noen vesentlig bedring.

Rapporter fra oppdretterne viser at det ble gjennomført ca. 2 000 medikamentelle behandlinger mot lakselus, omtrent like mange som i 2014. Målsetningen om reduksjon i antall behandlinger er ikke oppnådd.

De siste årene har det vært en stor økning i mengden legemidler brukt til behandling mot lakselus som følge av økt resistens, bruk av mindre effektive legemidler og behandlinger med bruk av flere legemidler samtidig. Mattilsynet mener det også har vært tilfeller av uforsvarlige behandlinger mot lakselus. Figuren nedenfor viser den årlige utviklingen i mengden legemidler brukt mot lakselus. Målsetningen om reduksjon av mengden legemidler brukt mot lakselus er ikke oppnådd.

FIGUR 7: UTVIKLINGEN I MENGDEN LEGEMIDLER BRUKT MOT LAKSELUS. KILDE: FOLKEHELSEINSTITUTTET OG STATENS LEGEMIDDELVERK

Tydelig informasjon og veiledning om forsvarlig praksis ved forskrivning av legemidler til fisk er viktig for å sikre forsvarlig medisinbruk. Vi har startet en tilsynskampanje hvor målet er å sikre forsvarlig legemiddelbruk utfra hensynet til fiskehelse, fiskevelferd og miljø. Kampanjen gjennomføres i samarbeid med Fiskeridirktoratet. I 2015 veiledet og kartla vi status, og i 2016 følger vi opp med målrettet tilsyn av fiskehelsepersonell og oppdrettere.

Den omfattende behandlingen mot lakselus har gått utover fiskevelferden. Mer oppdrettsfisk fikk skader med utvikling av sår og dødelighet etter behandlinger mot lakselus. Det var også mange hendelser med stor dødelighet hos rensefisk. Vi fattet flere vedtak om overtredelsesgebyr på tilfeller der oppdrettsfisk hadde vært utsatt for alvorlige lidelser. Enkelte saker ble også politianmeldt. Vi har startet arbeidet med å sikre bedre rutiner for registrering av tilfeller med stor dødelighet og hvordan vi skal følge opp slike hendelser.

Havforskningsinstituttets overvåkingen av vill laksefisk viste en generell økning i smittepress fra lakselus på ville laksefisk i fjor sammenlignet med året før. Det gjaldt særlig i Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Nordland.

Nye metoder skal også ivareta fiskevelferden

Oppdrett og bruk av rensefisk og nye ikke-medikamentelle metoder til forebygging og behandling mot lakselus er økende, og det skjer mye på utviklingsfronten. I følge anslag fra Sjømat Norge brukes ikke-medikamentelle tiltak i dag i ca. 25 prosent av merdene, men det er fortsatt knyttet velferdsutfordringer til en del av metodene. En vesentlig effekt av ikke-medikamentelle metoder kan ikke forventes før i 2017.

Utvikling av nye driftsmetoder har ført til problemer med fiskevelferden. Bruk av triploid laks er et eksempel på dette. Vi har informert mye og ført tilsyn med krav til dokumentasjon på nye metoder og utstyr før de tas i bruk i stor skala, og vi har sett en bedring.

Store utfordringer med ILA i Nord-Norge og PD er fortsatt et stort problem

ILA er en alvorlig smittsom sykdom hos laks som bekjempes med utslakting og deretter to måneders felles brakklegging av områder. På landsbasis har det vært vanlig med mellom ett og ti nye tilfeller per år. De tre siste årene har det vært en relativt stor økning av ILA-tilfeller i Nord-Norge. I 2015 ble det påvist 15 nye tilfeller av ILA i Norge, og tolv av dem var i våre tre nordligste fylker (ni i Nordland). Det er sjelden at sykdommen påvises i settefiskanlegg. I 2015 ble sykdommen også påvist i et settefiskanlegg i Nordland etter at de hadde levert fisk til fire matfiskanlegg som også ble smittet. Mattilsynet brukte store ressurser på å få kontroll over situasjonen i Nord-Norge. Enkelte tilfeller av manglende varsling om ILA til Mattilsynet er også anmeldt til politiet. Det er for tidlig å slå fast om vi sammen med oppdretterne har klart å stoppe sykdommen.

PD er fortsatt en av sykdommene som gir størst tap hos norsk oppdrettsfisk på grunn av dødelighet, redusert tilvekst og dårligere kvalitet på fisken når den slaktes. Antall tilfeller var i 2015 omtrent på samme nivå som i 2014. Det var også ett tilfelle utenfor PD-sonen i Nord-Trøndelag i 2015. Anlegget ble tømt for fisk innen utgangen av året. PD i Norge dreier seg fortsatt om to epidemier med ulike virusvarianter (SAV-2 og SAV-3). Ved utgangen av 2015 var epidemien med SAV-3 avgrenset til områdene sør for Hustadvika. Epidemien i Midt-Norge med SAV-2 er ved utgangen av 2015 i hovedsak avgrenset til områdene mellom Stadt og Buholmråsa, nær grensen mellom Sør- og Nord-Trøndelag.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall tilfeller av ILA og PD per år fra 2011 til 2015. Mattilsynets målsetning om å redusere antallet utbrudd av listeførte sykdommer som ILA og PD er ikke oppnådd. Målsetningen om å holde områdene nord for Sør-Trøndelag fri for PD er i hovedsak blitt oppnådd, men det har vært tilfeller av SAV 2 nord for Sør-Trøndelag som gir grunn til bekymring. Forvaltningen av to ulike varianter av sykdommen, med strengere tiltak nord for en definert grense, har vært krevende.

TABELL 6: UTVIKLINGEN AV ANTALL TILFELLER AV ILA OG PD PER ÅR 2011 – 2015. KILDE: VETERINÆRINSTITUTTET

Sykdom	2011	2012	2013	2014	2015
ILA	1	2	10	10	15
PD	89	137	100	142	137

Positiv utvikling i bekjempelsen av *Gyrodactylus salaris*

Målet om at parasitten ikke skal spres til nye regioner er oppnådd. Tiltak er gjennomført som planlagt i samarbeid med Miljødirektoratet etter «Handlingsplan mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* for perioden 2014 – 2016». I 2015 ble det gjennomført behandlinger av Ranaelva, Skibotnelva og Signaldalselva. Det synes å være mulig å oppnå målsetningen om at parasittens utbredelse skal reduseres til to regioner med til sammen syv vassdrag innen 2016.

Lakselus, sykdommer og stort svinn av større fisk gjør at produktiviteten har gått ned

Mattilsynet har innhentet en rapport fra Kontali Analyse AS med beregninger av produktivitet og svinn fra fisken ble satt ut i sjøen til den ble slaktet. Beregningene er gjort på fisk som er satt ut i årene 2011 til 2014. Svinn er i denne sammenhengen den totale differansen mellom antall fisk satt ut og antall fisk som er slaktet og godkjent, og ligger relativt stabilt på ca. 20 prosent. Svinnet er ikke bare død fisk, men også fisk som er destruert, rømt, utkast ved slakteri / transport, tatt av predatorer og uregistrert svinn. Beregnet dødelighet for generasjonene fra 2011 og 2013 har også vært relativt stabilt på ca. 15,5 – 17,5 prosent.

Tabellen nedenfor viser utviklingen av produktivitet og svinn for laks. Målsetningen om å redusere svinnet til under 10 prosent er ikke oppnådd. Prognosene for 2014-generasjonen tilsier at fisken var større da den gikk tapt, og at slaktevekten og utbyttet per utsatt fisk ble redusert. Avl og større og bedre

settefisk har bidratt til lavere svinn av liten fisk tidlig i produksjonsfasen, mens svinn av større fisk har økt. Tidlig utslakting av fisk på grunn av sykdom og lakselus, og redusert fôring ved behandling antas å ha vært en sterkt medvirkende årsak til at slaktevekten har gått ned. Prognosene tilsier at slaktevolumet på 2014-generasjonen vil gå ned til tross for at det ble satt ut mer fisk. Dette er tydelige tegn på at fiskehelse og fiskevelferden er blitt dårligere i den siste delen av produksjonsfasen.

TABELL 7: UTVIKLINGEN AV PRODUKTIVITET OG SVINN FOR ATLANTISK LAKS 11G – 14G (KILDE: KONTALI ANALYSE AS)

Parameter	11G (Fisk satt ut i 2011)	12G (Fisk satt ut i 2012)	13G (Fisk satt ut i 2013)	14G (Fisk satt ut i 2014) *
Antall fisk satt ut	280 500	282 000	292 500	302 500
Svinn i %	22,03	19,52	20,82	20,27
Estimert gj.vekt på fisk ved svinn	1,25	1,61	1,85	1,91
Slaktevolum (tonn sløyd fisk)	1 010 300	1 039 500	1 081 800	1 055 000
Estimert slaktevekt (kg sløyd fisk)	4,62	4,58	4,67	4,37
Utbytte (kg sløyd fisk) / antall fisk satt ut	3,60	3,69	3,70	3,49

*14G er ikke ferdig slaktet i 2015. Tallene for 14G er derfor foreløpige prognoser.

Bremset negativ utvikling

Vi har grunn til å tro at vår håndtering av smittsomme sykdommer og innsats med hensyn til lakselus bidro til å bremse den negative utviklingen. Vi la også større vekt på internkontroll og virksomhetenes arbeid med styring og forbedring av fiskehelse og fiskevelferd. Mattilsynet leverte forslag til departementet til forenklinger og forbedringer av akvakulturdriftsforordningen slik at virksomhetene skal ta et større ansvar for å bedre fiskehelsen og fiskevelferden gjennom sitt internkontrollarbeid.

Utfordringer med rensefisk

Produksjonen og bruken av rensefisk er i sterk vekst, og er et viktig bidrag til en mer miljøvennlig kontroll av lakselus. Mattilsynet mangler data for tap og dødelighet hos rensefisk, men det er allment kjent at en stor andel av rensefisken dør eller går tapt på annen måte i løpet av en produksjonssyklus. Velferden for rensefisk er ikke god nok. Vi har gitt innspill til departementet på forbedringer av regelverket som regulerer rensefisk fra fangst, midlertidig oppbevaring, oppdrett av rensefisk og bruken av rensefisk. Mattilsynet har valgt å utsette en tilsynskampanje på rensefisk til 2017 og 2018, når nytt regelverk er på plass.

Sykdommer får konsekvenser for eksporten

Sykdomssituasjonen er i ferd med å bli en hindring for eksport. Mattilsynet opplever at fiskehelsekrav med henvisning til OIE-standarder stadig oftere blir brukt av andre land som argument for å regulere markedsadgangen. Dette fører til ressurskrevende bilaterale forhandlinger for å løse tvister.

Utfordringer – Ønske om vekst før luseproblemene er løst

Stortingsmelding 16 (2014 – 2015) ble behandlet av Stortinget i juni 2015. Det ble bestemt at produksjonsområder skal opprettes, og at lakselus skal brukes som indikator for å bestemme om produksjonen i områdene kan økes.

Mattilsynets arbeid knyttet til bekjempelse av lakselus, reduksjon av produksjonssvinn og forsvarlig legemiddelbruk er særlig viktig for å oppnå målet om en bærekraftig og forutsigbar vekst.

Den nye forvaltningsmodellen er et skritt i riktig retning. Det blir krevende både for forvaltningen og næringen å etablere og følge opp ordningen. Kvaliteten på lusedata fra oppdrettsanleggene og overvåkningsprogrammet på villfisken vil være avgjørende for legitimiteten og tilliten til ordningen.

Lakselus vil også de nærmeste årene være den største utfordringen innen fiskehelse og fiskevelferd. Oppdrettsnæringen må få bedre kontroll med lakselus uten nevneverdig bruk av legemidler. Smittsomme sykdommer, høy dødelighet og mangelfull beredskapskapasitet er også utfordringer som må løses.

Nesten hvert år påvises nye sykdommer hos fisk med stort tapspotensiale, og fiskevelferden blir stadig vanskeligere å ivareta. Måten rensefisk håndteres på er en av de største utfordringene på fiskevelferdsområdet. Forhold knyttet til fiskehelse og fiskevelferd kan utgjøre en handelshindring i framtiden.

I de senere årene er det gitt mange tillatelser med ulike vilkår, lusegrenser eller formål knyttet til seg. Mattilsynet får stadig større omfang av saks- og klagebehandling.

Regelverk på fiskehelse og fiskevelferdsområdet er fremdeles for detaljert og legger i for liten grad vekt på næringens ansvar for internkontrollen. Oppdrettsnæringen er innovativ, men må legge økt vekt på å vurdere framtidige utfordringer for fiskehelse og fiskevelferd.

Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i norske vassdrag er ved siden av rømt oppdrettslaks og lakselus, den største trusselen mot villaksen.

Planer framover – Mer tilstede på merdkanten, spesielt på problemlokaliteter

På kort sikt er lakselusen en prioritert oppgave for Mattilsynet. Resultater må oppnås gjennom et tettere samarbeid med aktørene i oppdrettsnæringen, forskningsmiljøene og andre offentlige etater. Vi vil fortsette å veilede og kommunisere tydelig, men også øke tilstedeværelsen. Vi vil prioritere å følge opp anlegg som har for dårlig kontroll med lakselus. Vi vil videreutvikle og forsterke dagens forvaltning med midlertidig reduksjon av produksjon, samtidig som vi utvikler tydeligere og mer forutsigbare kriterier for når vi kan si ja til økt produksjon på de enkelte anleggene.

Som ledd i oppfølgingen av Stortingsmeldingen om forutsigbar og bærekraftig vekst skal Mattilsynet styrke tilsynet, effektivisere tilsynsmetodene og utarbeide forslag til en handlingsplan mot resistens mot legemidler som brukes til behandling av lakselus. Vi skal også utrede om det er faglig grunnlag for å innføre en indikator for sykdom. Vi vil videreføre og styrke arbeidet med viktige sykdomsforebyggende tiltak som bedre struktur på oppdrettslokaliteter og koordinert brakklegging av områder, innenfor rammen av den nye forvaltningsmodellen.

Mattilsynet vil i samarbeid med Fiskeridirektoratet og næringsaktørene utarbeide en handlingsplan for økt beredskapskapasitet i oppdrettsnæringen og styrke tilsynet med at dette kravet overholdes.

Mattilsynet vil fortsette arbeidet med å forenkle regelverket og utvikle det i retning av mer generelle krav med større vekt på internkontroll. Vi skal undersøke om virksomheten arbeider systematisk og forebyggende slik at hendelser som har alvorlige konsekvenser for fiskehelse og fiskevelferden ikke gjentar seg. Vi vil også gjennomføre kjede- eller konserntilsyn på dette området. Mattilsynet vil videreføre samarbeidet med Fiskeridirektoratet på internkontrollområdet.

Tilsynskampanjen på bruken av legemidler videreføres i 2016 med gjennomføring av tilsyn med fiskehelsepersonell og oppdrettere. En nasjonal tilsynskampanje rettet mot leverandører og oppdrettere med hensyn til helse og velferd hos rensefisk planlegges i 2017 og 2018 når nytt regelverk er på plass.

Vi vil forbedre våre rutiner i samarbeid med Veterinærinstituttet og næringen slik at vi blir mer effektive og forutsigbare i vår håndtering av nye sykdommer.

Vi skal videreføre samarbeidet med Miljødirektoratet i bekjempelsen av *Gyrodactylus salaris*.

Innsatsen i OIE og EU-fora skal videreføres for å sikre at Norge fortsatt har gjennomslag på fiskehelse og velferdsområdet i internasjonal regelverksutvikling, og sikre markedsadgang.

3.3.3 Dyrehelse

Norge har fortsatt god dyrehelse

Dyrehelsen i Norge er god. Sykdom hos dyr og sykdommer som kan smitte mellom mennesker og dyr (zoonoser) forekommer fortsatt langt sjeldnere i Norge enn i de fleste andre land.

Mål – Mattilsynet skal fremme god helse hos dyr

God dyrehelse gir god dyrevelferd og mattrygghet, lavt medisinbruk og mer lønnsom husdyrproduksjon. Hovedmålet for Mattilsynets dyrehelsearbeid er å fortsatt holde Norge fritt for tapsbringende smittsomme sykdommer. Antallet utbrudd skal holdes så lavt som mulig. Overvåkingen av dyrehelsen skal både dokumentere tilstand og sørge for at vi er i forkant med undersøkelser når nye farer truer.

Det er et mål å begrense innførsel av kjæledyr fra utlandet så mye som mulig siden slik innførsel utgjør en stor smittefare.

Mattilsynet skal forhindre at norsk husdyrhold blir en mulig smittekilde for MRSA⁷ til mennesker og helseinstitusjoner. I tillegg skal vi hindre at MRSA-smitte sprer seg i norske grisebesetninger.

Resultater – Få utbrudd og lite smitte fra dyr til mennesker

Mattilsynets overvåkingen bekrefter at Norge har god dyrehelse. Vi ser også en svak nedgang i antall utbrudd av listeførte sykdommer. Vi har også fortsatt mindre av sykdommer som kan smitte mellom dyr og mennesker, enn de fleste andre land.

Mattilsynet samarbeider tett med husdyrnæringen og andre organisasjoner om forebygging og bekjempelse når smittsom sykdom påvises. Overvåkingen og god smittekunnskap hos dyreeiere og publikum er avgjørende for å forhindre smittespredning.

TABELL 8: ANTALL NYE TILFELLER AV A- OG B-SYKDOM (KILDE: VETERINÆRINSTITUTTET)

Dyreart	Sjukdom/agens	2011	2012	2013	2014	2015
A-sjukdommer						
Storfe	Blåtunge	0	0	0	0	0
Fjørfe, høns	ILT	0	6 (hobby)	10 (hobby)	5 (hobby)	9 (hobby)
	Fugleinfluenza lavpatogen	0	0	0	0	0
B-sjukdommer						
Storfe	BVD	0	0	0	0	0
	Salmonella	11	1	0	1	3
	Paratuberkulose	0	0	0	0	1
	Ringorm	2	4	0	8	3
Svin	Influenza hos svin*	5	0	0	0	0
	Salmonella	4	1	3	3	0
	Nekrotiserende enteritt	0	0	0	1	2
Sau	Skrapesjuka klassisk	0	0	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	6	6	11	9	10
	Salmonella diarizonae	13	17	7	8	1
	Paratuberkulose	0	0	0	0	0
	Fotråte	15	11	17	3	3 (6)**
	Mædi	0	0	0	0	0
	CAE	-	-	9	4	0
Geit	Paratuberkulose	0	0	0	0	1
	Fotråte	0	0	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	0	0	0	0	0

⁷ MRSA er en forkortelse for meticillinresistente gule stafylokokker.

Dyreart	Sjukdom/agens	2011	2012	2013	2014	2015
	CAE	-	-	9	1	0
Hest	Kverke	5	5	4 (5)	5	2
	Salmonella	5	4	0	0	0
Pelsdyr	Reveskabb	0	1	0	0	0
Fjørfe, høns	IB	4 (2 hobby)	26 (hobby)	18 (hobby)	12 (hobby)	17 (hobby)
	Mycoplasma	4 (hobby)	13 (hobby)	18 (hobby)	8 (hobby)	14 (hobby)
	Salmonella	2	0	0	4	1
Kalkun	Hønsekolera	0	0	0	0	0
	Salmonella	1	0	0	0	0
Gjess	Salmonella	1	0	0	0	0
Kanin	Rabbit Haemorrhagic Disease	0	0	0	1	0
Hare	Tularemia	10	4	0	5***	12***

* Antallet i kolonnene er antall PCR-positive prøver for influensa A. Data fra OK-programmet for spesifikke virusinfeksjoner hos svin viser at ca. halvparten av besetningene har antistoffer mot influensa A(H1N1)pm09.

** 3 nye + ca. 3 som er sanert tidligere år (komplisert epidemiologi)

*** Én av de 5 (2014)/ 12 (2015) hadde kun påvisning av *F. tularensis* ved PCR uten patologiske forandringer som samsvarer med tularemia.

I tillegg har vi påvist følgende sykdommer som sjelden eller aldri har vært registrert i Norge før:

- Atypisk BSE hos ett storfe
- Paratuberkulose hos 2 alpakka (begge påvist i 2015, men prøvene ble tatt i 2014)
- *Psoroptes ovis* i 4 besetninger (i 3 alpakkabesetninger og i 1 besetning på både lama og geit)
- Flaggermusrabies på flaggermus i Valdres
- Fjærmidd (*Megninia* sp.) i en hobbyhønsbesetning
- Smittsom leverbetennelse (HCC) hos en hund
- Leishmaniose hos to hunder

Dyresykdommer kan spre seg raskt over landegrensene, og derfor er det viktig at beskyttelsestiltak raskt kommer på plass ved utbrudd i andre land. Mattilsynet endret raskt beskyttelsestiltak og tilpasset regelverket i forbindelse med utbrudd av høypatogen fugleinfluensa i USA og i Europa, og afrikansk svinepest i de baltiske landene.

Vi påviste flere utbrudd av saueskabbmidd og paratuberkulose hos alpakka og lama. Smitten har trolig fulgt dyra ved import. Dette er de første tilfellene av saueskabbmidd i Norge på 120 år. Saueskabbmidd kan behandles, men er vanskelig å kontrollere og bekjempe dersom den blir utbredt i populasjonen. Målet er å fjerne paratuberkulose helt fra norsk husdyrhold.

For første gang ble det påvist kugalskap i Norge. Påvisningen skjedde i forbindelse med rutinemessig prøve av en ku i Nord-Trøndelag. Den 15 år gamle kua hadde såkalt atypisk BSE (kugalskap), det vil si at sykdommen har oppstått spontant og ikke gjennom fôr⁸. Påvisningen hadde ingen betydning for hverken mattryggheten eller Norges gode status som BSE-fritt. Oppfølgingsarbeidet med dokumentasjon overfor enkelte land vi eksporterer til, var imidlertid omfattende. Tilfellet indikerer at overvåkingen vår er effektiv.

Innførte kjæledyr øker risiko for alvorlig sykdom

Mattilsynet avslører oftere forfalskede dokumenter som følger med kjæledyr fra utlandet, særlig fra østeuropeiske land. Å bekjempe den ulovlige innførselen er vanskelig, og vi er avhengig av tips fra publikum for å stanse dette. Mattilsynet avdekket flere tilfeller med smugling av hunder. Vi gikk også aktivt ut og advarte folk om å være spesielt kritisk til salg av billige rasehunder. Det er ofte ensbetydende med smuglerhunder.

⁸ Atypisk BSE kan skje tilfeldig med eldre kyr, men er svært sjeldent (cirka ett av en million storfe).

Kampen mot resistente bakterier

Husdyrmiljøet og mat i Norge gir liten risiko for tilførsel av resistente bakteriestammer til den norske befolkning. Imidlertid utgjør husdyrassosiert MRSA (LA-MRSA) i svinemiljø en ikke ubetydelig risiko. Det viste de tre rapportene Vitenskapskomiteen for mattrygghet leverte om antibiotikaresistens.

Som eneste land i verden har Norge de siste to årene systematisk tatt MRSA-prøver i alle svinebesetninger. I 2015 ble 800 slaktegrisbesetninger undersøkt. 33 besetninger fikk påvist husdyrassosiert MRSA og ble sanert. Fire av besetningene ble trolig smittet av mennesker, de andre via overføring av levende dyr. MRSA-tiltakene viste at:

- det er mennesker (røktene og andre) som bærer smitten inn i besetningene
- smitten spres til nye besetninger med salg av livdyr
- sanering i stor grad er vellykket

Det ble tidligere påvist resistente bakterier i fjørfeproduksjon, som ble sporet tilbake til innførte avlsdyr. Husdyrnæringens handlingsplan for å eliminere dette har vist gode resultater. Det er gjort mange tiltak for bedre smittehygiene i hele verdikjeden. Prøver tatt i 2015 viser også betydelig mindre resistente bakterier i slaktekylling-flokker.

Regelverket skal bli bedre og enklere

Mattilsynet har lenge jobbet med å fornye, forenkle og ikke minst forbedre det nasjonale regelverket rundt forebygging og bekjemping av smittsomme sykdommer hos dyr. I 2015 leverte vi et forslag til Landbruks- og matdepartementet med omfattende endringer. Forslaget innebærer skjerpet krav til forebygging, et mer forutsigbart og enklere regelverk, redusert behov for bruk av medisiner, opphevelse av seks forskrifter og fjerning av flere bestemmelser i andre forskrifter. Forslaget var utarbeidet i god dialog med husdyrnæringen, og ligger nå til vurdering i departementet.

Utfordringer – Innførte kjæledyr er en stor risiko

Våre åpne grenser utgjør en konstant risiko for at ny smitte skal følge med mennesker, dyr og varer inn i landet. Det samme gjelder for antibiotikaresistens, der Norge også har en særlig gunstig situasjon.

Innføring av kjæledyr generelt, men ikke minst ulovlig innføring, fra land med alvorlige dyresykdommer er en økende utfordring. Blant annet registrerer vi stadig flere dyr, som ikke har tilfredsstillende beskyttelsesnivå av antistoffer mot rabies. Enkeltundersøkelser av importhunder viser forekomst av eksotiske parasitter som ikke er etablert i vårt land. Særlig vanskelig er det å avsløre og stanse ulovlig kommersiell handel med kjæledyr. Omfanget av både lovlig og ulovlig innførsel viser at vi også har et holdnings- og kunnskapsproblem. Så lenge noen er villige til å ta risikoen, er risikoen stor for innførsel av alvorlige smittsomme sykdommer.

Vi har i 2015 ført tilsyn med dyrehelsepersonell på bakgrunn av konkrete bekymringsmeldinger. Vi får nye verktøy for tilsyn ettersom gode systemer for registrering av medisinbruk kommer på plass. Rett medisinbruk og mindre medisinbruk er viktige mål også ut fra hensynet til antibiotikaresistens.

Overvåkingsprogrammene som dokumenterer fravær av alvorlige smittsomme sykdommer gir i noen tilfeller falske positive prøvesvar. Dette gir oss mye ekstraarbeid med å dokumentere fravær av smittestoff ved eksport.

Planer framover – Innsats mot MRSA og innførsel av kjæledyr

Ambisjonen om å holde Norge fortsatt fritt for tapsbringende smittsomme sykdommer står ved lag. Vi vil fortsatt overvåke og undersøke mulige smittetrusler.

Innsatsen mot MRSA i husdyrmiljø krever store ressurser i alle deler av Mattilsynet, og blir i 2016 organisert som et tverrfaglig prosjekt.

Mattilsynet vil fortsatt jobbe for lovlig og mot ulovlig innførsel av kjæledyr, innenfor rammene av EUs regelverk.

I 2016 skal vi sammen med husdyrnæringen evaluere håndtering av overføring av småfe over fylkesgrensene. Reglene for overføring er svært strenge fordi smitte av sykdommer som skrapesjuka, paratuberkulose, fotråte og blåtunge er vanskelig å oppdage. Vi skal vurdere hensynet til næringsutvikling og bevaring av saueraser opp mot faren for smittsom sykdom.

Mattilsynet skal i 2016 føre tilsyn med 20 prosent av de privatpraktiserende veterinærene med spesiell vekt på at de fortløpende rapporterer til veterinært legemiddelregister. Rett medisinerbruk er avgjørende for tilliten til norsk matproduksjon.

3.3.4 Fôr til landdyr og akvatiske dyr

Trygt fôr i norsk matproduksjon

Fôret som brukes til fisk og dyr i Norge er trygt. Mer import og introduksjon av nye og uregulerte fôringredienser er en utfordring.

Mål – Mattilsynet skal bidra til at fôret er trygt

Fôrområdet er knyttet til de fleste av Mattilsynets effektmål, men vi har valgt å samle fôrrapportering under ett. Fôr er vesentlig for å sikre trygg mat og friske dyr. Uønskede fôrhendelser kan få store konsekvenser. Fôr omfatter alt som er beregnet til fôring av dyr; fôrmidler (animalske, vegetabiliske og mineralforbindelser), fôrtilsetningsstoff og ulike fôrblandinger til både matproduserende dyr og ikke-matproduserende dyr.

Mattilsynet skal bidra til at fôr som produseres, omsettes og gis til dyr skal være trygt. Det skal ikke medføre fare for helseskade hos folk eller dyr. Det skal heller ikke ha direkte skadevirkning på dyras velferd eller på miljøet.

Siden fôrregelverket i hovedsak utvikles i EU skal Mattilsynet påvirke prosessene for å ivareta norske hensyn, spesielt for fôr til akvatiske dyr.

Resultater – Overvåkning viser ingen funn

Fôret er trygt

Resultater fra våre overvåknings- og kontrollprogram om smittestoffer og fremmedstoffer i landdyr- og fiskefôr viser ingen funn og bekrefter at fôret i Norge er trygt. Virksomhetene tar også et stort antall prøver i forbindelse med pålagt egenkontroll. Deres resultater bekrefter det samme bildet.

Vi utførte 226 tilsyn med fôrvirksomheter i 2015, det er omtrent som tidligere år. Regelverket er godt tilpasset risikoene som fôr kan bidra med, og generelt følger virksomhetene reglene.

De mest alvorlige sakene i 2015 var et tilfelle av salmonella i en fjørfebesetning der fôret mest sannsynlig var smittekilde, og to tilfeller av koksidiostatika (narsin) i fôr til hest. Tilsynet avdekket også andre avvik, men de var av mindre alvorlig karakter og omfang.

Ivareta norske interesser i regelverksarbeidet

Mattilsynet skal spesielt ivareta områdene som berører fiskefôr. En slik sak er antioksidanten ethoxyquin som er til revurdering i EU. Den er av stor betydning for produksjon av fiskemel, krillmel og fiskeensilasje.

Utfordringer – Nye fôrmidler gir nye utfordringer

Knapphet på proteinfôrmidler gjør at nye fôrmidler introduseres, spesielt til matproduserende dyr. Insektprotein (insektmel) er mest aktuelt, spesielt til bruk i fiskefôr. Bruke av insekter i fôr til matproduserende dyr er ikke regulert i EU ennå og vil kreve regelverksutvikling for å sikre trygt fôr og dermed trygg mat. Andre fôrmidler som kan bli aktuelle er produkter fra næringsmiddel- og biodrivstoffindustrien, alger og nye plantearter og nye arter fra havet (sekkedyr). Det er særlig fett- og proteinkilder som er aktuelle.

Økt behov for fôrmidler fører sammen med nedgang i verdensøkonomien til økt import fra tredjeland, dvs. land utenfor EØS-området. Det krever at vi har god kontroll med import/importør, og det gjelder også for fôrmidler av vegetabilsk opprinnelse.

Planer framover – Prioritere tilsyn med import og nye fôrmidler

Vi vil prioritere tilsyn med importerte fôrmidler og bruk av nye fôrmidler. Faglig skolering av inspektørene er en viktig del av det arbeidet.

Vi vil ivareta norske hensyn i regelverksutviklingen i EU. Særlig viktig er fiskefôrrområdet.

3.3.5 Animalske biprodukter og avledede produkter

Fortsatt behov for veiledning og tilsyn for å sikre god håndtering av biprodukter

Erfaring fra tilsyn viser at mange virksomheter har problemer med å håndtere animalske biprodukter og avledede produkter riktig. For å gjøre det enklere å følge reglene vil Mattilsynet forenkle og tilpasse veiledningen til ulike typer anlegg og operatører.

Mål – Bidra til redusert risiko for smitte og fremmedstoff gjennom fôr og gjødsel

Mattilsynet skal bidra til å redusere og begrense risiko for at smitte og fremmedstoffer fra animalsk materiale, kommer inn i matkjeden via fôr og gjødsel.

Innen fem år skal Mattilsynet kontrollere alle biproduktområder og bidra til at biprodukter håndteres riktig. I 2015 var målet å kontrollere villfiskmottak og komposteringsanlegg.

Mattilsynet skal forenkle og tilpasse veiledning om biprodukthåndtering slik at produsentene lettere kan forstå og forholde seg til det vesentlige for dem.

Mattilsynet skal bedre kommunikasjonen med bransjene som produserer og håndterer biprodukter.

Resultater – En del gjenstår før biprodukter håndteres riktig

Et animalsk biprodukt er den delen av dyret, fisken eller maten som ikke anvendes til konsum.

Biproduktområdet er både omfattende og fragmentert. Biprodukter oppstår hos mange produsenter i forskjellige virksomheter. Biproduktene kan være en risiko for folke- og dyrehelsen og miljøet. De må derfor håndteres og brukes på en trygg måte. Biproduktene kategoriseres etter risiko for dyre- og folkehelse. Det meste av biproduktene er i den kategorien med lavest risiko.

Mattilsynet gjennomførte i 2015 et nasjonalt tilsynsprosjekt på biprodukthåndtering i villfiskmottak. Bakgrunnen var at vi har observert kritikkverdige forhold under tilsyn med hvitfisksektoren. Vi fant avvik hos de fleste av de 116 mottakene vi kontrollerte. Hovedårsaken til avvikene skyldes først og fremst mangelfull internkontroll for biprodukthåndtering. Gjennom prosjektet økte vi næringens forståelse for og innsikt i hvilke krav som gjelder.

Norske komposteringsanlegg hadde overgangsordning ut 2015 for å tilpasse seg krav i biproduktregelverket til godkjent hygieniseringsmetode. Mattilsynet veiledet næringen i godkjenningssprosessen og 34 komposteringsanlegg ble godkjent på nytt.

Reglene for biprodukthåndtering er omfattende og kompliserte. For å bøte på dette forenkler og tilpasser vi veiledningen til ulike typer anlegg og operatører. Første trinn er nytt veiledningsmaterieell for fiskemottak og slakterier som har animalske biprodukter.

Mattilsynet forberedte innføringen av EUs «nye» biproduktregelverk. EØS-komiteen har godkjent innføringen og vi venter kun på at Island skal få klargjort sine lover.

Utfordringer – Måter å dokumentere at selvdød fisk ikke har tegn på sykdom

Mattilsynet skal innen en femårsperiode ha ført tilsyn med hele biproduktområdet.

Det kommende biproduktregelverket, kan gi akvakulturnæringen nye muligheter. Fisk som dør før slakting kan brukes til fôr hvis den ikke viser tegn til smittsom sykdom. Det må arbeides med måter å dokumentere dette på.

I EU er det utbredt ulovlig eksport av bearbeidet animalske protein (PAP) og kjøtt og beinmel (MBM), av drøvtyggere. Slik svindel kan også ramme både norske produsenter og forbrukere.

Planer framover – Følge kontrollplan for biprodukter

I 2016 prioriterer vi tilsyn med landdyrslakterier, komposteringsanlegg og bearbeidingsanlegg for biprodukter av fisk. Håndtering av biprodukter i villfiskmottak blir en del av sjømattilsynet.

Vi forventer en ESA-revisjon av biproduktområdet forbindelse med innføringen av EUs nye biproduktregelverk. Innføring av nytt regelverk med påfølgende endringer av tilsynssystemet har førsteprioritet i vårt arbeid.

Biprodukttilsynet i akvakulturnæringen vil øke som følge av at fiskehelsen er blitt dårligere.

Vi har i 2015 planlagt opplegg for bransjekontakt, og mer brukertilpasset veiledning og tilsyn på biproduktområdet.

Arbeidet med å forenkle og tilpasse veiledningen om biproduktregelverket fortsetter.

Mattilsynet vil følge opp arbeidet mot matsvindel i regi av EU-kommisjonen. Vi samarbeider med norsk bearbeidingsindustri om å være i forkant for å motvirke svindelen. EU og Mattilsynet vil blant annet satse på bedre kontroll med tradere, kompetanseheving i tilsynet og forbedring av tilsynsverktøy inkludert meldesystemet Traces.

3.4 MATTILSYNET SKAL ARBEIDE FOR Å FREMME GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR

Dyrevelferden er i hovedsak god, men det er utfordringer

De aller fleste dyr i Norge har det godt, men det er fremdeles noen utfordringer. Tap av dyr på beite er fortsatt et stort dyrevelferdsproblem i Norge. Mattilsynet har mangelfulle virkemidler for å få bukt med dette problemet.

Kort statusbeskrivelse

Selv om antallet beitedyr som blir tatt av rovdyr går noe ned, er fortsatt tap av dyr på beite et betydelig dyrevelferdsproblem i Norge. Rovdyrtap får stor oppmerksomhet, men mesteparten av tapene skyldes andre forhold. Interessen for dyrevelferd og Mattilsynets dyrevelferdsarbeid er stor. I 2015 satset vi på

tydelig og synlig kommunikasjon om status på området og vårt dyrevelferdstilsyn. Pilotprosjektet «dyrekrim» med Mattilsynet og Politiet kan føre til bedre håndtering av alvorlige dyrevelferdssaker. Riksrevisjonen konkluderer med at dyrevelferdsarbeidet er solid forankret på alle nivå i Mattilsynet.

Mål, effektmål og vurdering av måloppnåelse

Mål: Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr	
Effektindikator:	Antall og andel dyr som dør under transport og oppstalling på slakteri, spesielt fjørfe
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Antallet dyr som dør under transport og oppstalling på slakteri er lavt Det har ikke vært alvorlige hendelser som gir seg utslag i statistikken. En prosentvis stor økning for høner fra 2013 til 2014 gjelder likevel et lavt antall dyr. Tall for 2015 foreligger ikke ennå.	
Effektindikator:	Antall og andel i tap av dyr på beite
Vurdering av effektindikator:	Ikke tilfredsstillende måloppnåelse
Tap av dyr på beite et stor dyrevelferdsmessig problem Tap av dyr på beite er fortsatt en av de største dyrevelferdsmessige problemene. Tapet av reinsdyr er foruroligende høyt. Rovdyrtap får mest oppmerksomhet, men andre forhold som sult er hovedårsaken til tapene. Vi bruker alle våre tilgjengelige virkemidler, men vi rår ikke over de som fører til at færre dyr dør. Tapene var i 2015 lavere enn på 15 år uten at vi vet årsaken til dette. Effektivt uttak av skadegjørere, nedlegging av bruk i de mest utsatte områdene og begrenset bruk av utmarksbeite kan være forklaringer.	
Effektindikator:	Antall dyr brukt i forsøk (totalt og for fisk)
Vurdering av effektindikator:	Ikke tilfredsstillende måloppnåelse
Antall dyr i smertevoldende forsøk øker Antall forsøksdyr har variert mye de siste årene, men var lavere i 2014 enn året før. Årsaken var bruk av færre fisk, som utgjør ca. 98 prosent av forsøksdyrene. Flere fisk og andre dyr ble brukt i smertevoldende forsøk, men vi vet ikke årsaken til økningen. Tall for 2015 foreligger ikke ennå.	

Samlet vurdering av måloppnåelse

Transport og oppstalling på slakteri er ingen stor trussel mot dyrevelferden i Norge. Siden dødeligheten på dette området sier lite om tilstanden i dyreholdene, mener vi det er grunn til å revurdere om dette er en egnet indikator for å måle god dyrevelferd og respekt for dyr.

Det har vært en viss nedgang i tapene av dyr på beite, men fremdeles dør og lider for mange beitedyr. Mattilsynet har ikke virkemidler som kan bedre særlig mye på situasjonen. Ansvar for forebygging og avverging av rovdyrangrep ligger hos miljømyndighetene innenfor rovviltforlikets rammer. Selv om indikatoren sier mye om velferden for husdyr på beite, forteller den lite om effekten av Mattilsynets arbeid med dyrevelferden.

Antallet dyr brukt i forsøk varierer mye. Antallet dyr i smertevoldende forsøk øker selv om den nye dyrevelferdsloven lovfestet prinsippet om at det skal brukes så få dyr som mulig med minst mulig belastning på dyrene. Mattilsynet overtok forsøksdyrforvaltningen fra Forsøksdyrutvalget i 2015. Det er for tidlig å si hvilken effekt dette og den nye forskriften vil få på bruken av forsøksdyr.

Riksrevisjonens forundersøkelse av myndighetenes arbeid med å sikre god dyrevelferd viste at målene i stor grad er oppfylt i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger, og at dyrevelferdsarbeidet går i riktig retning.

Strategiske grep og prioriteringer framover

Vi skal finne indikatorer som bedre beskriver utviklingen for god dyrevelferd og respekt for dyr.

Vi skal fortsette samarbeidet med miljømyndighetene for å redusere tapene av beitedyr.

Vi skal se nærmere på bruken av forsøksdyr for å finne tiltak slik at færre brukes.

Vi skal kommunisere tydelig og gi god informasjon for å øke kunnskapen og påvirke holdningene om dyrevelferd. Vi fortsetter å formidle tilsynsresultater og ta viktige tema opp til debatt i det offentlige rom.

3.4.1 Dyrevelferd landdyr

Dyrevelferden i Norge er i hovedsak god, men ikke uten utfordringer

De aller fleste dyr i Norge har det godt, og vi ser en positiv utvikling på flere områder. Tap av dyr på beite er fortsatt et stort dyrevelferdsproblem i Norge, og vi er bekymret for velferden til slaktekalkun. Det var flere alvorlige tilfeller med dårlig velferd i minkfarmer.

Mål – Mattilsynet skal fremme god dyrevelferd og respekt for dyr

Vi skal gjennomføre flere, men mindre omfattende tilsyn for å avdekke og avverge vanskjøtsel av dyr.

Tilsynene skal være risikobaserte og så langt som mulig uanmeldt. Vi skal håndheve dyrevelferdsloven likt over hele landet.

Vi skal særlig føre tilsyn med slaktekylling, kalkun, pelsdyr, tap av dyr på utmarksbeite, reindrift og hobbypreget hold av hest.

Vi skal raskt følge opp bekymringsmeldinger om dårlig dyrevelferd.

Vi skal formidle resultatene fra dyrevelferdstilsynene på en åpen og lett tilgjengelig måte.

Vi skal forvalte forsøksdyrregelverket slik at dyrevelferden blir ivaretatt og saksbehandlingen er effektiv.

Vi skal forenkle og forbedre regelverket, slik at dyrevelferden blir bedre ivaretatt og reglene blir mer brukervennlige.

Vi skal samarbeide tett med andre fagmyndigheter, næringer og organisasjoner nasjonalt og internasjonalt til det beste for dyrevelferden.

Resultater – Flere dyrevelferdstilsyn

Tilsynsaktiviteten er i stor grad styrt av oppfølging av bekymringsmeldinger og gjennomføring av nasjonale tilsynskampanjer og - prosjekter, i tillegg til annet risikobasert tilsyn. I 2015 gjennomførte vi 13 402 dyrevelferdstilsyn på landdyr. Det er en liten økning fra året før.

Vi gjennomførte tilsyn i ca. 10 000 dyrehold i 2015, og dyrevelferden ble vurdert i de fleste tilsynene. Andelen uanmeldte tilsyn varierer.

I snitt avdekket vi avvik hos 38 prosent av dem vi kontrollerte i året som gikk. Vi fant regelbrudd ved mellom 21 prosent og 47 prosent av tilsynene. Det laveste er for fjørfe, mens det høyeste gjelder mink og rev. Funnene representerer imidlertid ikke gjennomsnittet for alle dyrehold. Et høyt antall avvik kan indikere mange regelbrudd i den aktuelle typen dyrehold, men kan også bety at vi har truffet godt i vår risikovurdering av disse dyreholdene.

Kunnskap om effekt kommer

For å dokumentere effekten av Mattilsynets dyrevelferdstilsyn, tok Mattilsynet initiativ gjennom Forskningsrådet til utlysning av midler til dette temaet. Prosjektet «Realisering av mål for dyrevelferd i den norske matsektoren (ANIWEL)» gjennom Norsk institutt for bioøkonomi og flere norske og svenske samarbeidspartnere⁹ startet opp i 2015.

⁹ <http://www.nibio.no/prosjekter/realisering-av-ml-for-dyrevelferd-i-den-norske-matsektoren-aniwel>

Flere detaljer om Mattilsynets dyrevelferdstilsyn finnes i vår nye Årsrapport for dyrevelferden i Norge, som publiseres på mattilsynet.no 17. mars 2016.

Overtrødelsesgebyr

2015 var det første hele året virkemidlet overtrødelsesgebyr var i bruk, og det har vært en økende bruk. Overtrødelsesgebyr er en sanksjon for mindre alvorlige brudd på dyrevelferdsloven, og er et viktig virkemiddel for å forebygge dårlig dyrevelferd.

Færre saker med alvorlig vanskjøtsel

Vi registrerte alvorlig vanskjøtsel i 57 saker i 2015, hvorav 21 hos kjæledyr. Det er 13 færre enn i 2014. Sett utfra det totale antallet dyrehold og tilsyn er tallet lavt, men hvert tilfelle er ett for mye. Mattilsynet samarbeidet tett med ulike aktører, som Norges Bondelag, forskjellige næringsorganisasjoner og Helsedirektoratet for å forebygge og avverge dyretragedier.

Dyrevelferdsarbeid i riktig retning

Riksrevisjonens forundersøkelse av myndighetenes arbeid med å sikre god dyrevelferd viste at målene i stor grad er oppfylt i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger, og at dyrevelferdsarbeidet går i riktig retning. Riksrevisjonen mener Mattilsynet fremdeles har enkelte utfordringer knyttet til sanksjonsbruk, kompliserte forskrifter, kompetanse og risikobasert tilsyn på dyrevelferdsområdet. Arbeidet med dyrevelferd har likevel solid forankring på alle nivåer i Mattilsynet, og Mattilsynet følger opp styringssignalene fra departementet.

Dyrevernemndene er viktige

Dyrevernemndene bidro med lekmannskjønn og lokalkunnskap om dyreholdet. De er en viktig del av Mattilsynets tilsynsressurser og bidro til at vi fikk inspisert flere dyrehold. Nemndene er viktige spesielt i befolkningstette områder med mye kjæledyr.

Dyrevelferdsprogram gir bedre velferd for slaktekylling

Næringen fikk pålegg fra Mattilsynet om å stramme inn sitt dyrevelferdsprogram for slaktekylling i 2015. Hovedinntrykket etter Mattilsynets revisjoner av virksomhetene er at dyrevelferdsprogrammet fungerer etter hensikten, og dyretettheten blir justert ut fra tråputeskår i tråd med forutsetningene. Det har vært en positiv utvikling siden programmet ble innført i 2013. Det viser at miljøet og underlaget i kyllinghusene er blitt bedre.

Bekymring for kalkunproduksjon

Det er mye tråputeskader og luftsekkbetennelse i kalkunproduksjonen, og vi er bekymret for dyrevelferden. I 2015 bestilte vi en risikovurdering fra VKM av dyrevelferden hos slaktekalkun. Den blir levert i starten av 2016, og resultatene vil danne grunnlag for vårt videre arbeid med å bedre velferden for slaktekalkun.

Flere alvorlige tilfeller i minkfarmer

Vi har fortsatt stor oppmerksomhet i opinionen og fra dyrevernorganisasjonene rettet mot velferden for pelsdyr og næringens framtid. Etter flere år med omfattende tilsyn ble tilsynsfrekvensen i 2015 noe redusert og mer risikobasert, særlig for rev. På slutten av året avdekket vi flere alvorlige saker. De ble politianmeldt, og vi fattet vedtak om avvikling.

TABELL 9: TILSYN MED PELSDYR 2014 OG 2015

	2014		2015	
	Mink	Rev	Mink	Rev
Antall registrerte dyrehold	158	200	159	183
Antall tilsynsbesøk	142	107	143	62
Antall saker med varsel om vedtak *	29	28	39	21
Antall saker med vedtak *	29	18	45	16
Antall saker med vedtak uten forhåndsvarsel *	12	7	27	4

	2014		2015	
	Mink	Rev	Mink	Rev
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om at dyreholder må avlive dyr	0	0	9	2
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak og selv gjennomført avliving av dyr	3	3	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om overtredelsesgebyr	0	0	0	0
Antall politianmeldelser**	0	0	0	0
Antall saker med vedtak om forbud mot aktivitet	0	0	1	0
Andel av dyrevelferdstilsyn som ikke er varslet på forhånd	79,6%	57,9%	80,4%	69,4%

* Dette gjelder vedtak med pålegg om å rette opp forhold som ikke er i orden. For eksempel vedtak om tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr er ikke omfattet.

** Det er en viss periodisk forskyvning fordi ikke alle resultater fra tilsyn utført i 2015 er registrert i MATS ved utgangen av året. Vi kjenner til 5 politianmeldelser som ikke var registrert i MATS ved utgangen av året. Disse vil komme med i rapporten for 2016.

Mattilsynet videreutviklet tilsynssystemet MATS slik at rapporteringen ble mer effektiv og beskriver status bedre enn tidligere. Dette medfører at tallene for 2015 og tidligere tall ikke er helt sammenlignbare. Tallene for både 2014 og 2015 er presentert på bakgrunn av det nye grunnlaget. På sikt vil dette gi et riktigere bilde av utviklingen og sikre samsvar med våre nye tertialrapporter og årsrapport for dyrevelferd. For nærmere beskrivelse av hvordan tallene i tabellen skal leses, se Årsrapport for dyrevelferd i Norge.

Tap av dyr på utmarksbeite et stort problem

For mange dyr dør på utmarksbeite. Selv om tapene til rovdyr lokalt kan være store, skyldes hoveddelen av tapene andre forhold, blant annet sult hos reinsdyr. Mattilsynet benytter de virkemidlene vi har, uten at vi ser særlig effekt av det på tapene.

Tapene av sau og lam på beite viser likevel en viss nedgang de senere årene. Både mer effektivt uttak av skadegjørere og forkortet sesong på utmarksbeite er mulige forklaringer. Samarbeidet med miljømyndighetene lokalt og sentralt er godt og virker konfliktdepende, men det oppstår allikevel store tap av beitedyr.

Situasjonen blir nærmere beskrevet i brev til LMD om *Rovviltforliket – oppsummering av beitesesong 2015 og utsikter for 2016*. Her peker vi på spesielle utfordringer og foreslår mulige tiltak.

TABELL 10: TAP AV DYR PÅ BEITE*

	2011	2012	2013	2014	2015
Antall sau på beite	567 976	523 496	550 947	546 138	557 032
Antall sau tapt	18 500	16 134	18 229	17 311	15 896
% sau	3,26 %	3,08 %	3,30 %	3,20 %	2,85 %
Antall lam på beite:	930 106	838 636	897 995	908 268	927 664
Antall lam tapt	76 909	62 118	69 508	62 509	60 549
% lam	8,27 %	7,41 %	7,70 %	6,90 %	6,53 %
Antall rein på beite	246 056	246 262	231 927	211 606	-
Antall reinsdyr tapt	81 330	96 887	98 229	93 323	-
% reinsdyr	24,80 %	28,20 %	29,80 %	24,00 %	-
Herav antall reinkalv	57 900	70 949	70231	65756	-

*Tallene er hentet fra Landbruksdirektoratet, herunder organisert beitebruk, og Reindrifftsforvaltningen. Dette baseres på innrapporteringer fra næringen. For 2014 har tapet av reinsdyr skjedd i perioden 1.4. 2014 – 31.3.2015 og er beregnet prosentvis av totalt antall dyr som har vært på beite i perioden

Foruroligende mange rein dør

Oversikt fra Statens reindriftsforvaltning viser at dødeligheten for tamrein er på 24 prosent i 2014. Kalvetapene er snaut 50 prosent. Bare i Finnmark representerer dette 50 000 kalver. Det er foruroligende høye tall. Omtrent halvparten av tapet tilskrives sult, selv om det ikke har vært rapportert om spesielle problemer med låste beiter og fôrtilgang for rein i år. Mattilsynet rår ikke over egnede virkemidler som kan redusere den store dyrelidelsen disse tapene representerer.

Vi gjennomførte 63 dyrevelferdstilsyn med tamrein. Vi fant ingen tilfeller av alvorlig vanskjøtsel, men ett dyrehold er politianmeldt.

Togpåkjørslar av rein langs Nordlandsbanen over Saltfjellet påfører årlig hundrevis av dyr store lidelser. I 2015 tok Fylkesmannen i Nordland initiativ til å sette opp reingjerde.

Hesten har i hovedsak god dyrevelferd

I 2015 la vi fram resultatene fra det nasjonale tilsynsprosjektet *Velferd i hestehold*. Prosjektet ble gjennomført i 2014. Konklusjonen var at den norske hesten i hovedsak har god dyrevelferd. De største avvikene gjaldt hestepass og helsekort, men dette har liten betydning for dyrevelferden. Tilsynet med dyrevelferd for hest var derfor mindre i 2015.

Transport av dyr

Dødeligheten holder seg ganske stabil fra årene før. Enkelte tilfeller av store prosentvise utslag utgjør likevel et lite antall dyr.

TABELL 11: ANTALL OG ANDEL DØDE DYR UNDER TRANSPORT OG UNDER OPPSTALLING PÅ SLAKTERI. FOR FJØRFE RAPPORTERS DØDELIGHET UNDER TRANSPORT OG OPPSTALLING SAMLET. KILDE: ANIMALIA – «KJØTTETS TILSTAND»

	2012		2013		2014	
	Transport	Oppstalling	Transport	Oppstalling	Transport	Oppstalling
Pattedyr						
Totalt	397	466	353	433	367	404
Storfe	4 0,001 %	8 0,003 %	11 0,004 %	11 0,004 %	8 0,003 %	5 0,002 %
Småfe	111 0,01 %	204 0,018 %	98 0,008 %	176 0,015 %	83 0,007 %	144 0,012 %
Svin	282 0,018 %	254 0,016 %	244 0,015 %	246 0,015 %	276 0,017 %	255 0,016 %
Fjørfe						
Slaktekylling	75 293 – 0,12 %		89 835 – 0,13 %		83 836 – 0,11 %	
Kalkun	1 168 – 0,09 %		977 – 0,09 %		828 – 0,06 %	
Høner	907 – 0,21 %		757 – 0,19 %		776 – 0,47 %	
Annet fjørfe	1 482 – 0,2 %		949 – 0,13 %		904 – 0,11 %	

Flere bekymringsmeldinger

Varslingsknappen for bekymringsmeldinger på hjemmesiden vår er et svært viktig bidrag til å avdekke og få kunnskap om lokale forhold som angår dyrevelferden. I 2015 fikk vi 8 425 bekymringsmeldinger om dyrevelferd. Det er en økning på 15 prosent fra året før. Målet er å følge opp alle meldinger. I 2015 førte ca. 40 prosent av meldingene til tilsyn. Øvrige meldinger følges opp på annen måte.

Aktiv formidling av dyrevelferdsarbeid

Åpenhet om arbeidet vårt med dyrevelferd og dokumentasjon av funn og tilstand var et satsningsområde i 2015. Vi arrangerte det åpne seminaret Dyrenes Dag på Litteraturhuset, og vi offentliggjorde tertialrapporter om dyrevelferd. Tiltakene blir videreført i 2016.

Mattilsynet har overtatt forsøksdyrområdet

I 2015 trådte en ny nasjonal forskrift om bruk av dyr i forsøk i kraft. Ordningen med Forsøksdyrutvalget opphørte, og myndigheten til å forvalte forsøksdyrområdet er overført til Mattilsynet. Nå henter vi, ved

behov, inn ekspertuttalelser i forbindelse med søknadene. Vi var godt forberedt, og den nye ordningen fungerer godt.

Totalt antall forsøksdyr har svingt mye de siste årene, men er lavere i 2014 enn året før. Det skyldes store svingninger i bruken av fisk, som utgjør ca 98 prosent av forsøksdyrene. Både antallet andre forsøksdyr og antallet dyr i smertevoldende forsøk viser en tydelig økning. Mattilsynet har behov for økt kunnskap om denne utviklingen.

TABELL 12: ANTALL FORSØKSDYR OG DYREFORSØK

	2012	2013	2014
Antall forsøksdyr fisk	161 612	5 464 507	4 823 202
Antall forsøksdyr ikke fisk	48 754	57 484	65 989
Totalt antall forsøksdyr	210 366	5 521 991	4 889 191
- herav smertevoldende	-	182 134	234 395
Søknader om feltforsøk	170	151	168
Søknader om forsøk i forsøksdyravdelinger	739	779	760
Totalt antall søknader	909	930	928

Regelverksutvikling

Mattilsynet jobber kontinuerlig med å forenkle og tydeliggjøre regelverket for dyrevelferd. Mattilsynet har mulighet til å lage nasjonale forskrifter. Blant endringene vi jobbet med i 2015, var følgende:

- Endring av forskrift om hold av storfe § 10 om mosjon ble fastsatt av Landbruks- og matdepartementet desember 2015
- Forskrift om bruk av dyr i konkurranser
- Forslag til forskrift om hold av eksotiske dyr
- Ny holdforskrift for storfe, småfe og svin er under utarbeidelse

Godt samarbeid og dialog med næring og dyrevernonorganisasjoner

Vi har god samhandling med blant annet næringen, dyrevernonorganisasjoner, miljødirektoratet og Landbruks- og matdepartementet. Dette er viktig i arbeidet for god dyrevelferd.

Vi har også jevnlig kontakt med miljømyndighetene om utfordringene knyttet til beitedyr og rovdyr. Vår årlige risikovurdering blir tatt på alvor av Miljødirektoratet og bidrar til å dempe konfliktnivået i de prioriterte beiteområdene.

Krav om et eget «Dyrepoliti» har lenge vært fremmet fra ulike interessenter og politiske partier. Politiet og Mattilsynet arrangerte i 2015 en fagdag om dyrevelferd der gjensidig kompetanseheving var målet. I april signerte vi en samarbeidsavtale med Politiet for styrket samarbeid mot dyrevelferdskriminalitet. I august startet et pilotprosjekt mellom Mattilsynet v/region Midt og Sør-Trøndelag politidistrikt. Prosjektet skal bidra til å styrke det generelle arbeidet mot dyrekriminalitet. Det har vært gjennomført møter med politidistriktene flere steder, og vi har samarbeidet om enkeltsaker.

Utfordringer – Mangler virkemidler til at færre dyr dør på beite

Tap av dyr på beite er fortsatt en av de største dyrevelferdsmessige utfordringene vi har i Norge. Selv om rovdyr tapene får mest oppmerksomhet, skyldes hoveddelen av tapene andre forhold. Mattilsynet har få tilgjengelige virkemidler for å påvirke tapene, selv om god dialog med miljømyndighetene er med å dempe konfliktnivået ved tap til rovdyr i prioriterte beiteområder.

Det er en utfordring å oppdage alvorlig vanskjøtsel i tide, slik at tragedier kan avverges. Alvorlig vanskjøtsel av dyr er ofte en tragedie for både dyr og mennesker. Vi er ofte avhengig av bekymringsmeldinger for å oppdage dette i tide.

Risikodyrehold, der dyr over lang tid lever under svært dårlige forhold, påfører langt flere dyr lidelse enn «dyretragediene». Dyreholder beveger seg gjerne rett rundt nedre grense av det som er forsvarlig og

kravene i regelverket. Det er en utfordring å få til en varig bedring i slike dyrehold, og det kreves mye ressurser fra tilsynet.

Vi ser mange dyrevelferdsmessige problemer knyttet til uforsvarlig hundeavl, store hundehold, langdistanse hundeløp og forvillede katter.

Antallet branner i driftsbygninger i landbruket er stigende. Mattilsynet gjennomførte i 2015 et nasjonalt tilsynsprosjekt om brannsikkerhet hos slaktegris. Resultatene fra tilsynsprosjektet vil bidra til videre oppfølging av problematikken.

Togpåkjørslar har vært et problem særlig i Østerdalen og langs Nordlandsbanen i mange år. Dette er bekymringsfullt, og samarbeid mellom alle berørte aktører må til for å få en bedring i situasjonen.

Planer framover – Fortsatt bred innsats for bedre dyrevelferd

For at beitedyr skal kunne klare seg best mulig, må de være i god kondisjon ved beiteslipp. Vi vil fortsette å påpeke dette overfor sauebøndene. Vi bruker virkemidlene våre for å redusere tapene til rovdyr så mye som mulig, men det er lite mer vi kan gjøre innenfor rammene av det gjeldende rovdyrforliket. I vår årlige tilstandsrapport vil vi fortsette å påpeke behovet for bedre arrondering av beite- og rovviltområdene for å skille beitedyr og rovdyr bedre i tid og rom.

Mattilsynet vil fortsette samarbeidet med landbrukets organisasjoner og Helsedirektoratet for å forebygge og oppdage alvorlig vanskjøtsel av dyr. Vår innsats vil særlig rette seg mot informasjon om varslingsplikten og samhandling med aktuelle aktører som har mulighet til å oppdage varseltegn på dyrehold som er i faresonen. Samarbeid med Politiet skal videreutvikles. Dyrekrimprosjektet mellom Mattilsynets region Midt og Politiet, utvides med tilsvarende i Rogaland.

Vi jobber med å utvikle bedre metoder for å oppdage risikodyrehold, der mange dyr har dårlige forhold over lang tid. Vi må fortsette arbeidet med en effektiv og opptrappende virkemiddelbruk for å få slike dyrehold på rett kjøll eller avviklet. Vi skal utrede mulighetene for å utnytte registreringer på slakteriene på en mer systematisk måte.

De dyrevelferdsmessige utfordringene ved forvillede og hjemløse katter ble igjen satt på dagsorden i 2015. Problemstillingen er kompleks. Nøkkelen er i stor grad holdningen til forsvarlig kattehold hos folk flest. Vi vil informere om viktigheten av ID-merking, kastrering og forsvarlig kattehold.

Økningen i store hundehold og langdistanse-hundeløp har utløst behov for å se nærmere på utfordringene for dyrevelferden ved slike aktiviteter. Vi bestilte i 2015 en risikovurdering fra VKM, som kommer i 2016. Rapporten blir et viktig grunnlag for det videre arbeidet.

Mattilsynet vil vurdere og eventuelt foreslå tiltak som kan bedre velferden for slaktekalkun på bakgrunn av bl.a. risikovurderingen fra VKM.

Vi skal gjennomføre et nasjonalt tilsynsprosjekt med velferd for kalv i melkeproduksjonen. Utover å bedre dyrevelferden for kalvene er målene å øke kompetansen hos våre inspektører og å få mer kunnskap om status. Behovet for endringer av regelverket eller andre tiltak blir vurdert når resultatene fra prosjektet er klart.

Vi arbeider med en ny forskrift om hold av storfe, gris og småfe, der bedre regulering av brannsikring og brannvarsling blir viet særlig oppmerksomhet. Resultatet fra tilsynsprosjektet på brannsikkerhet i svineholdet vil være et grunnlag for dette arbeidet.

3.5 MATTILSYNET SKAL ARBEIDE FOR Å FREMME HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN

Dårlig merking og svindel kan villedde forbrukeren

Mat som selges i Norge er ikke alltid godt nok merket. Veiledning om hva som er korrekt matmerking, kombinert med bevisste forbrukere er nøkkelord i denne forbindelse. God merking er spesielt viktig for allergikere, men også for at forbrukerne skal kunne velge riktige matvarer og for å sikre like konkurransevilkår mellom virksomhetene. Offensiv markedsføring av kosttilskudd kan villedde forbrukeren. Økt matkriminalitet er på frammarsj. Det er viktig at sjømaten som omsettes ute og hjemme holder god kvalitet.

Kort statusbeskrivelse

Mange områder grenser opp mot dette området. Blant annet beriking av mat, kosttilskudd, kvalitetstilsyn på sjømat og matkriminalitet på hele forvaltningsområdet. Disse områdene er omtalt under andre effektmål.

Merking av mat er viktig for at forbrukerne skal kunne ta trygge og velbegrunnede valg. Merkingen skal være korrekt, gi tilstrekkelig informasjon og ikke villedde forbrukerne. Merkingen består av obligatoriske elementer som ingrediensliste, holdbarhet og betegnelse (navnet på matvaren).

Noen opplysninger er frivillig å bruke, samtidig som de er strengt regulert hvis de brukes. Et eksempel på dette er ernærings- og helsepåstander, Nøkkelhullet og Beskyttet betegnelse.

Mat er ikke alltid er godt nok merket. Det er spesielt alvorlig for allergikere dersom ingrediensmerkingen ikke er korrekt. Resultatene fra tilsyn viser at virksomhetene har bedre forståelse for viktigheten av allergenmerking nå enn tidligere.

Offensiv markedsføring av kosttilskudd kan villedde forbrukeren.

Dårlig økonomi i Europa, med økende behov for billige matvarer, er en av faktorene som gjør at matkriminalitet er på frammarsj. Mat vi ikke vet opprinnelsen til utgjør i seg selv en risiko, fordi den kan inneholde smittestoffer, forurensing og være håndtert uhygienisk. Den økende kompleksiteten i matproduksjonen, gjør det også vanskeligere for myndighetene å avdekke mulig matkriminalitet.

Fiskekvaliteten skal heves slik at fisk som frambyes hjemme og ute holder god kvalitet. Dette skal gjøres i samarbeid med Norges Råfisklag.

Effektmål og vurdering av måloppnåelse

Effektmål: Helse, kvalitet og forbrukerhensyn	
Effektindikator 1:	Antall og andel prøver hvor det er påvist salmonella og hvor det er påvist overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer i forhold til totalt antall prøver
Vurdering av effektindikator:	God måloppnåelse
Få funn og overskridelser Med unntak av to overskridelser av aflatoksin B1 2015, er det ikke påvist salmonella eller overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer i fôr i 2015. Det er omtrent samme situasjon som i 2013 og 2014. Unntaket var kryssforurensning med koksidiostatika, hvor antallet påviste overskridelser gikk ned fra 2 i 2013 til ingen i 2015. Vi vil vurdere å flytte denne indikatoren til effektmålet trygg mat og trygt drikkevann fra 2016.	
Effektindikator 2:	Antall og andel vedtak med hjemmel i merkeforskriften i forhold til totalt antall vedtak vedrørende næringsmidler
Vurdering av effektindikator:	Middels måloppnåelse

Betydelig økning i antall og andel tilsyn

Antallet tilsyn økte betydelig fra 852 i 2013, 1094 i 2014 til hele 3907 i 2015. Andelen tilsyn med hjemmel i merkeforskriften i forhold til totalt antall vedtak vedrørende næringsmidler økte også markant fra 6 prosent i 2014 til 21 prosent i 2015, mens andelen vedtak økte fra 4 prosent i 2014 til 12 prosent i 2015. Hovedforklaringen er at merkeforskriften ble erstattet av en ny matinformasjonsforskrift ved årsskiftet 2014/2015 med et nytt krav om at forbrukere skal få opplysninger om allergener i matvarer, som for eksempel ved kjøp av bakervarer hos bakeren.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Vi vurderer den samlede måloppnåelsen som middels. Årsaken er mangelfull etterlevelse av regelverket for merking av mat og regelverket for ernærings- og helsepåstander.

For blant annet å heve kvaliteten på villfanget fisk, ble fiskekvalitetsforskriften endret. Norges Råfisklag har i den sammenheng fått i oppdrag å føre tilsyn etter enkelte bestemmelser i kvalitetsforskriften. Dette kommer i tillegg til vårt arbeid med hygiene og kvalitet. Vi har hatt god dialog med Råfisklaget om ordningen og mottatt rapporter om Råfisklagets tilsyn.

Vi har de siste tre årene blant annet kontrollert for villedende betegnelser i den såkalte «merkesjekken». Andel avvik er redusert fra 19 prosent av kontrollene i 2013 til 9 prosent i 2015. Dette viser at vi fortsatt må føre tilsyn med merking, men at tilsyn har hatt effekt.

I 2015 prioriterte vi å styrke virksomhetenes kunnskap og forståelse for nye krav til merking. Fra 2016 blir det krav om merking med næringsdeklarasjon for de fleste matvarer.

Matvaretabellen.no benyttes som et hjelpemiddel av matindustrien for å beregne næringsinnhold i produktene. Kostholdplanleggeren.no kan benyttes for enkle beregninger og har hatt 700 000 besøkende i 2015.

Det nasjonale tilsynsprosjektet «Ernærings- og helsepåstander om næringsmidler – forbrukerpakninger» i 2015 avdekket at om lag halvparten av de undersøkte matvarene hadde brudd på en eller flere av bestemmelsene som ble vurdert. En erfaring fra prosjektet er at regelverket er vanskelig å forstå for virksomhetene og Mattilsynet ser at det er vilje til å rette opp feil. Etterlevelsen av regelverket må uansett bli bedre.

Mattilsynet har deltatt i et EU-program for å avdekke eventuell svindel med fiskerivarer eller honning. Formålet var å avdekke om det var samsvar mellom innhold og merking. Resultatet viste at svindel med hvitfisk på det norske markedet ikke synes å være noe stort problem. Endelig rapport fra EU om honning er ventet sommeren 2016.

Vi har prioritert tilsyn, veiledning og informasjon på allergenmerking. Våre tilsyn med barnehager, dagligvareforretninger, restauranter og kantiner viste at næringen har stor oppmerksomhet på de nye kravene i regelverket, og at mange virksomheter etterlever kravene eller har til hensikt å følge opp sine forpliktelser.

Ikke avdekket juks med hvitfisk på det norske markedet

Sammen med Havforskningsinstituttet gjennomførte vi et pilotprosjekt på autentisering av sjømatprodukter. 300 prøver ble DNA-analysert for å avdekke eventuell juks med artspåstand eller innholdsdeklarasjon. Prosjektet ga ikke indikasjoner på at det jukes med deklarerert art på hvitfisk som omsettes i Norge.

I tillegg deltok Mattilsynet i EUs koordinerte kontrollplan for fiskerivarer, som er en del av EUs matsvindelpålegg. ESA er kjent med flere rapporter om feilmerking av fisk og bruk av andre arter enn angitt. Spesielt gjelder dette hvitfisk. Formålet med kontrollplanen var å avdekke om fiskearter som brukes i fiskerivarer er i samsvar med det som framgår av merkingen eller av annen informasjon som følger produktet. Av de 100 DNA-prøvene var det kun én som ga avvik med hensyn på deklarerert art.

Dette avviket kunne forklares med svikt ved frasortering av bifangst. Resultatene fra de to prosjektene tyder på at det er få tilfeller av feilmerking av fiskevarer med hensyn på art og innhold. Juks med hvitfisk på det norske markedet synes ikke å være noe stort problem.

Heve kvaliteten på villfanget fisk

For blant annet å heve kvaliteten på villfanget fisk, ble fiskekvalitetsforskriften endret. Norges Råfisklag har i den sammenheng fått i oppdrag å føre tilsyn etter enkelte bestemmelser i kvalitetsforskriften. Dette kommer i tillegg til Mattilsynets arbeid med hygiene og kvalitet. Mattilsynet har hatt god dialog med Råfisklaget om ordningen og mottatt rapporter om Råfisklagets tilsyn. Det er for tidlig å trekke konklusjoner om denne ordningen fungerer etter hensikten ettersom ordningen bare har vart i ett år. Nofima skal evaluere ordningen.

Strategiske grep og prioriteringer framover

Våre erfaringer viser at det fremdeles er behov for å informere om og føre tilsyn med etterlevelsen av merkeregulverket og regelverket om ernærings- og helsepåstander.

Vi vil lage en veileder om merking av mat i 2016, slik at det blir enklere for virksomhetene å merke produktene riktig. Vi vil også prioritere informasjon om næringsdeklarasjon og publisere forbrukerrettet informasjon om mat på matportalen.no.

I 2016 vil vi revidere veilederen om bruken av regelverket om ernærings- og helsepåstander. Vi skal gjøre det tydeligere hvordan virksomheter kan informere om sunnhet knyttet til matvarer uten å komme i konflikt med påstandsregelverket.

Vi har deltatt i «*Nordisk kontrollprosjekt Allergenmerking 2015*», ledet av Livsmedelsverket i 2015.

Resultatene fra prosjektet blir publisert i en rapport fra Nordisk Ministerråd i mai 2016 og vil bli brukt til allergenmerking i arbeidet med riskovurdering og informasjon.

Vi vil fortsatt delta i internasjonale prosjekter for å avdekke matkriminalitet.

3.5.1 Genmodifisering i mat, fôr og såvarer

Lite genmodifisert mat på det norske markedet

Forekomsten av genmodifisering i mat og fôr på det norske markedet er stabilt lav. Store importører har generelt god kontroll, mens kontrollen er dårligere blant små importører og i nisjeorienterte deler av fôr- og matbransjen.

Mål – Genmodifisert mat, fôr og såvarer skal ikke omsettes

Mattilsynet skal bidra til at det ikke omsettes genmodifisert mat, fôr og såvarer i Norge som ikke er godkjent.

Mattilsynet skal ivareta et høyt beskyttelsesnivå i regelverksutviklingen i tråd med politiske føringer og internasjonalt regelverk.

Resultater – Overvåkning viser få funn av genmodifisert materiale

Mattilsynet vurderer måloppnåelsen som god ettersom forekomsten av genmodifisering i mat og fôr på det norske markedet er stabilt lav.

Store importører av mat og fôrvarer har generelt gode internkontrollrutiner og importerer produkter som overholder regelverket selv om det særlig i fôrmidler påvises spormengder av genmodifisert materiale i et flertall av partiene.

Av totalt 134 analyserte prøver av antatt risikoprodukter, var totalt 60 prosent av prøvene uten innhold av genmodifisert materiale.

Det ble påvist ulovlig innhold av genmodifisert materiale i tre prosent (fire prøver) av prøvene (se tabell). Alle funn ble gjort i importerte matvarer. De ulovlige produktene ble trukket tilbake fra omsetning etter pålegg fra Mattilsynet.

I 37 prosent av prøvene, i hovedsak fôrmidler i bulkklaster, ble det funnet sporforurensninger av EU-godkjent genmodifisert materiale. Funnene var under grenseverdiene og førte derfor ikke til pålegg.

TABELL 13: ANTALL PRØVER MED ULOVLIG INNHOLD AV GENMODIFISERT MATERIALE

	2011	2012	2013	2014	2015
Antall prøver med ulovlig innhold/totalt antall prøver	3/134	1/137	4/113	7/121	4/134
- næringsmidler	2/ 67	1/69	4/63	7/54	4/56
- fôrvarer	1/ 56	0/60	0/44	0/62	0/70
- såvarer	0/11	0/8	0/6	0/5	0/8

Ingen prosesserte, genmodifiserte mat- eller fôrvarer ble godkjent per 2015. To genmodifiserte mais og tre genmodifiserte raps ble tillatt omsatt til bruk som fôr iht. genteknologiloven. Så lenge disse ikke er godkjent etter matloven er ikke import til prosessering tillatt. Bruksområdet for hel mais og rapsfrø til direkte fôring av dyr er marginalt.

Det er ikke gjort funn av genmodifiserte, importerte såvarer verken i 2015 eller tidligere år.

For å ivareta høyt beskyttelsesnivå deltok Mattilsynet på alle fem møtene i EU-kommisjonens faste komité for planter, dyr, næringsmidler og fôr (SCPAFF) i seksjon Genmodifisert mat og fôr.

Utfordringer – Ikke god nok kompetanse hos mindre matimportører

Kunnskap om genmodifisering blant mindre matimportører er relativt lav. Prosesserte mat- og fôrvarer kan være utfordrende å analysere for innhold av genmodifisert materiale, og importørene er ofte avhengig av sporbar dokumentasjon av god kvalitet for å sikre etterlevelse av regelverket. Det er i den forbindelse en utfordring at kommersielle laboratorier ikke alltid leverer analysedokumentasjon av tilfredsstillende kvalitet.

Det godkjennes jevnlig nye genmodifiserte varianter i EU, særlig av soya og mais. I tillegg er utviklingen av genmodifiserte varianter i tredjeland uoversiktlig. Det er vanskelig å holde følge på analysefronten og analysekostnadene øker.

Planer framover – Fortsatt prøvetaking og tilsyn

Vi vil videreføre praksis med prøveuttak og tilsyn med dokumentasjon hos importører av matvarer og overvåking av risikofôrmidler og såvarer for å sikre at ulovlig genmodifisert mat og fôr ikke omsettes. Vi vil også gjennomføre revisjon av importrutiner hos virksomheter med avvik i 2015.

Vi skal kontrollere større fôrimportørers rutiner for å håndtere spormengder av genmodifiserte og antatt spiredyktige fôrvarer.

I perioden 2017 - 2019 vil vi prioriteres tilsyn med og selskapsdyrfôr for å bidra til økt kompetanse og hindre import av genmodifisert materiale.

3.5.2 Kosmetikk

Én til tre av 100 opplever bivirkninger av kosmetikk

Tilbudet av og etterspørselen etter kosmetikk var fortsatt høyt i 2015. Bivirkninger fra mild hudirritasjon til mer alvorlig hudallergiske reaksjoner og villedende informasjon om kosmetiske produkter er hovedutfordringene. Vi jobber kontinuerlig for å få mer kunnskap for å kunne slå fast om stoffer i kosmetikk fører til alvorlige langtidseffekter som kreft og fosterskader.

Mål – Mattilsynet skal sikre at kosmetiske produkter er trygge i bruk og at produktpåstander ikke villeder forbrukeren.

Begrepet kosmetikk omfatter kosmetikk, kroppsspleieprodukter og permanent makeup, bl.a. tatoveringsprodukter. Mattilsynet skal forebygge helseskade og sikre produkter som ikke villeder forbrukeren gjennom å utvikle godt regelverk, informere om regelverket til virksomhetene og publikum og føre tilsyn med produkter som reguleres av kosmetikkloven.

Resultater – Én til tre av 100 opplever bivirkninger av kosmetikk

Én til tre prosent av forbrukerne opplever bivirkninger som mild hudirritasjon til mer alvorlig hudallergiske reaksjoner. I visse tilfeller kan forbrukerne bli lurt av villedende påstander og mangelfull merking av produkter. Vi sendte, mottok og fulgte opp flere meldinger om alvorlige bivirkninger og farlige produkt i 2015 gjennom internasjonale meldesystemer enn tidligere.

I 2015 etablerte Mattilsynet og Folkehelseinstituttet et nytt elektronisk meldesystem via Altinn for å registrere bivirkninger ved bruk av kosmetikk. Dette medførte en dobling av meldinger i 2015, totalt 216 meldinger.

For å beskytte forbrukerne mot potensielle langtidseffekter som kreft og fosterskader utarbeidet vi i 2014 særnorske anbefalinger om bruk for ca. 50 farmakologiske aktive stoffer i kosmetikk som ikke er tilstrekkelig regulert i EU. I 2015 avdekket våre tilsyn farmakologiske aktive stoffer i ca. 15 prosent av de undersøkte produktene.

I 2015 bidro Mattilsynet aktivt i EU og Europarådet med å utarbeide bruksbetingelser som skal sikre trygg bruk av stoffer i kosmetikk og kroppsspleieprodukter. Vi tok en aktiv rolle i arbeidet med Europarådets resolusjon for tatoveringspigmenter, som danner grunnlaget for implementering av nasjonal regulering av tatoveringsblekk.

Utfordringer - Krevende å ha oversikt over nye kosmetiske produkter

Kosmetikkregelverket er harmonisert med EU-regelverket. Nye bruksbetingelser for kjemiske stoffer fastsettes jevnlig. Bestemmelser om merking og bruk av påstander er imidlertid ikke like velutviklet som på matområdet.

Kosmetikkbransjen er preget av høy innovasjonshastighet og gjør det krevende for Mattilsynet å ha oversikt og være i forkant.

Det er en utfordring å få forbrukere til å melde inn bivirkninger de opplever, og vi antar det er en betydelig underrapportering på området. Vi antar at meldesystemet for bivirkninger via Altinn vil bedre på dette. Bivirkningsmeldingene vil ikke fange opp langtidsskader fordi det er vanskelig å fastsette hva som er årsaken til den type effekter.

Mange forbrukere handler kosmetikk på nett i utlandet og av useriøse aktører. Det øker risikoen for at forbrukerne kjøper produkter som kan gi helseskader. Derimot er det like trygt å kjøpe kosmetikk på nett som i butikk fra norske, velkjente selskaper.

Planer framover – Mattilsynet fortsetter arbeidet med forebygging

Vi vil fortsette arbeidet med å identifisere bekymringsfulle stoffer i kosmetikk og følge opp de særnorske anbefalingene for slike stoffer.

I 2016 vil vi analysere og føre tilsyn med utvalgte produktområder på kosmetikk. Vi skal også øke innsatsen innen kommunikasjon og veiledning mot bransjen og forbrukere om hva som er trygt og ikke trygt.

I 2016 skal vi fortsette arbeidet med å redusere bruk av villedende påstander om kosmetiske produkter. Vi deltar i arbeidet i EU med å utarbeide en veileder for generelle påstander om kosmetikk. Dette er ett av flere virkemidler som kan bidra til redelig markedsføring og frambud av kosmetiske produkter og bedre etterlevelse av regelverk blant virksomhetene.

Tatovering blir stadig mer populært, særlig i yngre aldersklasser. I 2016 skal vi fortsette tilsynet med tatoveringsprodukter og delta i arbeidet som EU har igangsatt med sikte på et felles-europeisk regelverk om tatoveringspigmenter.

3.6 MATTILSYNET SKAL ARBEIDE FOR Å IVARETA MILJØVENNLIG PRODUKSJON

Nytt plantevernregelverk gir bedre beskyttelse av helse og miljø. Bruken av lusemidler i oppdrettsnæringen øker fortsatt.

Omsetning av plantevernmidler gikk ned, noe som skyldes store lagre fra i 2014. Antibiotikabruken i norsk kjøttproduksjon er fremdeles lav. Etterspørselen etter økologiske varer økte. Økologisk areal og husdyr økte til tross for at det ble færre økologiske landbruksvirksomheter. Bruken av lusemidler i oppdrettsnæringen har økt kraftig siden 2009 som en følge av resistensutviklingen av lusemidlene.

Kort statusbeskrivelse

Norge fikk i 2015 nytt regelverk for plantevernmidler som tok inn EUs regelverk. Nye regler for bruk og godkjenning av plantevernmidler gir bedre beskyttelse av helse og miljø. Det nye regelverket gir oss nye og økte oppgaver i vurdering av godkjenning.

Mål, effektmål og vurdering av måloppnåelse

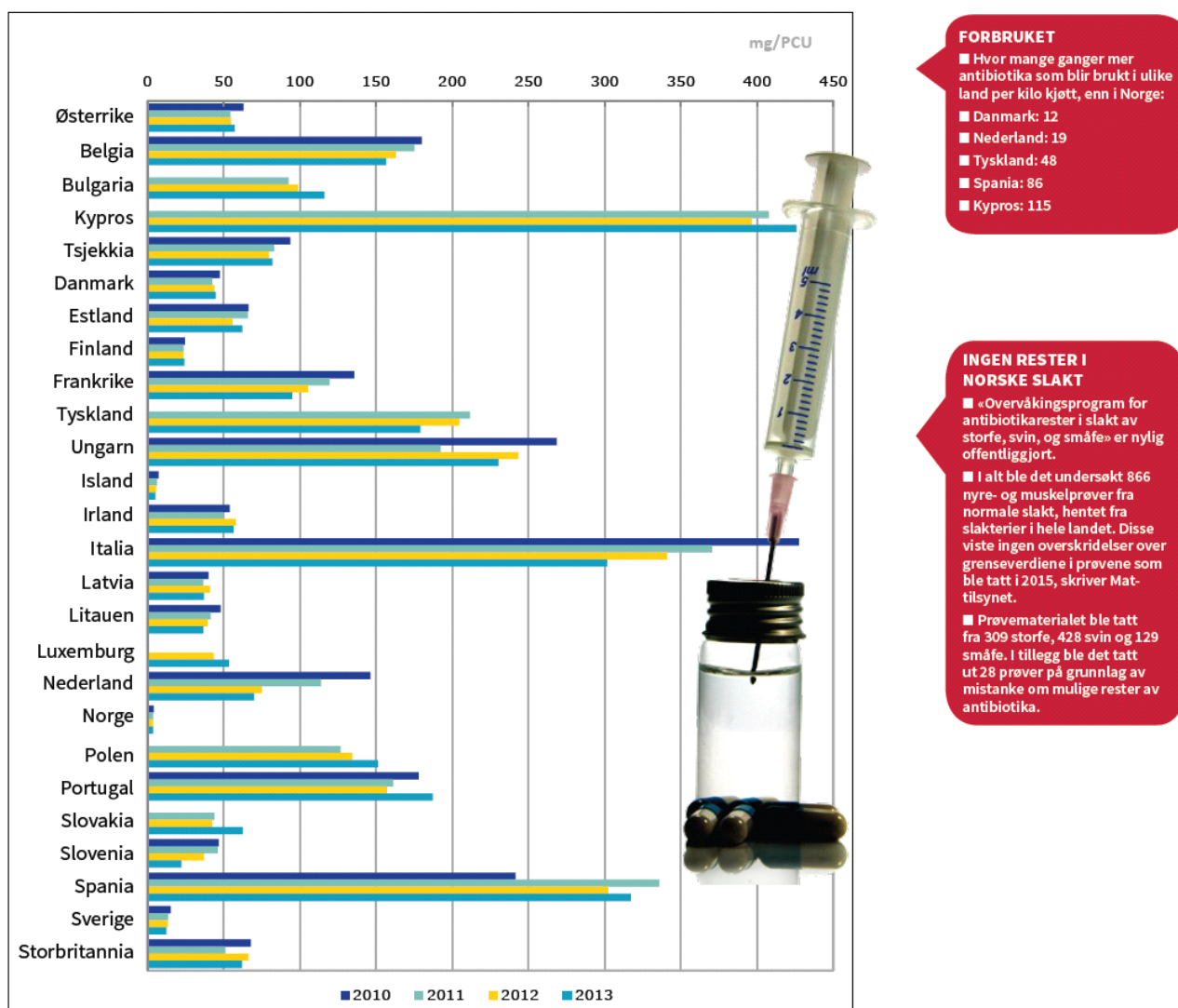
Effektmål: Helse, kvalitet og forbrukerhensyn	
Effektindikator:	Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler
Vurdering av effektindikator:	Middels måloppnåelse
Lavere omsetning på grunn av store lagre	
Omsetning av aktive stoffer gikk ned fra 2014 og helse- og miljørisikoen ble redusert, se tabell 14. Imidlertid skyldes nedgangen at mange hamstret mye pga. meldt avgiftsøkning i 2015. Dermed var omsetning lavere og enkelte preparater med problematiske egenskaper på helse og/eller miljø ble ikke omsatt. Nytt regelverk for godkjenning av plantevernmidler gir bedre beskyttelse av helse og miljø. Det er imidlertid behov for mer veiledning, spesielt om integrert plantevern.	

TABELL 14: BEREGNET HELSERISIKO VED BRUK AV PLANTEVERNMIDLER. GJENNOMSNIET AV 1996 OG 1997 ER SATT SOM ET UTGANGSPUNKT MED 100 PROSENT.

	2011	2012	2013	2014	2015
Omsetning (tonn aktivt stoff)	865	849	793	883	666
Omsetning i % av 1996/1997	118	116	109	121	91
Helserisiko i % av 1996/1997	88	89	79	91	77
Miljørisiko i % av 1996/1997	77	89	80	114	72

Samlet vurdering av måloppnåelse

Indikatorerne på dette området dekker bare plantevernmidler og er dermed ikke egnet til å måle hele området. Isolert sett gikk omsetning og helse- og miljørisiko for plantevernmidler ned i 2015. Siden det var store lagre ved inngangen til 2015 har vi basert på omsetning alene ikke noe grunnlag for å si at helse- og miljørisiko har endret seg siden 2014. Mål for dette området er en redusert risiko på sikt. Med nytt regelverk midtveis i 2015, er det for tidlig å vurdere effektene av dette, vi tror det på sikt vil gi bedre effekter på helse og miljø.

FIGUR 8: ANTIBIOTIKAFORBRUKET I PRODUKSJON AV LANDDYRKJØTT I EUROPA. KILDE: BONDEBLADET.

Antibiotikabruken i norsk kjøttproduksjon er fremdeles lav.

Utslippene av legemiddelrester fra akvakulturnæringen til omkringliggende miljø er gått ytterligere opp i 2015. Ny og mer miljøvennlig teknologi er tatt i bruk, men har ikke klart å erstatte bruk av legemidler i vesentlig grad. Den samlede vurderingen av måloppnåelsen av effektmålet er ikke tilfredsstillende.

Utfordringer framover

All bruk av plantevernmidler og medisiner har miljøkonsekvenser. Våre kunnskapsstøtteinstitusjoner har meldt inn en rekke innspill til ny stortingsmelding om landbrukspolitikken om utvikling av metoder for større effekt med mindre forbruk. Vi må følge opp med tilrettelagt regelverk og tilsyn.

Det er behov for mer kunnskap om effektene av lusemidler på omkringliggende miljø. I tillegg må bevisstheten hos fiskehelsepersonell om deres miljøansvar, styrkes.

Strategiske grep og prioriteringer framover

Vi skal lage ny handlingsplan for plantevernmidler. Planen skal spesielt ta for seg håndtering av avfall som kan inneholde plantevernmiddelrester, kravet om anvendelse av prinsippene for integrert plantevern, journalføring og forbudet mot spredning av plantevernmidler på arealer som er åpne for allmenn ferdsel.

Innføring og opplæring av våre ansatte i nytt system for godkjenning samtidig som vi skal overholde de strenge fristene som regelverket gir, blir en viktig oppgave framover.

Tiltak for redusert antibiotikabruk er omtalt i kap. 3.3.3 om dyrehelse.

Den økte etterspørselen etter økologiske varer fortsetter fra tidligere år. Arbeide for et godt og riktig økologiregelverk blir derfor viktig også framover.

Legemiddelkampanjen i akvakulturnæringen vil bidra til å øke bevisstheten hos fiskehelsepersonell for deres miljøansvar. Det er også viktig at rammevilkårene for utvikling av ny teknologi er godt koordinert mellom ansvarlige etater slik at det ikke blir et forsinkende ledd.

3.7 MATTILSYNETS ARBEID MED VERDISKAPING OG MARKEDSADGANG

Sikrer norske matvarer adgang til mange markeder

Mattilsynet utstedte 50 000 attester og sikret norske varer tilgang til markeder over hele verden. Stadig flere tilleggs- og særkrav fra ulike importland gjør arbeidet vanskeligere og mer krevende.

Mål – Skape tillit til norsk matforvaltning og sikre adgang til markeder

Mattilsynet spiller en avgjørende rolle for å sikre eksport av norske varer fra fisk og dyr. Felles for handel både innenfor og utenfor EØS-området, er at Mattilsynet stiller som garantist for at kravene i mottakerland er oppfylt for varene som eksporteres. Mesteparten av norsk matvareeksport går til EØS-området. Den glir sømløst og uten ekstra krav om dokumentasjon fra Mattilsynet.

Målet med markedsadgangsarbeidet er å inngå og vedlikeholde avtaler med andre land som sikrer eksport av norske varer fra fisk og dyr.

Vi skal bygge, opprettholde og sikre tillit til vårt nasjonale kontrollsystem, norske varer og eksportvirksomhetene.

Vi skal ha et effektivt system for attestutstedelse som sikrer trygg og enklest mulig vareflyt.

Resultater – Krevende å sikre eksport uten komplikasjoner

Vi vurderer måloppnåelsen som god. Det aller meste av eksporten går uten komplikasjoner. Vi eksporterer sjømat til 143 land. Særkrav fra enkeltland krever mye merarbeid og innebærer usikkerhet eller stans i eksporten.

Mattilsynet bruker mye ressurser på å utstede attester. I 2015 utstedte Mattilsynet ca. 50 000 eksportdokumenter til handel utenfor EØS-området. Ca. 45 000 attester var for fisk og fiskevarer og ca. 5 400 attester for landbaserte produkter.

Antallet utstedte eksportattester har vært stabilt de siste årene. Forskjellen fra tidligere år er at det ikke lenger utstedes attester for eksport til Russland som følge av russisk importforbud av norsk fisk siden august 2014.

Mattilsynet jobbet mye overfor kinesiske myndigheter for å få på plass en avtale som møtte det kinesiske kravet om garanti for ILA-fri laks. Det ble oppnådd enighet om nye formuleringer i attesten.

Eksporten har likevel stoppet opp ettersom Kina har innført et svært omfattende kontrollregime på all norsk laks.

Etter at Russland innførte importforbud av norsk sjømat har eksporten til Hviterussland økt. Bearbeidet hviterussisk sjømat basert på norske råvarer kan fritt eksporteres fra Hviterussland til Russland. For å etablere en god kontakt mot hviterussiske myndigheter besøkte Mattilsynet hviterussiske myndigheter i 2015.

Den eurasiske økonomiske union har vært på en inspeksjon i Norge i 2015. Etter at Mattilsynet og de russiske veterinærmyndighetene ikke ble enige om inspeksjonslisten og inspeksjonen derfor ble avlyst, tok Hviterussland initiativet til en ny inspeksjon. Inspeksjonen ble gjennomført høsten 2015 med både hviterussiske og russiske inspektører som deltagere. I alt 18 virksomheter ble inspisert. Av disse fikk seks virksomheter lov til å fortsette med eksport til Hviterussland.

Eksporten av storfe til Japan ble stoppet etter at Norge fikk konstatert sitt første tilfelle av atypisk kugalskap i februar 2015. Etter omfattende innsats ovenfor japanske myndigheter ble eksporten åpnet igjen i februar 2016.

ESAs revisjoner av Mattilsynet bidrar til å styrke tillit til norsk matforvaltning. Det ble i 2015 gjennomført inspeksjoner av kontrollsystemer innen fiskeindustrien og skjellnæringen, samt en fact-findings-mission sammen med FVO på akvakultur.

ESA reviderte også hvordan vi verifiserer effekten av importkontrollsystemene. ESA konkluderte med at vi er kommet ut av startgropen når det gjelder utvikling av adekvate verifiseringssystemer og prosedyrer både på importkontrollområdet og generelt i Mattilsynet.

Utfordringer – Rekker ikke over alle markeder, trenger å prioritere

Norge er en stor sjømatnasjon, men en liten aktør i internasjonal politikk. Det betyr at vi hele tiden må tilpasse oss andre lands krav. Stadig flere land setter internasjonale standarder til side til fordel for egne særkrav for import. De siste årene har det særlig kommet krav på dokumentasjon av fravær av fiske sykdommer. Resultatet er mange og komplekse attester. I noen tilfeller kan kravene være politisk motivert eller skyldes proteksjonisme i mottakerlandet.

Enkelte importland godtar ikke våre offisielle lister over godkjente virksomheter, og krever i stedet egne lister. Dette betyr betydelig merarbeid.

Attestporteføljen på 200 ulike eksportdokumenter er voksende. Den blir mer komplisert å følge for eksportører og krevende å holde vedlike. Det er krevende å forholde seg til regelverk fra andre land, ikke minst i tilsynet.

Det globale markedet endrer seg raskt, og det er utfordrende å følge opp og raskt tilpasse seg endringene.

Forventninger fra norske eksportører er økende. De ønsker høyt servicenivå, økt tilgjengelighet og nye tekniske løsninger tilpasset eksporten som ofte har tidskritisk logistikk og hvor mye av aktiviteten foregår utenfor ordinær kontortid.

Det er en krevende oppgave for Mattilsynet å møte alle krav og forventninger fra eksportører og stadige endrede krav fra importland, samtidig som vi skal betjene den løpende eksporten. Mattilsynet må derfor prioritere strengt på dette området og næringen må bidra.

Planer framover – Prosjekt for å effektivisere eksportarbeidet

Vi har startet oppdraget med å jobbe med løsninger for effektivisering av arbeidet med utsteding av eksportattester. En prosjektgruppe skal fram til høsten 2017 jobbe fram løsninger.

Vi vil søke en tydeligere felles prioritering mellom bransje, Mattilsynet og det politiske nivået for å konsentrere arbeidet mot de viktigste markedene.

For å komme raskt i gang med attestforhandlinger og ha eksportattester med rett innhold tilgjengelig for eksportørene så tidlig som mulig, vil vi samarbeide mer med næring, næringens organisasjoner, departementer og andre lands myndigheter.

3.8 SLIK HAR MATTILSYNET ARBEIDET I 2015

3.8.1 Arbeid med effektivisering, utvikling og kontinuerlig forbedringer

Mattilsynet har lagt et godt grunnlag for å videreutvikle og effektivisere virksomheten

Mattilsynet gjennomførte en omfattende omorganisering i 2015 for å møte utfordringene framover. Vi har blant annet redusert antall regioner fra åtte til fem, og antall ledere er redusert med 30 prosent. Vi jobber videre med å få den nye organisasjonen til å fungere som den er tenkt.

Mål

Mattilsynet omorganiserte i 2015. Målet med omorganiseringen var å utvikle og tilpasse oss samfunnets og brukernes behov fram mot 2020. De fire strategiske satsningene er:

- synlig og tydelig
- effektiv og moderne
- kunnskapsbasert
- attraktiv arbeidsplass

Målet er en organisasjon der god samhandling og kunnskapsdeling sikrer en effektiv og enhetlig gjennomføring av samfunnsoppdraget gjennom realisering av strategien fram mot 2020.

Resultater – Mattilsynet har endret organisasjonsstrukturen

Omorganiseringen har lagt et godt grunnlag for et mer enhetlig og effektiv forvaltning. Den regionale virksomheten er samlet i ett forvaltningsnivå og antall regioner er redusert fra åtte til fem. På hovedkontoret er arbeidet med regelverk og styring og utvikling av tilsynet samlet i tre avdelinger med hver sine fagområder. Det er også opprettet en egen IKT-avdeling for å styrke arbeidet med digitalisering.

Omorganiseringen medførte 30 prosent færre ledere, større lederspenn og mer fjernledelse. Forutsetningene for å utvikle et mer enhetlig tilsyn er forbedret ved at regionene har fått et tydeligere ansvar for den faglige kalibreringen av det utøvende tilsynet og gjennom at klagesaksbehandlingen er lagt til hovedkontoret.

For å utvikle Mattilsynet i samsvar med strategien og formålet med omorganiseringen, har vi arbeidet med nye arbeidsplassløsninger i Mattilsynet. Prosjektet Fremtidens arbeidsplass har arbeidet ut fra målet om areal- og kostnadseffektive kontorløsninger som tilrettelegger for økt samhandling og komptansedeling.

Vi sluttførte i 2015 arbeidet for å innføre en landsdekkende smilefjesordning. I tillegg til at ordningen vil gi forbrukerne bedre informasjon om de hygieniske forholdene ved et serveringssted, vil dette medføre en effektivisering av tilsynsvirksomheten. Smilefjestilsynet er et mobilt tilsyn som avsluttes i virksomheten.

Vi har i stor utstrekning tatt i bruk skype og video til møter. Dette har gjort det lettere å ha møter på tvers av geografisk plassering, og gjort det mulig å redusere antall fysiske møter.

Vi har rapport både interne og eksterne tidstyver i DIFIs rapporteringssystem. De interne tidstyvene er også registrert i vår forbedringsportal. Flere tiltak er gjennomført for å redusere tidstyver og bidra til kontinuerlig forbedring, bl a etablering av kvalitetsnettverk, prosjektet Klart Språk, registrering av vannverksdata og utvikling av ny tilsynsrapport for smilefjes. Forbedringsarbeidet er forankret i kjerneaktivitetene gjennom kvalitetsnettverk. Mattilsynet fikk i 2015 innvilget søknad om kompetansemidler av Difi for å kunne starte opp et oppfølgingsprosjekt etter tidstyv-prosjektet i samarbeid med Høgskolen i Lillehammer. Prosjektet omhandler arbeid med å videreutvikle en kultur for kontinuerlig forbedring gjennom blant annet aktiv medarbeidermedvirkning.

Mattilsynet jobber også kontinuerlig med utvikling og forbedring av arbeidsprosessene.

Utfordringer – Ny organisasjon er under utvikling

Den nye organisasjonsmodellen forutsetter utstrakt arbeid på tvers av de organisatoriske enhetene. Vi skal bruke kompetanse der den er og koordinere virksomheten slik at vi opptrer enhetlig og konsistent. Dette stiller nye krav til leder- og medarbeiderutvikling. Medarbeiderne ble ved omorganiseringen innplassert i de enhetene hvor de kunne gjenfinne hovedtyngden av sine oppgaver, og der den enkeltes kompetanseprofil passet best med enhetens oppgaver og ansvar. Utfordringen framover blir å tilpasse og utvikle enhetenes kompetanse og ressurser til behovene fram mot 2020.

Arbeid med videre oppfølging av tidstyver og kontinuerlig forbedring er viktig for å utvikle en lærende organisasjon.

Det er et potensial for å utvikle mer effektive arbeidsprosesser basert på forbedret metodikk og bruk av ny teknologi.

Planer framover – Kompetansen skal utnyttes bedre og nye arbeidsmåter utvikles

Fortsatt gjenstår tilpasninger før arbeid i team, arbeidsgruppe og prosjekt er tatt i bruk på en effektiv måte. Nye arbeidsmetoder skal understøttes av tilpassede arbeidsplasser i åpne gruppebaserte løsninger. Slik tilpasning vil skje i forbindelse med inngåelse av nye husleiekontrakter for kontorstedene våre etterhvert som gjeldende avtalene utløper.

I 2016 vil vi arbeide videre med å utvikle organisasjonens arbeidsmetoder og verktøy. Vi vil arbeide videre med den nye tilsynsmetodikken og de teknologiske løsningene som følger av smilefjesordningen. Dette vil ha overføringsverdi til andre tilsynsområder slik at tilsynet generelt blir mer effektivt. Hovekontoret skal styrke sin rolle innen styring og utvikling av virksomheten.

Kvalitet skal være et tema i de interne styringssamtalene. Arbeidet med tidstyver skal følges opp videre og sluttrapporten fra Høgskolen på Lillehammer om arbeid med å videreutvikle kultur for kontinuerlig forbedring vil være et grunnlag for å arbeide videre.

3.8.2 Regelverksutvikling og internasjonalt arbeid

Regelverksutvikling er omfattende og krevende, men god måloppnåelse

Mattilsynet tok en aktiv rolle i utvikling av nytt regelverk også i 2015, og vi vurderer gjennomføringen av EØS-regelverket som tilfredsstillende. I 2016 prioriterer vi å videreutvikle regelverksprosessene og å effektivisere implementeringen av nytt regelverk.

Mål

Regelverket Mattilsynet forvalter er svært omfattende og omhandler alle sider ved matkjeden fra jord og fjord til bord. Den klart største delen av regelverket er EØS-regelverk.

Det er viktig for Norge å fange opp nye forslag til nytt regelverk på et tidlig stadium. Mattilsynet må delta aktivt i relevante ekspert- og arbeidsgrupper og komiteer i hele prosessen. Mattilsynet skal være tydelige på norske posisjoner og informere åpent til næring og publikum om nytt regelverk. I 2015 prioriterte Mattilsynet følgende områder:

- Nye grenseverdier for kvikksølv i fisk
- Nytt regelverk for legemiddelrester i mat
- Datagrunnlag for grenseverdier for rester av plantevernmidler i fisk og fiskeprodukter
- One Health og antimikrobiell resistens
- Innspill til Kommisjonen om modernisering av kjøttkontrollen på tamrein (samarbeid med Sverige og Finland)
- Påbegynt arbeid med felles standarder for akvatisk dyrehelse i samarbeid med andre laksefiskproduserende land

Når EU har vedtatt nytt regelverk, skal Mattilsynet gjennomføre EØS-relevant regelverk på matområdet i norsk rett.

Regelverket skal være enkelt å forstå og bruke.

Mattilsynet skal medvirke til utvikling av internasjonale standarder og ivareta norske interesser i Codex (mat), OIE (dyr) og IPPC (planter).

Resultater

Mattilsynet deltok aktivt i arbeidet med regelverksutvikling i EU og EØS i 2015. Vi har i 2015 jobbet målrettet med å fange opp og gripe fatt i problemstillinger og arbeid med nytt regelverk på et tidlig tidspunkt gjennom gode forberedelser og aktiv deltakelse. Vi deltok i over 250 møter. Vi gjennomførte hver uke forberedende møte med departementene for å forankre norske posisjoner og utarbeidet halvårlige EØS-prioriteringer.

For å sikre åpenhet og involvering av næringen og andre berørte parter, la vi ut informasjon på vår hjemmeside. Vi prioriterte også samarbeid med de nordiske landene for å kunne påvirke beslutningene.

Vi vurderer gjennomføringen av EØS-regelverket i 2015 som tilfredsstillende. 72 prosent av EØS-regelverket ble fastsatt innen fristen, som er noe under målsettingen.

23 nasjonale forskrifter ble fastsatt i 2015. Elleve av disse har bidratt til forenklinger for næringen, mot kun én i 2014. Den utviklingen er vi fornøyde med. Det er usikkert om denne indikatoren gir et godt bilde av hvor vellykket arbeidet med det nasjonale regelverket er.

TABELL 15: INDIKATORER FOR MÅLOPPNÅELSE I PROSESSEN REGELVERKSUTVIKLING OG FORENKLING

Prosess	Indikatorer	2013	2014	2015
Utvikle regelverk	Antall EØS-notater på stadium 1 og 2 behandlet i SUMO (spesialutvalget for matområdet) - indikator for om vi er tidlig ute	27	18	12
	Antall implementeringer av EØS-regelverk innen frist sett opp mot totalt antall implementeringer som skulle ha vært gjennomført (også iht. forenklet prosedyre)	75 %	74 %	72 %
	Regelrydding – antall forskriftsendringer med forenkling av regelverket	9	1	11
	Informasjon om regelverksutvikling på nett – antall besøk	39 402 ¹⁰	46 968	73 856

¹⁰ Omlegging i tellemåte grunnet nye nettsider

Tallene i tabellen viser at vi vært tidlig ute med å starte arbeidet nasjonalt i tolv saker i 2015. Det økte antall besøk på vår informasjon om regelverksutvikling på nett betyr at vi har hatt betydelig flere lesere fra næringen og andre berørte parter i regelverksprosessen enn tidligere år.

Andre internasjonale arenaer

Mattilsynet er Norges kontaktpunkt og har ansvaret for koordineringen av Codexarbeidet. Vi har etablert gode rutiner for forberedelse, deltakelse og rapportering fra møtene. Norge ble i 2015 valgt til å representere Europaregionen i Codex Eksekutivkomiteen for de neste to årene.

Mattilsynet har prioritert arbeidet i de horisontale komitéene som f.eks. komiteene for henholdsvis tilsetningsstoffer, plantevernmidler, hygiene og merking av mat.

Norge har hatt ansvar for Fiskekomiteen. Dette arbeidet ble i hovedsak avsluttet i 2015, men følges opp elektronisk ved behov, og Norge har fortsatt ansvaret for å fullføre arbeid som gjenstår.

I 2015 bidro Mattilsynet med data og synspunkter i flere viktige saker:

- Standard for fiskeoljer
- Grenseverdier for kvikksølv i fisk
- Økologisk akvakultur
- Bruk av veksthormoner i kjøttproduksjon/ rester i maten

Vi har også bidratt til at JECFA, den vitenskapelige risikovurderingskomiteen til Codex, har vurdert flere lakselusmidler som er tillatt brukt i EØS, men ikke i USA.

Sammen med Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) arrangerte Mattilsynet et seminar om helse hos akvatiske dyr i 2015.

Norge og Chile er begge store lakseprodusentene med mange av de samme utfordringene. Samarbeid er viktig for å påvirke relevante standarder. I 2015 inngikk Mattilsynet en avtale med Chile, der begge parter forplikter seg til å utveksle erfaringer og ideer om hvordan standardene kan utvikles.

Mattilsynet deltok på møtet i kommisjonen for plantesanitære tiltak under IPPC (CPM). Hvordan få til en bedre implementering av IPPCs standarder og en bedre samhandling mellom standardutvikling og – implementering, var blant de viktige strategiske diskusjonene i IPPC/CPM.

I 2015 deltok Mattilsynet på ett møte i Europarådets ekspertgruppe for kosmetikk og ett møte i styringsgruppen for kosmetikk og matkontaktmaterialer.

På den nordiske arenaen deltar Mattilsynet aktivt i det nordiske samarbeidet organisert under Nordisk ministerråd. Administrerende direktør deltar i Embedsmannskomiteen for Livsmedel (EK-FJLS) og Mattilsynet deltar i de tre arbeidsgruppene under komiteen:

- Nordisk arbeidsgruppe for mikrobiologi, dyrehelse og dyrevelferd (ledes av Mattilsynet)
- Nordisk arbeidsgruppe for matforvaltning og forbrukerinformasjon
- Nordisk arbeidsgruppe for kosthold, mat og toksikologi

Gjensidig informasjon om aktiviteter og erfaring er et viktig punkt på disse møteplassene for å utnytte nordiske ressurser og kompetanse. Arbeidsgruppene initierer og gjennomfører prosjekter.

Utfordringer

For å kunne ivareta norske interesser er Mattilsynet avhengige av best mulig oversikt over status, interesser og synspunkter fra næringene og forbrukerne. Det er behov for å styrke samhandlingen med interessentene i Norge som berøres av endret og nytt regelverk.

Regelverksprosessen bør effektiviseres for å frigjøre ressurser til de viktigste sakene og for å bli mer kunnskapsbaserte. Målet er å bruke mindre tid på implementering og å styrke innsatsen i selve utviklingen av endret eller nytt regelverk på viktige områder.

Codex jobber for å effektivisere arbeidet. Vi er opptatt av at verdier som åpenhet, inkludering og konsensus ivaretas også i framtiden. Det er viktig at standarder og veiledninger Codex utarbeider faktisk blir benyttet, spesielt i handelssituasjoner. Dessverre opplever vi at de altfor ofte settes til side, noe som medfører utfordringer i handelen.

Norge har ikke lenger en fast representant i noen av kommisjonene i OIE. Derfor må vi samarbeide tett med land som deler våre mål og som er representert. Vi må også arbeide aktivt for å bli utnevnt som representanter i ad hoc-grupper kommisjonene etablerer, først og fremst på området akvatiske dyr.

Andre land bruker stadig oftere fiskehelsekrav med henvisning til OIE- standarder som argument for å regulere markedsgangen. Mattilsynet havner ofte i ressurskrevende forhandlinger for å forsøke å løse tvister. Vi forventer flere slike handelsutfordringer i årene framover.

Planer framover

Vi vil videreutvikle koordineringen av EØS-arbeidet.

Vi vil også videreutvikle regelverksprosessen, det vil si implementeringen av endret eller nytt EU- og EØS-regelverk i Norge, i samsvar med ny utredningsinstruks. Instruksen vil gi oss større muligheter til å forenkle prosessen fra regelverk er vedtatt i EU/EØS til det blir gjeldende i norsk rett. Samtidig vil vi se nærmere på måleverktøy og indikatorer for å vurdere regelverksarbeidet.

Vi vil forberede og tilrettelegge organisasjonen slik at vi er forberedt på å gjennomføre ny kontrollforordning, ny dyrehelselov og annet nytt regelverk på en helhetlig og koordinert måte. Vi vil starte arbeidet med å oppdatere dokumentasjonen i kvalitetssystemet og forbedre verktøyene vi bruker i regelverksprosessen.

3.8.3 Tilsyn

Tilsynsmetodene skal effektiviseres ytterligere

Tilsynsproduksjonen for 2015 er tilfredsstillende i et år med omfattende omstilling av hele Mattilsynet. I 2016 er ett av målene å styrke kunnskapen om effekten av tilsynsvirksomheten vår.

Mål – Effektivt og enhetlig tilsyn og tilpasset virkemiddelbruk

Et viktig virkemiddel for å nå Mattilsynets overordnede mål, er å føre tilsyn med regelverksetterlevelse fra jord og fjord til bord.

Tilsynsmetodene skal være effektive og virkemiddelbruken skal være tilpasset risikosituasjonen. Utvalgte områder skal følges opp med teambaserte tilsyn og kjede-/konserntilsyn. Vi skal behandle like saker likt, og tilsynsstøtteverktøyet (MATS) vårt skal være egnet til å planlegge, utføre og ferdigstille alle typer tilsyn, og gi informasjon om aktiviteten.

Det skal som hovedregel startes opp to nasjonale tilsynsprosjekter hvert år. Formålet er å kartlegge regelverksetterlevelse, status på angjeldende fagområde og å øke kompetansen. For å vurdere i hvilken grad de ulike tilsynsprosjektene bidrar til å gjøre tilsynet gjennomgående mer enhetlig, skal det gjennomføres evalueringer.

Resultater – Smilefjes gir mulighet for effektivisering av tilsynet

Tilfredsstillende tilsynsproduksjon

Vi vurderer måloppnåelsen i 2015 som tilfredsstillende. I 2015 gjennomførte Mattilsynet 68 113 tilsyn, mot 71 071 i 2014. Arbeid i forbindelse med omorganiseringen av Mattilsynet, en stillingsstopp med

påfølgende redusert bemanning og flere ressurskrevende tilsyn vurderes måloppnåelsen som tilfredsstillende. For nærmere detaljer, se vedlegg 3: Statistikk.

Resultatene fra tilsynet viser at avvik de siste tre årene har gått ned. I 2013 fant vi avvik fra regelverket hos 58 prosent av virksomhetene vi førte tilsyn med, i 2015 var tallet 55 prosent. Vi finner oftest avvik ved tilsyn på drikkevannsområdet (59 prosent) og minst hyppig ved tilsyn etter dyrevelferdsloven (38 prosent). Resultatene tyder på at regelverksetterlevelsen i virksomhetene er bedret, men dette avhenger av hvor risikobasert vårt tilsyn er.

Variasjonen mellom regionene med hensyn til avvik ved ulike typer tilsyn, har blitt mindre de siste tre årene. Dette kan indikere at Mattilsynet utøver et mer enhetlig skjønn. Variasjonsbredden mellom regionene i 2015 er minst på fiskehelse og størst på drikkevann. Regionale og interregionale fagfora på sentrale fagområder har gjennom arbeidet med kalibrering av tilsynet, har bidratt til et mer enhetlig tilsyn.

Klagesaker

Ved omorganiseringen reduserte Mattilsynet antallet førsteinstanser fra rundt 60 til fem og antallet klageinstanser fra åtte til én og den er lagt til hovedkontoret. At klagesaker for hele landet avgjøres av én enhet, skaper gode forutsetninger for enhetlig forvaltning. Dette gjør det enklere å behandle like saker likt. Klagesaksbehandling gir erfaring med bruk av forskrifter, retningslinjer og veiledere, noe som synliggjør styrker og svakheter i regelverket.

Antall klagesaker er redusert fra 293 i 2014 til 250 i 2015. Av de 250 innkomne sakene, ble 175 avgjort i 2015, av disse fikk 23 et annet resultat etter klagesaksbehandlingen. Av de 175 avgjorte klagesakene, ble 81 prosent behandlet innen tre måneder etter at de ble mottatt, 13 prosent av sakene ble behandlet innen seks måneder. Av de 250 innkomne sakene var det 71 som gjaldt dyrevelferd, 60 som gjaldt dyrehelse og 43 som gjaldt fiskehelse/fiskevelferd. Fiskehelse og fiskevelferd har størst volum målt i tidsbruk. Tallene inkluderer ikke klagesaker hvor regionen omgjorde eget vedtak.

Mattilsynet anmeldte 75 personer/virksomheter i 2015

Regionene rapporterer om politianmeldelse av 75 personer/virksomheter i 2015. Antall anmeldelser har økt i forhold til 2014. Dette skyldes blant annet en økende bevissthet blant våre ansatte om at alvorlige brudd på regelverket skal anmeldes. De 75 anmeldelsene fordeles slik.

TABELL 16: ANTALL POLITIANMELDELSER RAPPORTERT INN FRA REGIONENE

Aktuell lov	Antall anmeldelser
Brudd på dyrevelferdsloven	35
Brudd på matloven	25
Brudd på dyre- og fiskehelselovgivningen	13
Brudd på dyrehelsepersonelloven	2
Totalt antall anmeldelser	75

I tillegg anmeldte Mattilsynet åtte saker om trusler mot offentlig tjenestemann. Disse anmeldelsene følges tett opp mot politiet. Det ble også lagt vekt på å følge opp påtalemessige avgjørelser og forberede våre ansatte som skal vitne i rettsaker. Alle forelegg og dommer på våre områder registreres i et søkbart register. Oversikt over antall politianmeldelser er basert på manuell optelling og innrapportering fra regionene.

Domstolene behandlet i 2015 16 saker, hvorav 14 straffesaker, én sivil sak og én midlertidig forføyning. Ti av disse saker gjaldt dyrevelferdsloven, tre dyrevelferds- og matloven, to matloven og én dyrehelsepersonelloven. Én sak ble behandlet i Høyesterett, to saker i lagmannsrett og resten i tingrettene.

Flere straffesaker som ble avgjort i 2015 stammer fra anmeldelser tidligere i år. Alle straffesakene endte med domfellelse i form av betinget eller ubetinget fengsel og i noen tilfeller også bot. I åtte av sakene ilet domstolen forbud mot dyrehold. I de to sivile sakene ble staten frifunnet.

Nasjonal smilefjesordning for tilsyn med serveringssteder.

Mattilsynet utviklet i 2014 og 2015 en nasjonal smilefjesordning for tilsyn med serveringssteder. Arbeidet bygger på erfaringene fra en flerårig pilot. Tilsyn etter smilefjesordningen gjennomføres over hele landet fra januar 2016. Formålet med smilefjesordningen er å gi forbrukerne informasjon om resultatene av Mattilsynets tilsyn med serveringssteder, slik at de kan ta egne, informerte valg. Ordningen innebærer at Mattilsynet utarbeider en smilefjesrapport med en hovedvurdering i form av ett av tre mulige smilefjessymbol.

Virksomheten plikter å henge smilefjesrapporten opp på stedet, godt synlig for forbrukerne. Smilefjesrapporten er et sammendrag av og kommer i tillegg til den tilsynsrapporten som allerede i dag utarbeides og sendes virksomheten etter tilsyn. Tilsynsresultatene vil også bli publisert digitalt av Mattilsynet. Ordningen medfører ingen endring i regelverket Mattilsynet fører tilsyn etter. Denne formen for tilsyn skal føre til en effektivisering.

Enhetlig tilsyn

Omorganiseringen medførte at de nasjonale fagforaene ble omstrukturert og ansvaret for dem ble fordelt mellom regionene. Den primære oppgaven til de interregionale fagforaene er å sikre enhetlig tilsyn innen sine respektive fagområder, og på tvers av områdene. De interregionale fagforaene støttes av tilsvarende regionale fagfora i den enkelte region.

Utfordringer – Kunnskap om hva som gir best regeletterlevelse

Vi har i flere år arbeidet for å øke antall tilsyn. Det kan være andre tiltak fra Mattilsynets side som kan ha vel så god effekt på regeletterlevelsen som antall tilsyn. Det er krevende å måle effekten av arbeidet vårt, for eksempel hvordan veiledning påvirker virksomhetenes regelverksetterlevelse i forhold til tilsyn med etterfølgende virkemiddelbruk.

Vi har fremdeles utfordringer med å gjennomføre et tilstrekkelig enhetlig tilsyn, hvor målet er at faglige, skjønnsmessige vurderinger og virkemiddelbruken skal være lik. Indikatorene vi bruker for å vurdere hvor enhetlig tilsynet er (variasjon i regeletterlevelse og variasjon i virkemiddelbruk) er heller ikke så gode for å vurdere enhetlighet. Det hefter også usikkerhet ved indikatorene.

Data om tilsynsarbeidet er til dels vanskelig tilgjengelig for bruk i analyser og vurderinger i forbindelse med planlegging og prioritering av kommende tilsynsarbeid. Vi må utvikle en hensiktsmessig informasjonsmodell og lagre dataene i et egnet datavarehus for å gjøre dataene bedre tilgjengelig til rapporter og analyser.

En stor del av inspektørens saksbehandling etter tilsyn er komplisert og tidkrevende, slik at omfanget av kontorarbeid kan gå ut over tilsynsproduksjonen. Vi har behov for å effektivisere både selve tilsynet og saksbehandlingen.

Vi kan utvikle det tverretatlige samarbeidet videre for å sette oss bedre i stand til å avdekke bevisste regelverksbrudd og kriminalitet på fagområdene vi har tilsynsansvar for.

Planer framover – Mer effektive tilsynsmetoder og mer enhetlig tilsyn

Rollen til de interregionale fagforaene skal videreutvikles.

I 2016 setter vi i gang arbeid for å utrede og utvikle en metode for kjede-/konserntilsyn, det vil si et helhetlig og samordnet tilsyn med virksomheter som tilhører en og samme produksjons- eller

forretningskjede. Vi skal også utvikle en metode for tilsyn på områder som krever spesialisert kompetanse.

Vi arbeider med et system for å risikoklassifisere virksomhetene vi fører tilsyn med, slik at innsatsen kan settes inn der den trengs mest. Vi starter opp et arbeid for å få bedre kunnskap om effekten av arbeidet vårt.

Vi styrker inspektørenes kompetanse innenfor virkemiddelbruk, jf. kap. 4.2 om Tilsynsskolen. Vi vil videreutvikle det mobile tilsynsstøttesystemet vi har tatt i bruk for smilefjesordningen, og utvikle mobile løsninger for andre relevante områder.

Vi skal arbeide for å få ned tiden som medgår til klagesaksbehandlingen.

Vi utvikler samarbeidet vårt med de egne dyrekrimenhetene som er opprettet som pilotordninger i to politidistrikt. Vi vil også utrede et mer systematisk arbeid for å avdekke kriminalitet i forbindelse med import, produksjon og omsetning av matvarer.

3.8.4 Beredskap

Ingen store hendelser i 2015, men vi øver og forbereder oss

I 2015 var det ingen store beredskapshendelser, men mange mindre som vi håndterte sammen med andre berørte aktører. Den nasjonale beredskapsøvelsen avdekket forbedringspunkter i krisekommunikasjonen og beredskapsfunksjonene i den nye organisasjonen. Vi må derfor trene jevnlig.

Mål

Mattilsynet skal håndtere små og store hendelser som kan true folkehelsen, mattryggheten og plante-, landdyr- og fiskehelsen.

Vi skal styrke atomberedskapen i samarbeid med Strålevernet.

Resultater

I 2015 har det ikke vært noen store nasjonale hendelser. Vi håndterte imidlertid fortløpende hendelser av ulik omfang på de fleste områder. Hendelsene gjør at vi løpende får testet ut vår beredskapskompetanse. Erfaringen fra disse tilsier at vi er en god beredskapsorganisasjon, men at det fortsatt er forbedringspotensial i organisasjonen.

Mattilsynet samarbeider godt med kommunehelsetjenesten, kunnskapsinstitusjonene, andre etater og næringen i bekjempelse av utbrudd. Dette er de største hendelsene vi håndterte i 2015:

ILA i Nord-Norge

Det var 12 utbrudd av den sterkt tapsbringende fiske sykdommen Infeksiøs lakseanemi (ILA). Utbruddene blir håndtert gjennom forsterket linje i det ordinære tilsynet. Det betyr at tilsynspersonell er omdisponert for lengre perioder. Det er for tidlig å konkludere om vi har klart å stanse utbruddene.

Kugalskap og flaggermusrabies

Påvisning av alvorlige smittsomme dyresykdommer gir beredskapsmessige utfordringer. Det ene tilfellet av spontan kugalskap i Nord-Trøndelag har gitt et års etterarbeid for å kunne fortsette å eksportere husdyrprodukter. Det ble også for første gang påvist flaggermusrabies i Norge. Den største utfordringen var å formidle at smittefaren for mennesker og husdyr var minimal samtidig som rabies er en fryktet sykdom vi absolutt ikke må få inn i landet. Ved begge hendelsene fungerte kommunikasjonen med samfunnet godt og mediebildet var saklig.

MRSA

Den unike norske kartleggingen og tiltakene mot husdyrassosiert MRSA i svinenæringen hadde i 2015 beredskapsmessig karakter. Situasjonen tilspisset seg ved påsketider og region Midt ble utpekt som styrende region. Regionen valgte å sette stab de første dagene og forsterket linje i oppfølgingen.

Ekstremvær

Mattilsynet lokalt var flere ganger i beredskap i forbindelse med ekstremvær og ras for å sikre dyrevelferden.

Mat

Det er ikke registrert noen større nasjonale utbrudd på matområdet i 2015, til forskjell fra de siste 7-8 siste årene hvor det har vært ett eller flere nasjonale utbrudd hvert år. Vi kjenner ikke noen spesifikk årsak til dette. Det er håndtert en rekke mindre matbårne utbrudd.

I 2015 mottok utbruddsvarslingssystemet Vesuv 169 varsler om mistenkte eller bekreftete utbrudd av smittsom sykdom, mot 144 i 2014. De fleste utbruddene ble varslet fra Mattilsynets lokale kontorer. De vanligste mistenkt agens angitt ved næringsmiddelbårne utbrudd i 2015 var: Norovirus (11), Salmonella (4) og Bacillus cereus (4).

Det er grunn til å tro at det fortsatt er underrapportering til varslingssystemet for utbrudd.

Øvelsen avdekket flere læringspunkter

Mattilsynet gjennomførte en stor nasjonal øvelse og 18 øvelser i regionene. Årsaken til at vi gjennomførte så få øvelser i 2015 i forhold til de 34 øvelsene i 2014, er tilpasning av beredskapen til den nye organiseringen, både rollene og beredskapsdokumentene. Den nasjonale øvelsen Ratatosk hadde rabies som tema, og øvelsen var spesielt rettet mot Mattilsynets risiko- og krisekommunikasjon i store hendelser. Øvelsen avdekket læringspunkter som kommunikasjon internt, med samarbeidende aktører og berørte dyreeiere - og til publikum. En del svakheter skyldtes også manglende eller mangelfull erfaring med beredskapshåndtering i ny organisasjon. Vi gjennomførte mange opplæringstiltak internt og i samarbeid med andre, innen blant annet opplæring av sykdomsutbrudd i befolkningen, beredskap i felt for alvorlige smittsomme dyresykdommer og atomberedskap. Mye av opplæringen er tilgjengelig som e-læring eller opplæringsvideoer.

Utfordringer

Omfanget og kompleksiteten i hendelser har økt. Med økende import av planter, matvarer og kjæledyr, øker risikoen for alvorlige hendelser. Utbrudd kan få store samfunnsmessige konsekvenser og bekjempelsestiltakene kan bli omfattende. Det er krevende å utvikle Mattilsynets beredskap og trene tilstrekkelig for å møte denne virkeligheten.

Drikkevann i Norge er en potensiell smittekilde som kan ramme mange pga. gammelt ledningsnett med fare for forurensing.

Planer framover

Risikovurderinger og tilsyn innen alle våre fagområder er avgjørende for å forebygge uønskede hendelser. For å takle hendelser bedre når de allikevel skjer, må vi trene jevnlig for å være forberedt. Alle skal kjenne sine roller og arbeidsoppgaver i håndteringen av hendelser. Oppdatering av fagplaner krever innsats i fredstid.

Vi skal gjennomføre en tilsynskampanje rettet mot vannverkens beredskap i 2016.

3.8.5 Kommunisere og veilede

Målrettet kommunikasjon for å oppnå Mattilsynets effektmål

Mattilsynet har i 2015 brukt et bredt spekter av kommunikasjonskanaler og -tiltak for å være en åpen og tilgjengelig organisasjon og for å nå effektmålene våre.

Mål – Kommunisere for å oppnå effektmål

Hovedmålet med Mattilsynets kommunikasjonsarbeid er å bidra til å oppnå effektmålene for virksomheten.

Vi skal informere, veilede og søke dialog med virksomheter, bransjer og interessenter som er berørt av vår virksomhet. Vi skal også bidra til å gjøre befolkningen i stand til å ta informerte valg.

Digital kontakt skal være førstevalget både for næring og publikum. Mattilsynets nettsider skal sørge for digital oppgaveløsning, ikke bare informasjonsoverlevering i snever forstand.

Mattilsynets kommunikasjonsarbeid skal leve opp til de statlige prinsippene om åpenhet, helhetlig kommunikasjon, å nå alle brukere, og medvirkning.

Resultater – Mattilsynet bruker et bredt spekter av kanaler for å kommunisere

Mattilsynet har gjennomført omfattende prosesser for å informere og veilede virksomheter og bransjer om nytt regelverk. Vi har også hatt dialog med disse målgruppene omkring funn, tolkning og formidling i nasjonale tilsynsprosjekter og tilsynskampanjer.

For å bidra til å gjøre befolkningen i stand til å ta informerte valg har vi formidlet rapporter om tilstand, advarsler og håndtering av risiko, via mattilsynet.no, matportalen.no, og ved hjelp av sosiale medier. Ikke minst har Mattilsynet gjennom proaktivt pressearbeid oppnådd medieoppslag om «trygg mat», «dyrehelse», «dyrevelferd», og «havbruk» som potensielt har nådd ut til hele Norges befolkning.

Digitalt først

I nettarbeidet har vi lagt vekt på å sikre kvalitet i tjenestene slik at brukerne får løst sine oppgaver, framfor å jage kvantitet i publisering. Vi har jobbet for å forbedre toppoppgavene i tjenesten – de verktøyene og den informasjonen som brukerne våre oftest oppsøker. Ved å øke brukernes gjennomføringsgrad, hvor mange prosent av brukerne som klarer å gjennomføre det de kom for - øker vi selvbetjeningen og unngår på den måten unødvendige henvendelser på telefon og epost, noe som igjen kan utløse tid til økt produksjon av tilsyn. Gjennomføringsgraden i mattilsynet.no ble målt for første gang i 2015, og var 65,6 prosent.

Den såkalte «kjæledyrkalkulatoren» gjør det mulig for kjæledyreiere å sjekke hvilke regler som gjelder i forbindelse med reiser med kjæledyr over landegrensene. Denne var det mest brukte verktøyet på mattilsynet.no med 269 334 besøk. Det er en økning på 73,8 prosent fra 2014. 68,2 prosent av brukerne oppgir at de fikk gjennomført det de ønsket.

TABELL 17: ANTALL BESØK PÅ MATTILSYNET.NO

	2013	2014	2015
Antall besøk på mattilsynet.no	1 042 521	1 311 187	1 373 917

Gjennom å presentere helhetlig informasjon skal Matportalen sette forbrukerne i stand til å ta informerte valg om sunn og trygg mat. Det var 861 239 besøkende på matportalen.no i 2015, en beskjeden økning på 0,27 prosent.

Mattilsynet benytter Facebook for å formidle stoff fra Matportalen. Vi har i løpet av året økt antall følgere med ca. 217 prosent, fra 6 336 til 20 073.

Matvaretabellen og Kostholdsplanleggeren er viktige verktøy i skoleverket. Trafikken til Matvaretabellen er nesten fordoblet siden 2013.

TABELL 18: ANTALL BESØK PÅ MATPORTALEN.NO, KOSTHOLDSPLANLEGGEREN OG MATVARETABELLEN

	2013	2014	2015
Antall besøk på matportalen.no	744 632	858 915	861 239
Antall besøk på Matvaretabellen	367 122	557 797	699 839
Besøk - Kostholdsplanleggeren	--	71 393*	295 162

*Tall for fire måneder av 2014

Pressevakttjenesten

Mattilsynets pressevakttelefon er et viktig verktøy for å bidra til åpenhet. I 2015, som i 2014, registrerte vi ca. 1 000 henvendelser til pressevakttelefonen på hovedkontoret. Totalt ble Mattilsynet nevnt i media ca 15 000 ganger i 2015. Dette er betydelig nedgang fra 2014, noe som bl.a. skyldes få store hendelser i løpet av året.

Antall registrerte medieoppslag med omtale av Mattilsynet 2013-2015

Troverdig og effektiv kommunikasjon er en viktig del av arbeidet for å opprettholde og videreutvikle forbrukernes tillit til matforvaltningen og matproduksjonen. Mediearbeidet er ett viktig element i så måte. Mattilsynet endte i 2015 på en tredjeplass i Ipsos årlige omdømmeundersøkelse blant offentlige virksomheter. 71 prosent av de spurte i undersøkelsen har et godt inntrykk av Mattilsynet.

TABELL 19: ANTALL REGISTRERTE MEDIEOPPSLAG

	2013	2014	2015
Antall registrerte medieoppslag med omtale av Mattilsynet	19 419	18 906	14 857

Utfordringer

I 2016 forventer vi på nytt at temaer som antibiotika-resistens, lakselus og dyrevelferd vil stå høyt på agendaen. Den store interessen for betydningen av antibiotika-resistente bakterier og fremmedstoffer i maten fører til at søkelyset rettes mot måten myndighetene kommuniserer mattrygghet på. Dette er en problemstilling Mattilsynet må se spesielt på framover.

Planer framover – Styrke kommunikasjonen i digitale kanaler

Vi vil øke innsatsen for å styrke Mattilsynets veiledning til brukerne våre. Mattilsynet skal bli mer tilgjengelig, samtidig som vi effektiviserer bruken av tid på å svare på henvendelser, og får flere og flere til å bruke nettsidene våre for å finne svar på spørsmålene.

I arbeidet med nettsidene våre vil vi fortsette å prioritere å forbedre tjenestene og informasjonen som brukerne etterspør mest, slik at brukerne får løst sine oppgaver raskt og effektivt.

Mediehverdagen forandrer seg fort, og Mattilsynet må utvikle kommunikasjonsarbeidet vårt i takt med befolkningens endrede medievaner. Dette innebærer først og fremst å styrke formidlingen vår i digitale medier. Samtidig må vi sørge for å benytte et spekter av kanaler som gjør at vi når alle relevante målgrupper, både i bransjene vi fører tilsyn med, og i befolkningen.

3.8.6 Innhente kunnskap og analysere tilstand

Økt behov for dokumentasjon av effektene av arbeidet vårt

Våre beslutninger og prioriteringer skal være basert på kunnskap og vi må videreutvikle samhandlingen med kunnskapsmiljøene. Vi må bedre datakvaliteten og dokumentere effekter av arbeidet vårt.

Mål

Vi skal ha god kunnskap om tilstanden, utviklingen og trendene på ansvarsområdene våre. Våre data skal ha god kvalitet og gjøres tilgjengelig for almenheten. Mattilsynets beslutninger og prioriteringer skal bygge på denne kunnskapen.

Vi skal bidra til en effektiv og samfunnsnyttig bruk av Vitenskapskomiteen for mattrygghet og kunnskapsstøtteinstitusjonene.

Vi skal gjennomføre overvåkings-, kontroll- og kartleggingsprogrammer som følger av internasjonale avtaler eller norske tilleggsgarantier. Vi skal innrette områdeovervåkingen målrettet og kostnadseffektivt.

Resultater – Økt kunnskap og godt samarbeid

Kunnskap om tilstand og trender er økt

Vi har gjennom året hatt oppmerksomhet rettet mot kvalitetssikring av data om tilsynsvirksomheten for å bedre grunnlaget for våre prioriteringer. Vi har utviklet en standardisert metode for måling av produktivitet i tilsynet. Økonomimodellen er tilpasset slik at ressursbruken kan relateres entydig til produksjonen. I tilknytning til innføringen av den landsdekkende smilefjesordningen tok vi i 2015 i bruk en indikator for produktivitet på området «detalj, servering, transport og lager».

Vi har startet et arbeid med å finne en tilnærming for måling av effekter av tilsyn. Dette er også en oppfølging av en ESA-revisjon høsten 2015.

Etter at Mattilsynet i 2014 gjennomførte en samfunnsøkonomisk analyse av forvaltningen av MRSA i norsk svinehold, er det kommet mye ny kunnskap på området. Vi har derfor initiert oppdatering/revidering av analysen med nye handlingsvalg og med nye spredningsmodeller. Vi vil dermed få bedre beslutningsgrunnlag for:

- om dagens strategi for overvåking og smittesanering av MRSA i svineproduksjonen bør videreføres
- hvordan MRSA kan bekjempes i svinehold med minst mulig kostnader og uønskede virkninger for samfunnet

Mattilsynet samarbeider med Veterinærinstituttet, Folkehelseinstituttet og svinenæringens organisasjoner i dette arbeidet. Analysen vil, når den er ferdig, legges ut på internett for å belyse problematikk omkring MRSA i svinehold, og for at alle som har interesse, kan få innsyn i Mattilsynets beslutningsunderlag.

Godt samarbeid med kunnskapsmiljøene på våre områder

Mattilsynet har avtaler om kunnskapsstøtte med: Veterinærinstituttet, Folkehelseinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi, Nasjonalt institutt for ernæring- og sjømatforskning, Havforskningsinstituttet og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Vi har god kontakt og et godt samarbeid med institusjonene. De er viktige bidragsytere i beredskapsarbeidet vår, både når vi skal velge tiltak og når vi skal kommunisere om risiko. De bidrar også med

faglige råd og vurderinger i vår daglige forvaltning og, for eksempel når vi skal beslutte overvåkning eller andre tiltak. I 2015 har vi arbeidet med å gjøre data som genereres gjennom overvåknings- og kartleggingsprogrammene våre, lettere tilgjengelige.

Godt samarbeid med Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM)

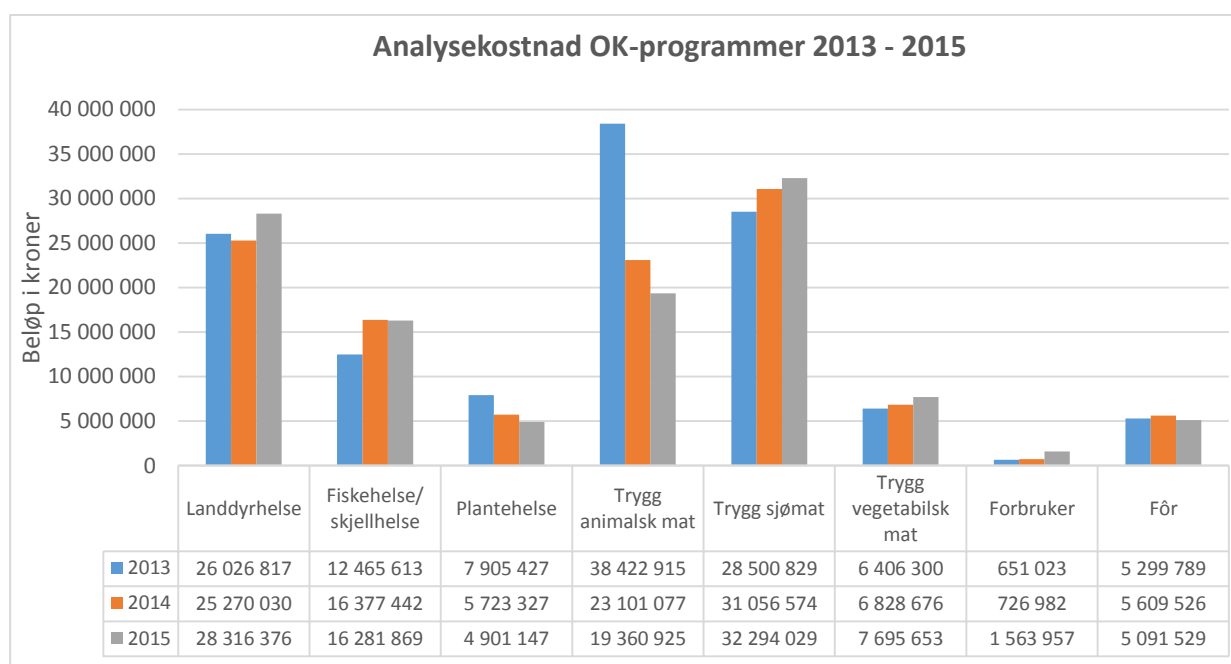
Mattilsynet bestilte 24 risikovurderinger fra VKM i 2015. Vi bruker risikovurderingene i arbeidet med regelverksutviklingen og behandlingen av søknader. De blir også brukt som grunnlag for advarsler og annen informasjon til forbrukerne. Samarbeidet med VKM er godt. Eksempler på saker som har vært av spesielt stor interesse og nytte i 2015 er tre rapporter om antibiotikaresistens og nybrottsarbeid med å vurdere biologisk aktive stoffer som tilsettes kosttilskudd og energidrikker.

Styrket samarbeid med Forskningsrådet

Mattilsynet har styrket samarbeidet med Forskningsrådet. Vi har vært særlig opptatt av forskning som kan gi en bedre forståelse av effektene av forvaltningen vår. Mattilsynet trenger forskning som belyser virkningsmekanismer, for eksempel om hva som fremmer eller hemmer måloppnåelse på de ulike forvaltningsområdene. Har vi det, vil vi kunne gjøre mer kunnskapsbaserte prioriteringer. Forskningsrådet har to ganger tidligere utlyst forskningsmidler i samråd med Mattilsynet. Det har vært gjort forarbeid til nye utlysninger i 2016.

Resultatene fra overvåkingsprogrammer gir viktig kunnskap

Mattilsynet gjennomfører hvert år omlag 60 – 65 ulike overvåkings- og kartleggingsprogrammer. Omlag 80 prosent av overvåkingsprogrammene er en følge av Norges forpliktelser i EU/EØS-samarbeidet. Gjennom et målrettet arbeid med effektivisering, har vi skaffet oss et handlingsrom for å kunne prioritere kartlegging av nye, nasjonale trusler som følger av et endret risikobilde. Vi har også utviklet velfungerende innkjøpsstandarder for kjøp av laboratorietjenester.

FIGUR 9: FORDELINGEN AV ANALYSEKOSTNADENE PÅ DE ULIKE FAGOMRÅDENE

Norge har i likhet med andre land et økende problem med antibiotikaresistente bakterier i husdyrproduksjon og vi har videreført innsatsen for å hindre en negativ utvikling. Vi har i den siste treårsperioden gradvis styrket innsatsen med kartlegging av nye alvorlige smittsomme fiske sykdommer og overvåking på fiskehelseområdet. Analyseaktivitet for dokumentasjon av trygg sjømat er styrket ytterligere i 2015. Det siste året er også flere programmer innrettet for å avdekke eventuell matkriminalitet. Arbeidet med kontroll av ulike kosttilskudd er videreført.

Utfordringer – Et omfattende samfunnsoppdrag i endring

Forvaltningsområdene våre er omfattende og i endring. Vi må ha kunnskap om utviklings-trekkene og trendene for å kunne være rustet til å møte nye utfordringer. Det fordrer at vi er til stede på arenaer der den generelle samfunnsutviklingen er tema, følger med på utviklingen på våre forvaltningsområder, bruker data fra forskning og samarbeidende kunnskapsinstitusjoner og sikrer kvalitet i- og effektiv bruk av våre egne data.

Det er krevende å måle effekter av det vi gjør. Både samfunnseffekter og brukereffekter påvirkes av faktorer som Mattilsynet ikke har full kontroll over. Til tross for dette er det viktig å kunne dokumentere effektene av vårt arbeid for å ha en bevisst holdning til resultater og for å bruke virkemidlene våre effektivt.

Planer framover – Vi skal videreutvikle kunnskapen om området vårt

Vi skal:

- Videreføre arbeidet med å innrette områdeovervåkingen målrettet og kostnadseffektivt, slik at vi får oversikt over tilstanden på viktige områder som er omfattet av våre hovedmål
- Skaffe oss bedre oversikt over uønskede stoffer i maten, i første omgang uønskede tilsetningsstoffer
- Videreutvikle samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene
- Fortsette arbeidet med å utvikle metodikk for å måle effekter av det vi gjør
- Vi skal utvikle en informasjonsmodell og vurdere å ta i bruk datavarehus for å bedre å kunne hente ut og analysere data fra tilsynsarbeidet, og forsterke og systematisere arbeidet med gode og pålitelige data
- Implementere den nye utredningsinstruksen

3.9 RESSURSBRUK OG PRODUKTIVITET

Mattilsynet har lagt grunnlaget for en mer effektiv ressursbruk

2015 er det lagt ned en stor innsats for å implementere ny organisasjon. Dette skal på sikt gi gevinster ved at andelen av de disponible ressursene som går til kjerneaktiviteter øker.

Mål

Mattilsynet vil utvikle en enklere og mer effektiv organisasjon og har satt seg følgende mål for ressursbruken framover:

- Mer kostnadseffektiv drift - en større andel av ressursene skal gå til å løse kjerneoppgaver
- En bemanning som er tilpasset de økonomiske rammene
- Økt produktivitet i tilsynet

Resultater

TABELL 20: ØKONOMISKE NØKKELTALL

	2013	2014	2015
Utnyttelsesgrad post 01-29 1 ¹¹	99 %	98 %	94 %
Driftsutgifter 2	1 270 257 897	1 225 442 887	1 182 955 962
Lønnsandel av driftsutgifter	62 %	62 %	65 %

¹¹ Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

	2013	2014	2015
Lønnsutgifter per årsverk	608 826	596 263	612 205

Mattilsynet hadde streng økonomistyring i 2015. Midler ble holdt tilbake for å sikre omstillingsmidler, finansiering av investeringer i digitalisering og framtidsrettede kontorløsninger kommende år. Utnyttelsesgraden gikk derfor ned til 94 prosent.

Mattilsynets driftsutgifter var 3,5 prosent lavere i 2015 enn i 2014. Justert for virkningen av nettoordning for merverdiavgift var det imidlertid en økning i driftsutgiftene på 1,9 prosent.

Lønnsandel av driftsutgifter var 65 prosent i 2015 mot 62 prosent de to foregående årene. Justert for virkningen av nettoordning for merverdiavgift var andelen på 61 prosent. Nedgangen skyldes bruk av delvis tilsetningsstopp.

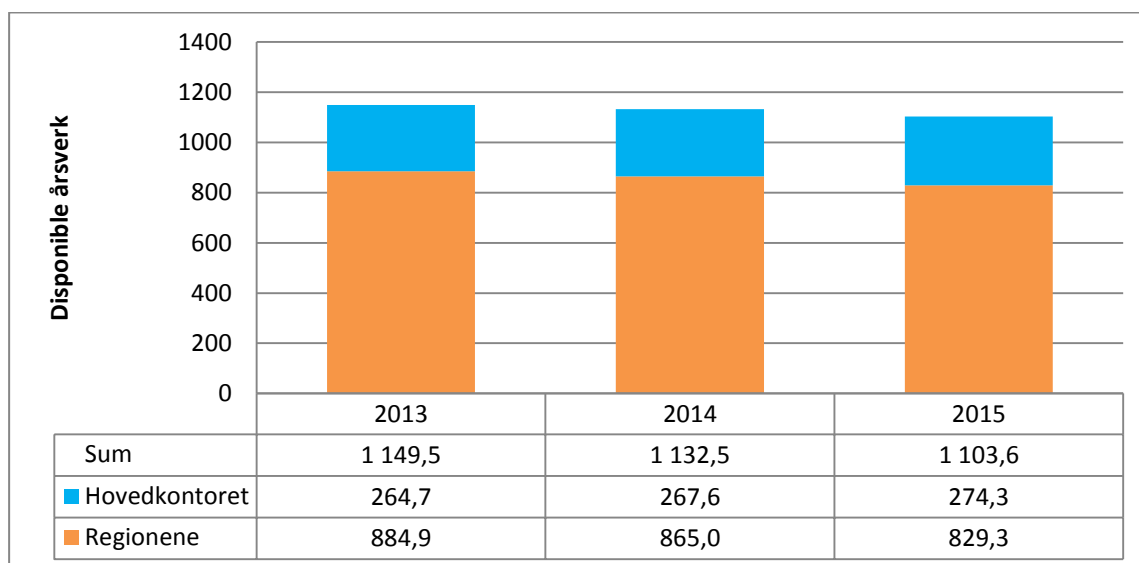
Lønnsutgiftene per årsverk økte med 2,7 prosent fra 2014 til 2015. Rammen for lønnsoppgjøret i staten var også på 2,7 prosent i 2015.

Tidsbruk

Tallbasert informasjon om tidsbruken i Mattilsynet er et viktig grunnlag for virksomhetsstyringen. Alle ansatte registrerer derfor tidsbruken på tiltak. I 2014 ble tiltaksstrukturen gjennomgått med sikte på forbedret styringsinformasjon, forenkling og standardisering. Det er tatt i bruk en gjennomgående struktur som gjør det mulig å aggregere data om tidsbruk og måle produktivitet. Ny struktur gjør at vi for enkelte parametere ikke kan sammenligne tall for 2015 med tall for tidligere år. Tidsserier er vist kun der vi mener at data gir grunnlag for sammenligninger.

Den nye tiltaksstrukturen ble implementert 1. februar 2015, samtidig med ny organisasjon. Registreringsandelen for perioden februar-desember var 99,4 prosent. Arbeidstiden i januar 2015 ble registrert i gammel struktur. Tidsbruken i januar 2015 er fordelt i ny struktur med grunnlag i tidsbruken i januar 2016 slik at det kan framvises tall for hele 2015.

Alle data om tidsbruk i dette kapitlet omhandler disponible årsverk. Registrert tidsbruk til ferie, permisjoner og sykefravær er holdt utenom. Tallene for 2013 og 2014 nedenfor fraviker derfor fra tallene som er oppgitt i tidligere årsrapporter, som var bruttotall.

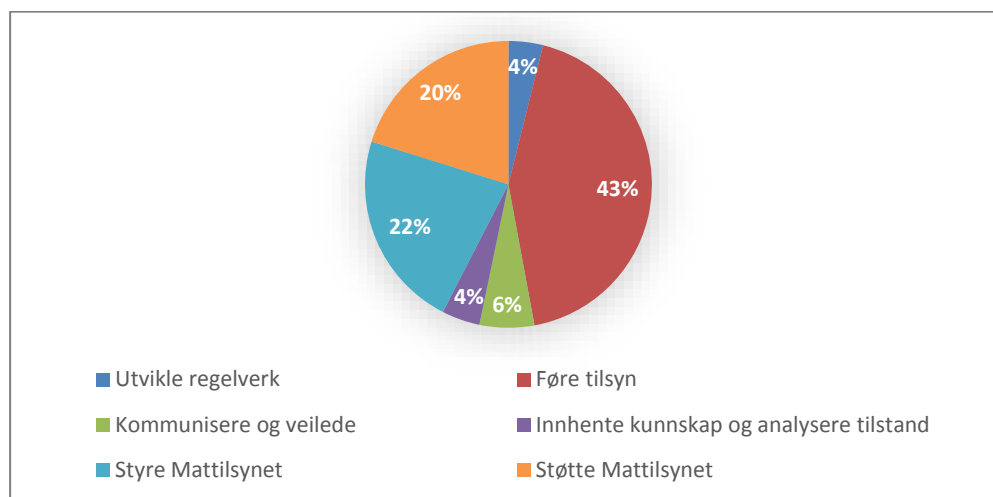
FIGUR 10: REGISTRET TIDSBRUK – ANTALL DISPONIBLE ÅRSVERK SAMLET OG PER FORVALTNINGSNIVÅ

Mattilsynet har mål om at bemanningen skal være tilpasset de økonomiske rammene. Nedgangen i disponible årsverk fortsatte i 2015. Dette reflekterer tiltakene som er gjennomført for å tilpasse bemanningen til de økonomiske rammene. Mattilsynet har nå en bemanning som er godt tilpasset

budsjettet. Omallokeringen av disponible årsverk mellom forvaltningsnivåene er hovedsakelig et resultat av organisasjonsendringen hvor funksjoner innen HR og økonomi ble overført fra regionene til hovedkontoret.

Mattilsynet har mål om å øke andelen av ressursene som går til å løse kjerneoppgaver. I 2015 tok vi i bruk indikatoren «effektiv drift – andel årsverk til støtte- og styreaktiviteter» for å følge opp dette målet.

Figuren nedenfor viser fordelingen av disponible årsverk i 2015 på prosesser.

FIGUR 11: REGISTRERT TIDSBruk – FORDELINGEN AV DISPONIBLE ÅRSVERK PÅ PROSESSER I 2015

Støtte- og styreaktiviteter er alle aktiviteter som registreres på tiltak innen støtte- og styreprosessene. Dette inkluderer aktiviteter som kompetanseutvikling, ledelse, faglig kalibrering/koordinering, kvalitetsstyring, metodeutvikling og utviklingsprosjekter. Aktivitetene under de fire kjerneprosessene inkluderer kun tidsbruk til utøvende arbeid innen regelverksutvikling, tilsyn, kommunikasjon/veiledning og kunnskapsinnhenting/analyse.

I 2015 var andelen årsverk til støtte- og styreaktiviteter på 42 prosent. Vi har ikke sammenlignbare tall for tidligere år. Vi vurderer andelen som høy, selv om det var særskilte behov som følge av omorganiseringen og endringer i tiltaksstrukturen.

Vi innførte i 2015 en standardisert metode for måling av produktivitet i tilsynet. I første omgang måler vi produktiviteten for inspeksjoner på området «detalj, servering transport og lager». Valget ble gjort fordi vi ønsker å ha grunnlag for å vurdere hvorvidt innføringen av smilefjestilsyn påvirker produktiviteten. I 2015 gjennomførte vi 4,1 inspeksjoner per ukeverk innenfor området «detalj, servering, transport og lager».

Mattilsynet er i tillegg bedt om å rapportere på følgende forhold:

- Tidsbruk fordelt på fylker
- Tidsbruk fordelt på fagområder
- Sammenhenger mellom utgifter og gebyrinntekter

Det henvises her til vedlegg 2, da dette er informasjon som ikke brukes av Mattilsynet i virksomhetsstyringen. I vedlegg 3 inngår data knyttet til produksjon og ressursbruk (statistikkbank).

Utfordringer

Data om ressursbruk er viktig informasjon for virksomhetsstyringen. Datakvalitet er en utfordring også på ressursområdet. Ny tiltaksstruktur legger til rette for bedre datakvalitet, men har samtidig gitt utfordringer på kort sikt knyttet til opplæring og enhetlig registreringspraksis.

Målet om å øke andelen ressurser til kjerneaktivitetene er foreløpig ikke tallfestet. Utfordringene utover dette vil primært være knyttet til å realisere gevinster av krevende omstillings- og effektiviseringsprosesser for å kunne frigjøre ressurser til kjerneaktiviteter.

Ressurser må prioriteres ut fra en samlet vurdering av utviklingstrekk og utfordringer på Mattilsynets forvaltningsområde. Det er gjort et godt grunnleggende arbeid som gjør det mulig å vurdere om endringer i ressursbruk reflekterer prioriteringene, men det er foreløpig ikke tatt stilling til om det skal settes mål for dette.

Vi er i en tidlig fase når det gjelder systematisk bruk av produktivetsmålinger. Det er etablert metodikk og strukturer som muliggjør pålitelige målinger. Utfordringen framover, foruten datakvaliteten, er å konkretisere mål og finne nye anvendelsesområder som gir merverdi til styringen.

Planer

Vi vil videreutvikle og forbedre den nye tiltaksstrukturen etter hvert som vi vinner erfaring med bruken av den. Ressursregistreringer brukes til flere formål i virksomhetsstyringen og datakvaliteten er viktig. Vi vil derfor arbeide for å sikre datakvaliteten på ressursregistreringene.

Vi vil arbeide videre med å operasjonalisere mål for ressursbruk. Dette vil bli sett i sammenheng med omstillings- og effektiviseringsarbeidet som er igangsatt.

Vi vil videreutvikle bruken av produktivetsmålinger basert på erfaringer vi gjør oss med indikatoren som er tatt i bruk.

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

4.1 OVERORDNET STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

Styringen i 2015 er gjennomført med særlig oppmerksomhet på produksjonsmålene, implementering av ny organisasjon og økonomi

Ny organisasjon har utfordret strukturer og systemer for virksomhetsstyringen. Vi har hatt god styring og opprettholdt produksjonen samtidig som vi har implementert ny organisasjon. Styringsprosessen skal forenkles, forbedres og tilpasses den nye organisasjonen. Nye arbeidsmåter og ny arbeidsmetodikk skal bidra til effektivisering.

Mål – Tydelig, ressurseffektiv og kunnskapsbasert styring

Styringen skal være tydelig, ressurseffektiv og sikre en best mulig måloppnåelse. Styringen skal bygge på god dokumentasjon av status og kunnskap om hvordan tilstanden utvikler seg.

Resultater – God styring og opprettholdt produksjonen under omstilling

Mattilsynet har mål- og resultatstyring som hovedprinsipp. Vi har i 2015 stort sett videreført systemer og rutiner fra tidligere organisasjon. Vi har lagt systematiske risikovurderinger knyttet til effektmålene som ett av grunnlagene for prioriteringene av innsats og tiltak.

Vi har i 2015 tilpasset bemanningen til budsjett. Vi har styrt økonomien stramt for å kunne gjennomføre planlagte investeringer i digitalisering og framtidsrettede kontorløsninger i 2016 og 2017.

Den flerårige nasjonale kontrollplanen (MANCP) ble revidert i 2015. Planen inngår i Mattilsynets styring av tilsynet.

Det er tatt i bruk en ny modell for fordeling av budsjetter til regionene som gir mulighet til å tilpasse budsjettfordelingen til overordnede prioriteringer av tilsynet. Modellen vil bli videreutviklet etter hvert som vi vinner erfaring med bruken.

Vi tok i 2015 i bruk produktivitetsmålninger som grunnlag for styring av tilsynet, se nærmere i kapittel 3.9.

Av evalueringer som er gjennomført i 2015, kan nevnes:

- Undersøkelsen som grunnlag for arbeid med klart språk
- Kartlegging av medarbeidernes opplevelser av forbedringsarbeidet i Mattilsynet
- Deltakelse i Ipsos årlige omdømmeundersøkelse blant offentlige virksomheter

Revisjon og kontroll

Riksrevisjonen hadde ikke vesentlige merknader til regnskapet for 2014. Riksrevisjonen startet i 2015 en forvaltningsrevisjon på området dyrevelferd, og foranalysen ble avsluttet fordi revisjonen ikke klarte å sannsynliggjøre at det er gjennomgående svakheter. Riksrevisjonen avsluttet forvaltningsrevisjonen, jf. Dokument 3:8 (2011-2012).

EFTAs kontrollorgan ESA gjennomførte fire inspeksjoner i Mattilsynet i 2015. Formålet med inspeksjonene er å avdekke hvorvidt Norge følger bestemmelsene som følger av EØS-avtalen på Mattilsynets område.

Alle styrende dokumenter for internrevisjon er gjennomgått og oppdatert. I tillegg er det startet opp et arbeid med å utvikle en flerårig plan for internrevisjonen i Mattilsynet.

Det ble gjennomført internrevisjon på fôrområdet i 2015, og resultatet av revisjonen viste at det gjennomgående føres godt tilsyn på fôrområdet.

Kvalitetsarbeid

Overgangen til ny organisasjon må også ivaretas i kvalitetssystemet. Det arbeides systematisk med å rydde i gamle dokumenter og samtidig overføre ansvar for alle kvalitetsdokumentene til ny organisasjon. Kvalitetsarbeidet har i 2015 vært et sentralt tema i virksomhetsstyringen. Vi har startet en gjennomgang av de utfordringene vi har identifisert når det gjelder lagring av graderte opplysninger, personopplysninger, forretningshemmeligheter/børssensitive opplysninger mv.

Utfordringer – styringen skal tilpasses ny organisasjon og strategien

Mattilsynet bruker forholdsvis mye ressurser på styring av virksomheten. Det er potensial for å gjøre styringen tydeligere gjennom forenkling og effektivisering samt klargjøring av roller i ny organisasjon.

Styringen skal være basert på kunnskap. Det stilles krav til kvaliteten på de dataene vi har om virksomheten vår. Det forutsetter også at vi har tilstrekkelig verktøy til effektivt å analysere dataene til bruk for læring, utvikling og prioritering.

Ett av kravene i kontrollforordningen er at det skal gjennomføres en uavhengig granskning av internrevisjonen i det enkelte medlemsland. Foreløpig lener vi oss på at det er Riksrevisjonen som gjør det i Norge, men Riksrevisjonens revisjoner dekker ikke nødvendigvis alle kravene i kontrollforordningen.

Planer framover – tydelig og kunnskapsbasert styring

Proessen for virksomhetsstyring skal gjennomgås for å sikre tydelig og effektiv styring. I den forbindelse skal det interne tildelingsbrevet videreutvikles og forsterkes som administrerende direktørs virkemiddel for styring av regionene og enhetene på hovedkontoret.

Vi skal forbedre kvaliteten på data om ressursbruk og produksjon og fortsette arbeidet med å utvikle styringsindikatorer som er nyttige for gjennomføring av samfunnsoppdraget og utvikling av organisasjonen. Produktivitet som styringsindikator for tilsynet, skal videreutvikles.

Mattilsynet skal utvikle en metode som gjør oss i stand til å vurdere hvilken effekt de ulike tiltakene vi setter i verk har på virksomhetene og deres regeletterlevelse.

En arbeidsgruppe mellom internrevisorene i de nordiske landene arbeider med å utvikle et felles avtaleverk om gjensidig granskning. Dette vil kunne ivareta kontrollforordningens krav om uavhengig granskning av internrevisjonen. Utkast til dokument skal legges fram for EK-FJLS i mars 2016.

4.2 HR-OMRÅDET

Organisasjonen bærer preg av omstilling og endring

Mattilsynets strategi og organisasjonsmodell har preget HR-området i 2015, med lansering av ledelsesutviklingsprogram og strategisk kompetanseutvikling. Etter en foreløpig evaluering av ledelsesutviklingsprogrammet opplever et flertall av lederne at de er styrket som endringsagenter. I året som kommer skal disse områdene styrkes ytterligere.

Mål

Ledelsesutviklingsprogram skal bidra til gjennomføringen av ny strategi og organisasjonsmodell

Målene i Mattilsynets strategi krever at ledere og medarbeidere lever ut strategien og sikrer en handlekraftig, troverdig og enhetlig organisasjon. For å støtte opp under og utvikle disse kravene ble det igangsatt et ledelsesutviklingsprogram i 2015 som skal gå over to år.

Kompetanseutvikling er et sentralt virkemiddel i strategien

Mattilsynet skal utvikles som en lærende organisasjon, og kompetanseutvikling er et sentralt virkemiddel i alle Mattilsynets hovedstrategier. De sentrale kompetanseutviklingstiltakene (SKUT) har som mål å sikre at Mattilsynet og medarbeiderne har rett kompetanse til å oppfylle samfunnsoppdraget og å skape en attraktiv arbeidsplass ved å styrke utviklings- og karrieremulighetene for våre ansatte.

Arbeidsmiljø kartlegges med sykefraværstatistikk og måling av arbeidsgruppers engasjement

Måltallet for sykefraværet er 4,9 prosent. Vi har som mål at flest mulig av arbeidstakerne skal stå i stilling til de fyller 67 år, og at det hvert år åpnes for minst 12 personer fra NAV på arbeidstrening. Mattilsynet måler engasjement i arbeidsgrupper. Målet er en gjennomsnittskår likt verktøyets måltall for engasjerte grupper (24,0).

Resultater

Mattilsynets ledere er styrket som endringsagenter

Ledelsesutviklingsprogrammet, som startet etter at ny organisasjon trådte i kraft 1. februar, har foregått i samtlige ledergrupper, i tillegg til to fellessamlinger for alle ledere i Mattilsynet. Flertallet av lederne svarer i evalueringen ved årsslutt 2015 at de føler seg styrket som endringsagenter og har økt fellesskapsfølelse etter programmets første år. Vi gjennomførte opplegg for medarbeiderskap ved samlinger for alle avdelinger på Hovedkontoret og i hver region.

Kompetanseutvikling skal baseres på en funksjonell strategi

Omorganiseringen medførte at kursvirksomheten ble relativt lav i 2015, mens arbeidet med den strategiske utviklingen og organiseringen av kompetanseområdet har vært intensivt. Innen de sentrale kompetanseutviklingstiltakene (SKUT) ble det ovennevnte ledelsesutviklingsprogrammet, innføringen av Smilefjes på tilsyn, samt lovpålagt opplæring prioritert. I tillegg avviklet vi kurs i Tilsynsskolen, som består av basiskurs innen tilsynsfag (blant annet forvaltningsrett, tilsynsmetodikk og kommunikasjon på tilsyn).

Stillingsstoppen har gitt en reduksjon i bemanningen

Tabell 21 viser antall stillinger (inkludert medarbeidere i lønnet permisjon) per utgangen av de siste tre årene, totalt og fordelt på forvaltningsnivåene.

TABELL 21: ANTALL STILLINGER¹² VED UTGANGEN AV 2013, 2014 OG 2015

	Utgangen av 2013	Utgangen av 2014	Utgangen av 2015*
Totalt	1 304	1 281	1 257
Nasjonalt nivå	293	293	310
Region(-skontorene)	141	141	947
Distriktskontorene	867	847	

*Fra 2015 har Mattilsynet to forvaltningsnivåer.

Ved innføringen av ny organisasjonsstruktur 1. februar 2015 ble flere fellesfunksjoner overført til hovedkontoret, eksempelvis innen HR og økonomi, noe som forklarer økning av årsverk her. Nedgangen på totalt 24 årsverk siden utgangen av 2014 skyldes stillingsstopp i organisasjonen. Stillingsstoppen gjelder fortsatt for Hovedkontoret, men ble opphevet for regionene 1. juli 2015.

Turnover totalt for Mattilsynet var på 4,8 prosent. Det er en økning fra 2014 hvor den var på 3,2 prosent. Gjennomsnittsalder ved pensjonering var i 2015 på 66,2 mot 65,7 i 2014.

Nøkkeltall – sykefraværet gikk noe opp

Sykefraværet gikk i 2015 opp til 5,90 prosent fra 5,25 prosent året før. Mattilsynet jobber aktivt både med forebygging av sykefravær og oppfølging av sykemeldte for å tilrettelegge for at disse kommer raskt tilbake. Det er i 2015 fastsatt en ny handlingsplan for IA-samarbeidet fram til 2018.

Mattilsynet har også i 2015 gjennomført to målinger som viser engasjement i enhetene. Som forventet medførte omorganiseringen en tilbakegang i resultatene sammenlignet med målingen i 2014, fra 23,7 høsten 2014 til 22,8 våren 2015 og 22,6 høsten 2015. Oppfølging av målingene gjennomføres i den enkelte enhet.

Administrerende direktør og de hovedtillitsvalgte har etatssamarbeidsmøter to ganger per måned for behandling av informasjons-, drøftings-, og forhandlingssaker etter Hovedavtalen. Tilsvarende samarbeidsfora er etablert i alle regioner og ved hovedkontoret for å behandle lokale saker. De tillitsvalgte involveres tidlig i prosesser hvor prioriteringer for neste år diskuteres. Antall formelle arenaer for behandling av saker etter Hovedavtalen og Hovedtariffavtalen samt arbeidsmiljøutvalg er etter omorganiseringen redusert fra 91 til 20.

TABELL 22: NØKKELTALL FOR LIKESTILLING OG INKLUDERENDE ARBEIDSLIV

Indikator	2013		2014		2015	
	K	M	K	M	K	M
Andel av ansatte	64,6 %	35,4 %	65,5 %	34,5 %	66,8 %	33,2 %
Andel deltidsansatte fordelt på kjønn	16,3 %	4,1 %	15,7 %	3,3 %	14,6 %	3,4 %
Andel midlertidig ansatte fordelt på kjønn	5,1 %	2,1 %	5,4 %	1,9 %	3,4 %	0,7 %
Andel foreldrepermisjon fordelt på kjønn	1,9 %	0,4 %	4,0 %	1,5 %	1,7 %	0,2 %
Totalt sykefravær	6,6 %	3,9 %	6,1 %	3,7 %	6,4 %	4,8 %
Gjennomsnittlig brutto månedslønn (kr)	40 989	43 349	43 025	45 343	43 650	45 529

TABELL 23: STILLINGSKATEGORI FORDELT PÅ KJØNN

Stillingskategorier	2013		2014		2015	
	K	M	K	M	K	M
Toppledere (direktører og regiondirektører)	50 %	50 %	50 %	50 %	46,2 %	53,8 %
Mellomledere (avdelingsleder, seksjonssjef)	50 %	50 %	51 %	49 %	58 %	42 %
Seniorrådgiver, senior- og spesial-inspektør og prosjektleder og fagdirektør)	60 %	40 %	64 %	36 %	64 %	36 %

¹² Antall stillinger omregnet til 100%-stillinger.

Stillingskategorier	2013		2014		2015	
	K	M	K	M	K	M
Rådgiver og førsteinspektør	71 %	29 %	69 %	31 %	71 %	29 %
Seniorkonsulent, førstekonsulent og inspektør	67 %	33 %	72 %	28 %	73 %	27 %
Kontorstilling mm	88 %	12 %	86 %	14 %	91 %	9 %

Kvinneandelen i kategorien toppledere gikk svakt ned i 2015. Andelene reflekterer at antall toppledere ble redusert fra 14 til 13 i og med omorganiseringen. Andelen kvinner i mellomlederstilling har økt fra 51 prosent til 58 prosent. Antall mellomledere er redusert etter omorganiseringen, fra 113 i 2014 til 74 i 2015. Kvinner har gjennomsnittlig 96 prosent av menns gjennomsnittlige brutto månedsinntekt mot 95 % i 2014. Gjennomsnittsalder for menn er 5 år høyere enn for kvinner.

Ved utgangen av 2015 hadde Mattilsynet rundt 15 medarbeidere med nedsatt funksjonsevne og rundt 70 ansatte med innvandrerbakgrunn. Vi har i 2015 hatt 15 personer som har praksisplass fra NAV for arbeidstrening.

Utfordringer

Ny strategi og organisasjonsmodell forutsetter kontinuerlig endring

Gjennomføring av ny strategi og organisasjonsmodell setter store krav til ledere og medarbeideres evne til å håndtere endring av blant annet arbeidsformer og organisasjonskultur. Det pågående ledelsesutviklingsprogrammet vil være en viktig bidragsyter i endringsarbeidet.

Samfunnsoppdraget krever rett kompetanse på rett sted til rett tid

For å oppfylle samfunnsoppdraget vårt må Mattilsynets medarbeidere ha den kompetanse og de ferdigheter som arbeidet deres til enhver tid krever. I et samfunn i stadig endring må læring skje og deles kontinuerlig gjennom måten vi arbeider og kommuniserer på.

Planer framover

Utvikling av medarbeiderskap og selvstyrte team prioriteres

Det interne ledelsesutviklingsprogrammet fortsetter i 2016, med større vekt på utvikling av medarbeiderskap og tilrettelegging av selvstyrte team for bedre å kunne møte kravene i ny organisasjon og strategi.

Strategisk kompetanseutvikling krever flerårig kurskalender

En funksjonell strategi for kompetanseutviklingsområdet skal ferdigstilles i 2016. Denne vil være rettet mot utviklingen av sentrale kompetanseutviklingstiltak, Tilsynsskolen, og inkludere en kurskalender over tiltak som skal bidra til å dekke organisasjonens kritiske kompetansegap i et flerårig perspektiv. Videreutviklingen av Mattilsynet som en lærende organisasjon vil også stå sentralt i arbeidet med kompetanseutvikling framover.

Medarbeiderundersøkelse skal gjennomføres i 2016

Det planlegges en større medarbeiderundersøkelse i 2016 i hele virksomheten.

4.3 DIGITALISERING OG IKT

Økt digitalisering er viktig for å videreutvikle Mattilsynet

Tilgjengeligheten for Mattilsynets IKT-tjenester var god i 2015. Omorganiseringen av Mattilsynet medførte betydelige endringer for IKT-tjenestene. Hovedutfordringen er å balansere daglig drift opp mot utviklingsprosjekter, samt å sikre at IKT og virksomheten i felleskap har riktig kompetanse og bidrar til økt digitalisering.

Mål og strategi

Mattilsynet skal gjennom digitalisering bidra til å sikre kostnadseffektive og brukervennlige tjenester, både for eksterne og interne brukere.

Økt digitalisering er et strategisk virkemiddel for å videreutvikle Mattilsynet. IKT-avdelingen skal være en pådriver for økt digitalisering i Mattilsynet.

Vi skal gjennomføre og følge opp tiltak for å styrke informasjonssikkerheten.

Resultater

Omorganiseringen medførte betydelige endringer i IKT-tjenestene. Dette var krevende, og vi har lyktes med å opprettholde en oppdatert og velfungerende IKT-portefølje.

Vi har gjennom Smilefjesprosjektet lagt grunnlaget for videreutvikling av en ny digital og mobil tilsynsmetodikk. Prosjektet har utviklet både regelverk, tilsynsmetodikk og en mobil klient som understøtter at tilsynsprosessen gjennomføres «på stedet».

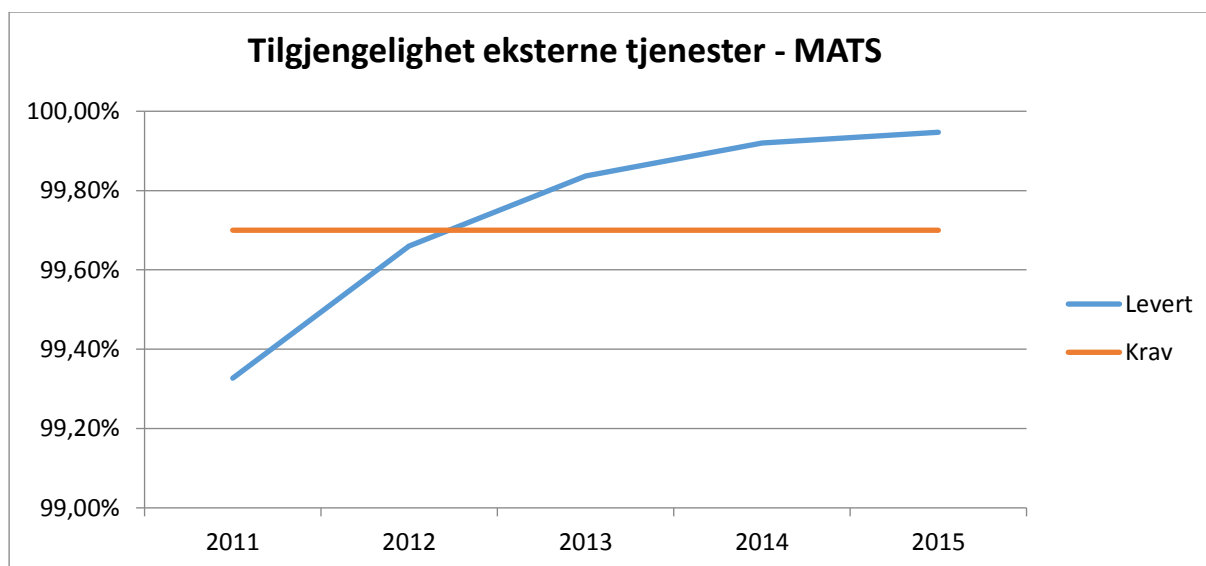
Vi er godt i gang med å digitalisere og forbedre flere tjenester. Det er bl.a. lansert et nytt intranett, en ny versjon av kostholdsplanleggeren og andelen av digitale fakturaer som håndteres er i dag 75 prosent og økende. Mål for IKT tjenestenes tilgjengelighet ble i hovedsak nådd i 2015.

Eksempler på tilgjengelighetsmålinger i 2015:

TABELL 24: TILGJENGELIGHET FOR MATTILSYNETS DIGITALE TJENESTER

Tjeneste	Krav	Levert
Internett	99,80%	99,96%
Matnett (vanlige lokasjoner)	99,60%	99,96%
Matnett (prioriterte lokasjoner)	99,99%	99,98%
MATS Eksterne tjenester	99,70%	99,95%

Måloppnåelsen for Mattilsynets IKT-løsninger har hatt en positiv utvikling over flere år.

FIGUR 12: TILGJENGELIGHET FOR EKSTERNE TJENESTER FRA MATS

Mattilsynet har et moderne og oppdatert datasenter. For å opprettholde en god tilgjengelighet på Mattilsynets IKT tjenester må det gjennomføres planmessige fornyelser i IKT-utstyr.

Vi brukte i 2015 i hovedsak eksterne leverandører for utvikling av våre IKT-løsninger, mens forvaltning og driftsoppgavene ble løst gjennom egne ressurser med bidrag fra eksterne leverandører.

Vi arbeider planmessig med å følge opp eksisterende IKT-avtaler. Selv om vi i 2015 lyktes med å redusere utgiftene på enkelte områder, ligger de totale IKT relaterte utgiftene på samme nivå som i 2014. Dette skyldes økt bruk av IKT-verktøy i virksomheten.

Vi har i 2015 arbeidet med informasjonssikkerhet som en del av oppfølgingen av Riksrevisjonens rapport. Vi oppdaget i 2015 ingen kritiske sikkerhetshendelser, men vi hadde tre alvorlige virusangrep. To av virusangrepene hadde relativt stor spredning internt, men ingen viktige data ble mistet eller kompromittert. Normaltilstand ble opprettet etter noen timer.

Utfordringer

Vi må fortsatt legge vekt på å videreutvikle eksisterende og etablere nye IKT-tjenester. Vi må balansere ressursbruken mellom daglige driftsoppgaver og utviklingsprosjekter.

Vi ønsker å øke kompetansen og bevisstheten rundt informasjonssikkerheten hos den enkelte ansatte.

Digitalisering handler om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre eksisterende tjenester eller å tilby nye og bedre tjenester. Digitalisering handler også om omstilling og er et krevende og gjennomgripende tema for Mattilsynet. For å lykkes må vi ha den rette digitale kompetansen, må det etableres en felles forståelse og motivasjon for økt digitalisering.

Planer framover

Mattilsynet vil i 2016 arbeide for å oppnå økt digitalisering på følgende måte:

- Videreutvikle vår digitale kompetanse
- Skape forståelse og motivasjon for økt digitalisering
- Sikre at statlige instruksjoner legges til grunn for utviklingsarbeidet
- Bringe dagens IKT-avdeling nærmere Mattilsynets kjernevirksomhet
- Fortsatt oppmerksomhet på sikker og stabil drift av IKT tjenestene

I 2016 skal Mattilsynet gjennomføre en ny anbudsprosess for avtalene knyttet til vedlikehold og videreutvikling av våre tilsynssystemer (MATS). Vi skal også gjennomføre en ny anbudsprosess for IKT-utstyr.

5 FRAMTIDSUTSIKTER

Økt internasjonal matproduksjon og handel. Utviklingen i norsk sjømatnæring. Økte krav og forventinger til at vi skal løse oppgavene våre mer effektivt. Dette er de tre viktigste utviklingstrekkene som Mattilsynet i årene som kommer.

Økende internasjonalisering gjør virksomheten vår mer kompleks

Vareutvalget i norske butikker øker. Større etterspørsel, nye spisevaner og mer import bidrar til at Ola og Kari Normann blir stadig mer innlemmet i den internasjonale matvarehandelen. Det gir oss flere varer å velge mellom, og det gir oss helsefordeler fordi vi blant annet har bedre tilgang på vegetabilier og frukt.

På lasset følger mindre oversikt og økt smitterisiko. Varekjedene blir mer komplekse. Råvarer og ingredienser krysser landegrensene mange ganger før de når forbrukeren. Tempoet øker. Digitale løsninger bidrar til at mer foregår via netthandel.

Hygienisk svikt eller forurensing som følge av feil eller svindel rammer raskere og bredere. Nedgang i verdensøkonomien presser fram enda billigere matvarer og bidrar til at matkriminalitet er på frammarsj. Mat vi ikke vet opprinnelsen til er i seg selv en risiko. Den kan inneholde smittestoffer, forurensing eller være håndtert uhygienisk. Kompleksiteten gjør det enda vanskeligere å avsløre svindel.

Smittestoffer kjenner ingen landegrenser. Mer reising, spesielt med kjæledyr, øker faren for å ta med smittestoffer som kan overføres med mennesker eller dyr. Import og smugling av kjæledyr er omfattende, og er allerede en risiko for både dyre- og folkehelsen.

Denne økende kompleksiteten gjør Mattilsynets og næringenes risikovurderinger og håndtering vanskeligere. Regelverket og tilsynsmetodene må stadig utvikles og tilpasses den nye virkeligheten.

Store utfordringer i sjømatnæringen hindrer ønsket vekst

Sjømatnæringen spiller en stadig viktigere rolle i norsk økonomi. De politiske målene er at næringen skal vokse, særlig innen oppdrett. For at det skal bli en realitet må utfordringene i produksjonen og markedstilgangen løses.

Veksten i oppdrettsnæringen har vært stor, men har nå stoppet opp. Årsaken er lakselus og problemer med fiskehelsen og fiskevelferden. Næringen er i dag ikke rigget for og har ikke virkemidlene som behøves for å ha full kontroll med problemene og dermed for å kunne vokse. Arbeidet med å utvikle løsninger er stort, men med nye metoder følger også nye utfordringer ikke minst knyttet til dyrevelferd. Nøkkelen til og ansvaret for å finne løsninger ligger først og fremst hos næringen. Skal den lykkes betinger det at løsningene spiller på lag med biologien og miljøet.

Norsk fisk er etterspurt i 143 land, og kravene fra importlandene øker. Det er ikke lenger nok å si at fisken er norsk. Særskilte dokumentasjon og krav om å oppfylle importlandenes særskilte regelverk blir mer vanlig. Det gjør at innpassen til markedene blir mer sårbar.

På begge områdene spiller Mattilsynet en sentral rolle. Vi skal både være en vaktbikkje og tilrettelegger. Vi skal se til at fisken har det godt og at mattryggheten blir ivaretatt. Samtidig skal vi utvikle regelverket slik at det legger til rette for å løse dagens produksjonsproblemer og for at ønsket vekst kan oppnås. På markedssiden er vi garantisten for at fisken er trygg å spise og at kravene fra importlandene er oppfylt. Siden produksjonen og eksporten av sjømat foregår døgnet rundt alle ukas dager, må vi utvikle effektive attestsystemer som er tilpasset eksporten.

Kravene og forventningene til Mattilsynet øker

Velferdsstaten er under press, og det er et behov for å effektivisere offentlig sektor. Vi må løse dagens og morgendagens oppgaver stadig mer effektivt. I tillegg til å utnytte de digitale mulighetene må vi videreutvikle andre sider ved virksomheten vår.

I et samfunn med økt konkurranse og større krav om trygg og miljøvennlig produksjon, blir det å levere trygg mat og produksjonsdyr som har levd under gode forhold et stadig viktigere konkurransefortrinn. En forutsetning for å lykkes er at produsenter og dyreeiere ivaretar sitt ansvar. For Mattilsynet handler det blant annet om å formidle regelverket og verdien av å følge det, og føre tilsyn for å sikre at aktørene følger reglene.

Våre forvaltningsområder krever i økende grad tilpasset tilnærming. Vi må i fortsettelsen differensiere innsatsen vår slik at vi benytter mest mulig effektive virkemidler innenfor de ulike områdene. Det forutsetter at vi vet hva som virker best. Vi må styrke kunnskapen om effekten av virkemidlene våre.

I de vel ti årene Mattilsynet har eksistert har vi daglig levd med og løst nye behov og utfordringer. Det siste året har vi gjort store endringer. Vi har innført en ny organisasjonsmodell som er tilpasset de raske og langsiktige endringene i inn- og utland. Vi tilfører ressurser til tilsyn og veiledning for å bli mer synlige og tydelige overfor dem vi fører tilsyn med.

Mange av utfordringene vi møter berører også andre etater nasjonalt og internasjonalt. Vi har rustet oss for at vi fortsatt skal løse samfunnsoppdraget på en god måte, både alene og i tett samarbeid med andre.

6 ÅRSREGNSKAP

6.1 LEDELSESKOMMENTARER

Formål

Mattilsynet arbeider etter følgende mål:

- Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann
- Fremme god helse hos planter, fisk og dyr
- Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr
- Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn
- Ivareta miljøvennlig produksjon

Mattilsynet arbeider i tillegg for å nå målene i annen lovgivning Mattilsynet forvalter (kosmetikk, legemidler og dyrehelsepersonell).

Mattilsynet er faglig underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet er et ordinært statlig forvaltningsorgan og fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, jf. prinsippnoten til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør del VI i årsrapporten til Mattilsynet.

Vurderinger av vesentlige forhold sammenlignet mot fjoråret

Mattilsynets samlede driftsutgifter (kap. 1115 post 01) er på 1,169 mrd. kr i 2015 mot 1,252 mrd. kr. i 2014. Hovedgrunnen til lavere driftsutgifter er at Mattilsynet omfattes av nettoføringsordningen for merverdiavgift i staten fra 01.01.2015. Dette innebærer at merverdiavgift for 2015 ikke belastes driftsutgifter, men belastes felleskapitlet 1633 i statsregnskapet. Merverdiavgift utgjør 65,6 mill. kr i 2015.

Årsverk, lønn og sosiale utgifter

Gjennomsnittlig antall ansatte årsverk er 1251 årsverk i 2015 mot 1281 i 2014. Reduksjonen på 30 årsverk fra 2014 skyldes bruk av delvis stillingsstopp i forbindelse med omorganiseringen.

Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter var 796,2 mill. kr. i 2015 mot 795,6 mill. kr. i 2014. Det var en økning på 2,7 mill. kr (0,3 %) i utbetalinger til lønn og arbeidsgiveravgift, mens det var en reduksjon i utbetalinger til reguleringspremie og andre ytelser sammenlignet med 2014.

Andre utbetalinger til drift

Andre utbetalinger til drift er redusert med 44,5 mill. kr fra 461,6 mill. kr. i 2014 til 417,1 mill. kr i 2015. Hensyntatt endret regnskapsføring av merverdiavgift var det en økning i andre utbetalinger til drift på ca. 18 mill. kr (4 %) sammenlignet mot 2014.

Det var en økning i kjøp av tjenester fra eksterne til organisatoriske formål og til utvikling av smilefjesordningen, mens det var en reduksjon i kjøp av analysetjenester og kjøp av tjenester til IKT-drift.

Vurderinger av vesentlige forhold mellom tildeling og regnskap

Kap. 1115 post 01 Driftsutgifter

Mattilsynet disponerte 1,220 mrd. kr på posten for driftsutgifter i 2015. Korrigert for merinntektene under kap. 4115, post 02 på 1,1 mill. kr. var det en mindreutgift på 50,3 mill. kr (4,1 %) i 2015.

Mindreutgiften skyldes hovedsakelig planlagte tiltak for å sikre budsjettmessig dekning i 2016/ 2017

blant annet til investeringer i digitalisering og framtidsrettede kontorløsninger. Et viktig virkemiddel i denne forbindelse har vært delvis tilsetningsstopp i vakante stillinger.

Kap. 4115 post 01 Gebyrer mv.

Det ble innbetalt 144,0 mill. kr. i gebyrer og tvangsmulkt på posten i 2015, mens inntektsbudsjettet var på 150,9 mill. kr. Dette gir en mindreinntekt på 6,9 mill. kr, som kan forklares med at gebyrinntektene fra både særskilte ytelser fra Mattilsynet og veterinær grensekontroll var lavere enn forutsatt.

Utfakturert gebyr for kjøttkontroll på til sammen 12 mill. kr med forfall i 2014 ble først innbetalt primo 2015. Utfakturert gebyr for kjøttkontroll i 2015 var lavere enn budsjettet. Dette bekrefter en underliggende tendens over tid der gebyrinntektene fra kjøttkontrollen blir stadig lavere, blant annet som følge av at næringen overtar kontrolloppgaver.

Kap. 4115 post 02 Driftsinntekter og refusjoner mv.

Driftsinntekter og refusjoner (post 02) var på 10,6 mill. kr og består i all hovedsak av inntekter knyttet til tilsyn med legemidler, lokalleie og administrasjonsgebyr, samt tilskudd/refusjoner til ulike prosjekter. Merinntekten på 1,1 mill. kr. skyldes tilfeldige inntekter gjennom året.

Kap. 5550 post 70 Miljøavgift på plantevernmidler

Regnskapet viser en merinntekt på 18 mill. kr i 2015. Miljøavgiften på plantevernmidler kreves inn ved omsetning av plantevernmidler på grossistledet. Plantevernmidler brukes i planteproduksjon der angrep av skadegjørere i stor grad bestemmes av klima- og værforhold. Samlet sett var forholdene i 2015 slik at behovet for plantevernmidler var høyere enn forutsatt ved budsjettering.

Revisjonsordning

Riksrevisjonen er ekstern revisor og årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. Revisjonsberetningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på Mattilsynets sider så snart dokumentet er offentlig.

Leders bekreftelse

Jeg bekrefter at:

- årsregnskapet gir et dekkende bilde av Mattilsynets disponible bevilgninger og av regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som helhet per 31. desember 2015
- årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv fra Finansdepartementet R-115 og krav fra Landbruks- og matdepartementet

Oslo, 15. mars 2016

Harald Gjein
Administrerende direktør
Mattilsynet

6.2 NOTE 1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Generelt om årsregnskapet

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med krav i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015, punkt 3.4, Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Landbruks- og matdepartement.

Oppstillingen i artskontorrapporteringen er noe endret fra 2014 og det er utarbeidet sammenlignbare tall for 2014 etter den nye oppstillingsplanen.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er satt opp i tråd med grunnleggende prinsipper for årsregnskap og regnskapsføring i staten nedfelt i bestemmelsene punkt 3.4.2 og Stortingets bevilgningsreglement §§ 3, 4 og 13.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Bevilgningsoppstillingen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen, og en nedre del som viser beholdninger i kapitalregnskapet.

Bevilgningsspesifikasjon viser alle regnskapstall Mattilsynet har rapportert til statsregnskapet og endring i mellomværende med statskassen. Utgiftene og inntektene er gruppert etter kapitler og poster som Mattilsynet har fullmakt til å disponere.

Mottatte fullmakter vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til belastningsfullmaktene er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskapet.

- Note A viser forklaring av samlet tildeling
- Note B viser forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Oppstilling av artskontorrapportering

Oppstillingen omfatter en artskontooppstilling, en spesifikasjon av mellomværende med statskassen ved året slutt og Artskontooppstillingen viser Mattilsynets rapportering til statsregnskapet på regnskapslinjenivå etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Spesifikasjonen av mellomværende med statskassen vises fordelt på grupper av kontoer. Artskontooppstillingen viser følgende noter i tillegg til prinsippnote:

- Note 2 innbetalinger fra drift
- Note 3 utbetalinger til lønn
- Note 4 andre utbetalinger til drift
- Note 5 finansinntekter og finansutgifter
- Note 6 utbetalinger til investeringer
- Note 7 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten
- Note 8 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten
- Note 9 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Sumlinjen "*netto rapportert til bevilgningsregnskapet*" er lik i begge de to oppstillingene.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskap

- Ettårsprinsippet: Regnskapet følger kalenderåret
- Fullstendighetsprinsippet: Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret

- Kontantprinsippet: Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet
- Bruttoprinsippet: Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- Intern fakturering praktiseres ikke

Kontoplan

Standard kontoplan blir benyttet til løpende bokføring.

Merverdiavgift, pensjon og arbeidsgiveravgift

Arbeidsgiveravgift blir ikke innbetalt, men regnskapsføres og rapporteres som utgift på Mattilsynets kapittel og til inntekt på felleskapittel Folketrygden.

Mattilsynet er innenfor nettoføringsordningen og har fra 1.januar 2015 fullmakt til å utgiftsføre betalt merverdiavgift på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter.

Pensjonstrekk på 2 prosent overføres ikke pensjonskassen, men dekkes over sentralt kapittel i statsbudsjettet.

Immaterielle eiendeler og anleggsmidler

Driftsmidler med anskaffelsesverdi over kr. 30 000 utgiftsføres i kontogruppe 47-49. Driftsmidler med anskaffelsesverdi under kr. 30 000, men som Mattilsynet anser å være en del av en pool (pooltilnærming), utgiftsføres likevel i kontogruppe 47-49 (hvis samlet sett anskaffelsesverdien er over kr. 30 000).

Selvassurandørprinsipp

Staten opererer som selvassurandør. Det er ikke inkludert poster i årsregnskapet som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader.

Statens konsernkontoordning

Mattilsynet tilfører ikke likvider gjennom året. Mattilsynet har en trekkrettighet på vår konsernkonto. Saldoen nullstilles på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

6.3 OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING 31.12.2015

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindre- utgift
1115	Mattilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	1 218 782 000	1 168 722 775	50 059 225
1115	Mattilsynet	22	Regulerings-premie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser	A, B	13 016 000	10 549 118	2 466 882
1115	Mattilsynet (overslagsbevilgning)	71	Tilskudd til erstatninger	A,B	4 200 000	3 616 555	583 445
0702	Beredskap (særskilt belastningsfullmakt)	21	Spesielle driftsutgifter	B		200 000	
0711	Ernæring og mattrygghet (særskilt belastningsfullmakt)	21	Spesielle driftsutgifter	B		5 339 341	
1100	Landbruks- og matdepartementet (belastningsfullmakt)	45	Større utstys-anskaffelser og vedlikehold	B		6 906 490	
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen (belastningsfullmakt)	77	Utviklingstiltak	B		2 549 118	
1400	Klima- og miljødepartementet (belastningsfullmakt)	01	Driftsutgifter	B		0	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (overslagsbevilgning)	01	Driftsutgifter	B		65 584 878	
<i>Sum utgiftsført</i>					1 235 998 000	1 263 468 274	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merinnt. og mindreinnt. (-)
4115	Mattilsynet	01	Gebyr m.m.		150 886 000	144 005 837	-6 880 163
4115	Mattilsynet	02	Driftsinntekter og refusjoner mv.	B	9 509 000	10 638 358	1 129 358
5550	Miljøavgift på plantevernmidler	70	Miljøavgift på plantevernmidler		50 000 000	67 961 368	17 961 368
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			82 147 797	
<i>Sum inntektsført</i>					210 395 000	304 753 360	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet **958 714 914**

Kapitalkontoer

60080701	Norges Bank KK/innbetalinger					267 617 808	
60080702	Norges Bank KK/utbetalinger					-1 224 909 814	
711315	Mellomregningskonto med finansdepartementet					-1 422 908	
<i>Sum rapportert</i>						0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2015	2014	Endring
711315	Mellomværende med statskassen	-32 992 033	-31 569 125	-1 422 908

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1115 01	19 310 000	1 199 472 000	1 218 782 000
1115 22		13 016 000	13 016 000
1115 71		4 200 000	4 200 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-)/mindreutgift etter andres utgiftsføringer	Merinntekter iht merinntektsfullmakt	Innsparinger	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av Mattilsynet.
1115 01		50 059 225		50 059 225	1 129 358		51 188 583	59 973 600	51 188 583
1115 22		2 466 882		2 466 882			2 466 882	650 800	650 800
1115 71	"overslagsbevilgning"	583 445		583 445			583 445	210 000	

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29. Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Mattilsynet har fra Landbruks- og matdepartementet mottatt en belastningsfullmakt på kr 3 050 000,- på kap. 1150 post 77 til oppgaver etter Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler og en belastningsfullmakt på kr. 7 000 000,- på kap. 1100 post 45 til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Virksomheten har benyttet kr 2 549 118,- til gjennomføring av jordbruksavtalen og kr. 6 906 490,- til større utstyrsanskaffelser.

Mattilsynet har også fått en belastningsfullmakt til tilsyn etter genteknologiloven, kap. 1400 post 01 på kr 100 000,-. Belastningsfullmakten er ikke benyttet.

I tillegg har Mattilsynet fått stilt kr 200 000,- til disposisjon til beredskapsplanlegging og øvelser knyttet til oppfølging av lov om helsemessig og sosial beredskap hos Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 0702 post 21 Beredskap. Det er belastet kr. 200 000,-.

Helse- og omsorgsdepartementet har også tildelt midler på kr 6 065 000,- på kap. 0711 post 21 til arbeid med smilefjes og drikkevann. Av dette var kr. 5 565 000,- midler overført fra 2014. Mattilsynet har belastet kr. 5 339 341,-. Av dette var kr. 4 875 000,- til arbeid med smilefjes og kr. 464 341,- til drikkevann.

Utgiftsført av andre virksomheter og merutgift(-)/mindreutgift etter tildelingsbrev

I hht tildelingsbrevet kan Landbruks- og matdepartementet belaste kr 1 500 000,- av bevilgningen på kap. 1115 post 01. Dette skal dekke utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Landbruks- og matdepartementet har utgiftsført kr 2 397 399 på virksomhetens kapittel/post 111501.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Virksomheten har budsjettfullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1115 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 4115 post 02.

Fullmakt til å rapportere betalt merverdiavgift

Mattilsynet er omfattet av nettoføringsordningen og gitt fullmakt til å rapportere betalt merverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dette gjelder merverdiavgift knyttet til Mattilsynets utgifter ført på postene 01-49.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Virksomhetens bevilgning på kapittel/post 1115 71 er gitt med stikkordet "overslagsbevilgning". Bevilgningen skal dekke statens betalingsforpliktelser overfor dem som har ytt nødhjelp etter dyrevelferdsloven §4, samt kostnader for tiltak som settes i verk av Mattilsynet i medhold av matloven, dyrehelsepersonelloven og dyrevelferdsloven i de tilfellene kostnadene ikke kan drives inn fra eier/ansvarlig

6.4 OPPSTILLING AV ARTSKONTORAPPORTERINGEN 31.12.2015

	Note	2015	2014
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	2	137 038 291	119 722 549
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	2	728 868	0
Salgs- og leieinnbetalinger	2	1 663 748	1 545 321
Andre innbetalinger	2	8 105 152	8 985 427
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		147 536 060	130 253 297
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	3	765 807 427	763 812 331
Andre utbetalinger til drift	4	417 148 534	461 603 006
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		1 182 955 962	1 225 415 337
Netto rapporterte driftsutgifter		1 035 419 902	1 095 162 040
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	5	200 646	148 119
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		200 646	148 119
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	6	11 804 327	10 731 347
Utbetaling av finansutgifter	5	26 175	27 550
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		11 830 501	10 758 897
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		11 629 855	10 610 779
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avg., gebyrer m.m.	7	74 910 679	72 946 405
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		74 910 679	72 946 405
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	8	3 138 755	3 478 709
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		3 138 755	3 478 709
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Arbeidsgiveravgift konto 1986	3	82 147 797	81 809 023
Nettoføringsordning for mva konto 1987	1	65 584 878	0
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		16 562 919	81 809 023
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		958 714 914	954 496 100
Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld	Note	2015	2014
Andre langsiktige fordringer (Depositum)	9	28 090	28 090
Kortsiktige fordringer	9	1 631 798	2 517 113
Skyldig skattetrekk	9	-31 301 593	-31 117 778
Skyldige offentlige avgifter	9	-755 696	-833 558
Annen kortsiktig gjeld	9	-2 594 632	-2 162 991
Sum mellomværende med statskassen		-32 992 033	-31 569 125

Note 2 Innbetalinger fra drift

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyr for særskilte ytelser	22 064 498	18 730 983
Gebyrer for tilsyn og kontroll	114 973 793	100 508 266
Avgifter planteforedlerrett*	0	483 300
Sum innbetalinger fra gebyrer	137 038 291	119 722 549
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Overføringer fra Nordisk Ministerråd (NMDD)**	728 868	0
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	728 868	0
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Leieinntekter	1 663 748	1 545 321
Sum salgs- og leieinnbetalinger	1 663 748	1 545 321
<i>Andre innbetalinger</i>		
Refusjoner m.m.	7 117 419	7 509 364
Inntekter administrasjonsgebyr	671 473	664 442
Annen inntekt -viderefakturering	316 260	0
Inntekter Nordisk Ministerråd	0	811 620
Sum andre innbetalinger	8 105 152	8 985 427
Sum innbetalinger fra drift	147 536 060	130 253 297

* Avgifter planteforedlerrett kr. 409 800,- er i 2015 rapportert under "Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten", se note 5.

** Overføringer fra Nordisk Ministerråd ble i 2014 rapportert under "andre innbetalinger"

Note 3 Utbetalinger til lønn

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter</i>		
Lønn	691 220 493	688 877 845
Arbeidsgiveravgift	82 147 797	81 809 022
Sykepenges og andre refusjoner	-30 408 236	-31 777 963
Andre ytelser	12 298 255	13 605 187
Reguleringspremie komm/fylkeskomm pensjonskasser	10 549 118	11 298 240
Sum utbetalinger til lønn*	765 807 427	763 812 331
Antall årsverk:	1 251	1 281

* Av virksomhetens samlede utbetalinger til lønn og sosiale utgifter vedrører kr 353 939,- Nordisk Ministerråd

Note 4 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Andre utbetalinger til drift</i>		
Utgifter lokale	87 048 396	90 440 080
Leie av maskiner, inventar og lignende	14 628 274	15 815 047
Mindre utstyrsanskaffelser	10 931 422	10 244 901
Reparasjon og vedlikehold bygninger og lokaler	1 152 210	1 107 469
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	30 698 577	35 983 964
Regnskaps-revisjon- og økonomitjenester	657 138	23 450
Kjøp av tjenester til utv. og løpende driftsoppgaver IKT	31 304 061	42 383 150
Forvaltningsstøtte	28 097 114	29 991 812
Analyse og veterinærtjeneste	95 599 923	124 327 038
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	37 746 648	31 093 237
Reiser og diett *	33 465 778	31 163 928
Utlegg til viderefakturering	843 064	0
Øvrige driftsutgifter *	44 975 929	49 028 931
Sum andre utbetalinger til drift	417 148 534	461 603 006

* Av virksomhetens utbetalinger til reiser og diett og øvrige driftsutgifter vedrører henholdsvis kr 40 212,- og kr 346 999,- Nordisk Ministerråd.

Note 5 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	200 646	148 119
Sum innbetaling av finansinntekter	200 646	148 119
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	26 175	27 550
Sum utbetaling av finansutgifter	26 175	27 550

Note 6 Utbetalinger til investering

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	2 683 372	1 396 869
Maskiner og transportmidler	351 324	55 050
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	7 820 350	8 615 264
Andre utgiftsførte investeringer	949 281	664 164
Sum utbetalt til investeringer	11 804 327	10 731 347

Note 7 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m</i>		
Miljøavgift	67 961 368	71 092 206
Avgifter i matforvaltningen (påløpt før 2012)	0	4 718
Avgifter planteforedlerrett	409 800	0
Overtredelsesgebyr	1 248 105	6 020
Tvangsmulkt	5 291 406	1 843 462
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	74 910 679	72 946 405

Note 8 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetalinger av tilskudd og stønader</i>		
Nødhjelp til dyr - utbetalt til AS	2 393 473	2 412 299
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ENK/DA/ANS	578 741	891 049
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ideelle organisasjoner	22 320	0
Nødhjelp til dyr - utbetalt til statsforvaltningen	144 220	175 361
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	3 138 755	3 478 709

Note 9 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2015 Spesifisering av <u>bokført</u> avregning med statskassen	31.12.2015 Spesifisering av <u>rapportert</u> mellomværende med statskassen	Forskjell
Anleggsmidler			
Andre langsiktige fordringer	28 090	28 090	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	21 605 176	0	21 605 176
Andre fordringer	3 926 203	1 631 798	2 294 405
Sum	25 559 468	1 659 888	23 899 580
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	32 182	0	32 182
Skyldig skattetrekk	-31 301 593	-31 301 593	0
Skyldige offentlige avgifter	-757 815	-755 696	-2 119
Annen kortsiktig gjeld	-2 594 835	-2 594 632	-204
Sum	-34 622 062	-34 651 921	29 858
Sum	-9 062 594	-32 992 033	23 929 439

VEDLEGG 1: RAPPORTERING KNYTTET TIL MATTILSYNETS PRODUKSJONSINDIKATORER

TABELL 25: MATTILSYNETS PRODUKSJONSINDIKATORER

Prosess	Indikator	2013	2014	2015
Utvikle regelverk	Antall EØS-notater på stadium 1 og 2 behandlet i SUMO (Spesialutvalget for matområdet)	27	18	12
	Antall implementeringer av EØS-regelverk innen frist sett opp mot totalt antall implementeringer som skulle ha vært gjennomført (også iht. forenklet prosedyre)	75 %	74 %	72 %
	Regelrydding - antall forskriftsendringer med forenkling av regelverket	9	1	11
	Regelverksutvikling på nett – antall besøk	39 402 ¹³	46 968	73 856
Kommunisere og veilede	Matportalen.no - antall besøk	744 632	858 915	861 239
	Mattilsynet.no - antall besøk	1 042	1 311	1 373
Føre tilsyn	Tilsynsproduksjon - antall tilsyn	55 335	71 071	68 113
	For utvalgte områder:			
	Drikkevann	1 579	1 724	1 446
	Dyrevelferd	10 627	12 648	13 402
	Primærproduksjon med akvatiske dyr	3 071	3 800	3 573
	Produktivitet <i>Antall inspeksjoner pr ukeverk på fagområdet «detalj, servering, transport og lager».</i>			4,1
	Manglende regelverksetterlevelse¹⁴ <i>Andel virksomheter det er ført tilsyn med hvor avvik er avdekket</i>	58 %	53 %	52 %
	For utvalgte områder:			
	Drikkevann	67 %	60 %	59 %
	Dyrevelferd	45 %	39 %	38 %
	Fiskehelse	55 %	39 %	44 %
	Enhetlig faglig skjønn <i>Variasjon mellom regionene i andel virksomheter det er ført tilsyn med hvor avvik er avdekket</i>	48-69 %	50-62 %	49-60 %
	For utvalgte områder:			
	Drikkevann	59-78 %	50-73 %	50-67 %
	Dyrevelferd	37-54 %	33-50 %	34-46 %
	Fiskehelse	36-69 %	35-50 %	39-47 %
	Virkemiddelbruk <i>Andel virksomheter det er ført tilsyn med hvor avvik er avdekket og det er brukt vedtak relatert til avvik</i>	97 %	97 %	96 %
	For utvalgte områder:			
	Drikkevann	98 %	98 %	97 %
	Dyrevelferd	95 %	95 %	94 %
	Fiskehelse	96 %	98 %	99 %
	Enhetlig virkemiddelbruk <i>Variasjon mellom regionene i andel virksomheter det er ført tilsyn med hvor avvik er avdekket og det er brukt vedtak relatert til avvik (prosentpoeng)</i>	94-99 %	95-98 %	95-98%
For utvalgte områder:				
Drikkevann	92-100 %	90-100 %	96-99 %	
Dyrevelferd	93-99 %	92-98 %	93-96 %	

¹³ Omlegging i tellemåte grunnet nye nettsider

¹⁴ På grunn av en manuell feil i beregningsgrunnlaget i 2014, har vi korrigert tallet i denne tabellen

	Fiskehelse	90-100 %	95-100 %	98-100 %
	Beredskap - Antall gjennomførte øvelser	50	34	19
Styre og støtte	Effektiv drift - Andel årsverk til støtte og styreaktiviteter			42,4 %
	HMS - Prosent sykefravær	5,60 %	5,25 %	5,90 %
	IKT - Oppetid for MATS skjematenester	99,84 %	99,9%	99,95 %

VEDLEGG 2: SÆRLIG RAPPORTERING OM RESSURSBRUK

Antall disponible årsverk per fylke

TABELL 26: REGISTRERT TIDSBRUK PR FYLKE – ANTALL DISPONIBLE ÅRSVERK 2015¹⁵

Fylke	2013	2014	2015
Oslo	194,6	197,0	191,9
Akershus	95,4	93,2	83,7
Østfold	39,4	36,3	34,4
Hedmark	105,9	103,8	101,8
Oppland	28,3	27,3	27,5
Buskerud	34,5	33,9	37,3
Vestfold	26,8	28,0	29,6
Telemark	26,3	25,3	22,0
Aust-Agder	11,2	11,6	9,0
Vest-Agder	11,6	11,8	15,1
Rogaland	116,9	115,8	110,0
Hordaland	77,0	75,3	79,0
Sogn og Fjordane	34,3	34,1	30,4
Møre og Romsdal	46,9	47,5	49,6
Sør-Trøndelag	73,0	69,8	65,3
Nord-Trøndelag	53,1	52,8	53,8
Nordland	94,6	93,5	87,7
Troms	36,5	36,9	39,5
Finnmark	43,2	38,5	36,2
Sum	1 149,5	1 132,5	1 103,6

Antall disponible årsverk per fagområde

TABELL 27: REGISTRERT TIDSBRUK PR FAGOMRÅDE – ANTALL DISPONIBLE ÅRSVERK 2013-2015

Fagområde	2013	2014	2015
Landbruk	347,9	354,0	331,3
Akvakultur og sjømat	150,6	150,3	191,2
Næringsmidler	581,9	557,2	529,7
Internasjonalt arbeid og regelverksutvikling	68,8	71,1	51,3
Sum	1149,2	1132,5	1103,6

Vi har gjort endringer i både organisasjon og tiltaksstruktur og den forholdsmessige fordelingen vil være forskjellig fra tidligere år. Tiltaksstrukturen er ikke utviklet for å dokumentere tidsbruk på

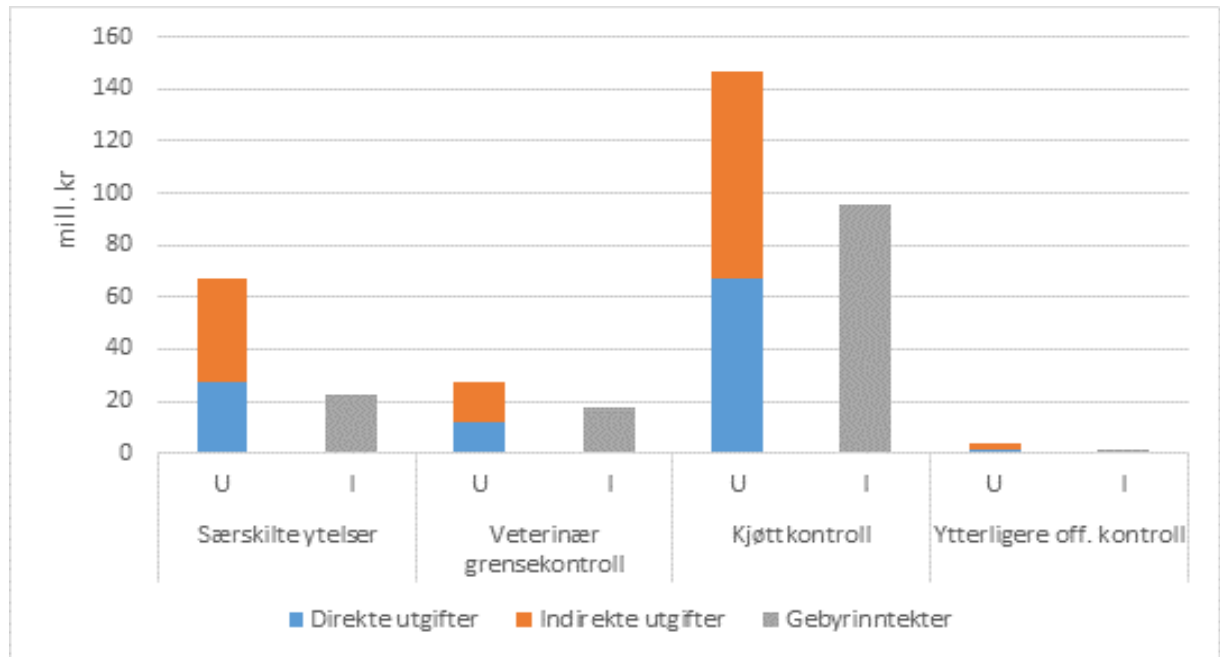
¹⁵ Endret metodikk innebærer at tall for 2015 ikke uten videre kan sammenlignes med tall for tidligere år.

fagområder. Der tiltak retter seg mot flere fagområder er aktiviteten henført til fagområdet som anses mest aktuelt. Tidsbruk som ikke kan henføres til fagområder, er fordelt forholdsmessig.

Mattilsynets utgifter sett i forhold til gebyrinntekter

TABELL 28: NØKKELTALL VEDRØRENDE GEBYRINNTEKTER

Nøkkeltall	2013	2014	2015
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	8,2	9,8	11,8
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	41,4	53,8	56,0

FIGUR 13: GEBYRINNTEKTER OG BEREGNET DRIFTSUTGIFT PR. GEBYR I 2015

Utgifter er beregnet basert på regnskapsførte nettoutgifter og registrert tidsbruk, med unntak for gebyr for ytterligere offentlig kontroll hvor tidsbruk er beregnet basert på kalkyle. Ressursbruk til ikke fagspesifikke aktiviteter er fordelt forholdsmessig. Det er ved beregning skjønnsmessig tatt hensyn til at slakterier stiller lokaler o.a. til disposisjon for Mattilsynets personale i kjøttkontrollen.

VEDLEGG 3: STATISTIKK

Produksjon

TABELL 29: ANTALL TILSYN, TOTALT OG PR. TILSYNSOMRÅDE, 2012-2015

Tilsynsområde	2012	2013	2014	2015
Biprodukter	175	167	183	126
Innsatsvarer	472	428	557	548
Primærproduksjon med landdyr	13 981	15 019	27 615	28 080
<i>Herav også etter dyrevelferdsloven</i>	<i>9 932</i>	<i>10 627</i>	<i>12 648</i>	<i>13 402</i>
Primærproduksjon med akvatiske dyr	3 238	3 071	3 800	3 573
Primærproduksjon med planter	1 537	1 794	1 837	1 349
Næringsmidler	18 795	19 688	22 685	21 302
<i>Herav Slakteri, nedskjæring og produksjon av kjøtt</i>	<i>4 123</i>	<i>4 992</i>	<i>5 355</i>	<i>5 457</i>
<i>Herav Sjømat</i>	<i>1 792</i>	<i>1 930</i>	<i>1 970</i>	<i>1 902</i>
<i>Herav Servering og detaljist</i>	<i>11 178</i>	<i>11 255</i>	<i>13 521</i>	<i>12 334</i>
<i>Herav Annet næringsmidler</i>	<i>1 702</i>	<i>1 511</i>	<i>1 839</i>	<i>1 609</i>
Drikkevann	1 616	1 579	1 724	1 446
Import	3 654	3 192	3 924	4 006
Grensekontroll	9 678	9 687	7 430	7 048
Eksport	502	562	1 163	526
Annet tilsyn	367	148	153	109
Sum	54 015	55 335	71 071	68 113

TABELL 30: ANTALL ATTESTER OG ANTALL PRODUKTER GODKJENT UNDER ORDNINGEN BESKYTTEDE BETEGNELSER

Tilsynsområde	2012	2013	2014	2015
Antall attester for eksport av fisk og sjømat	47 657	46 977	46 063	45 080
Antall attester for eksport av landbaserte produkter	3 411	5 362	4 972	5 376
Antall produkter godkjent under ordningen Beskyttede betegnelser (pr. 31.12.)	25	25	25	26

Ressursbruk

TABELL 31: UTGIFTER TOTALT OG PER PROSESS¹⁶

Prosess	2012	2013	2014	2015
Utvikle regelverk og internasjonalt samarbeid	7 382	6 929	7 311	8 323
Føre tilsyn	148 143	146 126	134 301	16 678
Kommunisere og veilede	8 758	6 436	11 004	4 323
Innhente kunnskap og analysere tilstand	142 397	146 435	137 685	109 473
Styre Mattilsynet	13 900	14 661	15 241	73 397
Støtte Mattilsynet	179 581	174 424	170 253	206 490
Lønn mv.	697 532	716 221	733 101	739 862
Sum¹⁷	1 197 693	1 211 232	1 208 896	1 158 546

¹⁶ Tall fra internregnskapet (bokført). Avviker fra årsregnskap som er ført etter kontantprinsippet (utbetalt)

¹⁷ Tall for 2015 er ikke sammenlignbar med tall for tidligere år på grunn av endret tiltaksstruktur.

TABELL 32: ANTALL ÅRSVERK TIL UTØVENDE TILSYN PR. OMRÅDE (FAG/AKTIVITETER)¹⁸

Tilsynsområde	2012	2013	2014	2015
Biprodukter	2,3	2,7	2,8	
Innsatsvarer	5,8	5,8	5,5	
Primærproduksjon med landdyr	110,1	112,4	119,1	
Primærproduksjon med akvatiske dyr	33,4	32,9	35,6	
Primærproduksjon med planter	14,2	13,8	13,5	
Næringsmidler	153,8	153	153,6	
Herav slakteri, nedskjæring og produksjon av kjøtt	37,1	39,7	39,3	
Herav Sjømat	19,8	20,2	18,7	
Herav Servering og detaljist	88	85,6	85,8	
Herav Annet næringsmidler	8,9	7,5	9,8	
Drikkevann	26,1	24,2	23,2	
Import	16,9	16,7	17,8	
Grensekontroll	13,8	13,3	12,7	
Eksport	13,4	14,8	16,2	
Annet tilsyn	5,6	2,6	1,9	
Kjøttkontroll	111,2	104,1	93,7	
Detalj, servering, transport og lager				76,6
Drikkevann				16,7
Sjømat				28,1
Animalsk mat				30,8
Annen mat				11,1
Planter				25,4
Landdyr				100,3
Akvatiske dyr				37,3
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell, kosmetikk mv.				6,1
Meldepliktig grensekontroll				16,3
Vurdert slakt med reaksjon				98,3
Beredskap og hendelsehåndtering				20,8
Godkjennings- sertifiserings-, autorisasjonsvedtak				2,9
Annet tilsyn				6,1
Sum	506,5	496,3	495,6	476,8

TABELL 33: NOEN NØKKELTALL OM INKLUDERENDE ARBEIDSLIV

Inkluderende arbeidsliv	2013	2014	2015
Antall søkere med innvandrerbakgrunn	322	58	55
Antall søkere med redusert funksjonsevne	3	0	8

¹⁸ Tall for 2015 ikke sammenlignbare med tall for tidligere år grunnet ny tiltaksstruktur og metodikk for omregning til årsverk

VEDLEGG 4: TILLEGGSRAPPORTERING OM LIKESTILLING (LØNN OG KJØNN)

Tilstandsrapportering om likestilling (ref. tabell 1 i veileder: «Statlige virksomheters likestillingsredegjørelser etter aktivitets- og rapporteringsplikten»)

TILLEGG TIL TABELL 23

Tilstandsrapportering (kjønn)		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M %	K %	Ant. tot.	M (kr/%)	K (kr/%)
Totalt i virksomheten	I år 2015	33,2 %	66,8 %	1339	100 %	96,0 %
	I fjor 2014	34,5 %	65,5 %	1344	100 %	98,0 %
Toppledere (direktører og regiondirektører)	I år 2015	54 %	46 %	13	100 %	100,0 %
	I fjor 2014	50 %	50 %	14	100 %	100,0 %
Mellomledere (avdelingsleder, seksjonssjef)	I år 2015	42 %	58 %	74	100 %	102,0 %
	I fjor 2014	49 %	51 %	116	100 %	72,0 %
Seniorrådgiver, senior- og spesialinspektør og prosjektleder og fagdirektør)	I år 2015	36 %	64 %	718	100 %	124,0 %
	I fjor 2014	36 %	64 %	696	100 %	97,0 %
Rådgiver og førsteinspektør	I år 2015	29 %	71 %	383	100 %	101,0 %
	I fjor 2014	31 %	69 %	359	100 %	100,0 %
Seniorkonsulent, førstekonsulent og inspektør	I år 2015	27 %	73 %	109	100 %	97,0 %
	I fjor 2014	28 %	72 %	116	100 %	97,0 %
Kontorstilling mm	I år 2015	9 %	91 %	41	100 %	146,0 %
	I fjor 2014	14 %	86 %	42	100 %	120,0 %
Timelønnede (inkl. pensjonister)	I år 2015	65 %	35 %	17		
	I fjor 2014	-	-	38		

Tilstandsrapportering (kjønn)		Kjønnsbalanse	
		M %	K %
Totalt i virksomheten	I år 2015	33,2 %	66,8 %
	I fjor 2014	34,5 %	65,5 %
Deltid	I år 2015	3,4 %	14,6 %
	I fjor 2014	3,3 %	15,7 %
Midlertidig ansettelse	I år 2015	0,7 %	3,4 %
	I fjor 2014	1,9 %	5,4 %
Foreldrepermisjon	I år 2015	0,2 %	1,7 %
	I fjor 2014	1,5 %	4,0 %
Sykefravær	I år 2015	4,8 %	6,4 %
	I fjor 2014	3,7 %	6,1 %